

ریاست جمهوری
سازمان برنامه و بودجه کشور

خلاصه گزارش عملکرد

قانون برنامه ششم توسعه

اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران

در سال ۱۳۹۷

سرشناسه	: سازمان برنامه و بودجه
عنوان و نام پدیدآور	: خلاصه گزارش عملکرد قانون برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۹۷ / ریاست جمهوری سازمان برنامه و بودجه کشور.
مشخصات نشر	: تهران: سازمان برنامه و بودجه کشور، مرکز اسناد، مدارک و انتشارات، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۱۰۸ ص: جدول.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۲۰۳-۲۲۷-۲
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
موضوع	: برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۶ - ۱۴۰۰
موضوع	: سیاست فرهنگی -- ایران
موضوع	: Cultural policy -- Iran
موضوع	: ایران -- سیاست اقتصادی -- ۱۳۹۶-۱۴۰۰
موضوع	: Iran -- Economic policy -- ۲۰۲۱-۲۰۱۷
موضوع	: ایران -- سیاست اجتماعی -- ۱۳۹۶-۱۴۰۰
موضوع	: Iran -- Soeial policy -- ۲۰۲۱-۲۰۱۷
شناسه افزوده	: سازمان برنامه و بودجه کشور. مرکز اسناد، مدارک و انتشارات
رده‌بندی کنگره	: HC۴۷۵
رده‌بندی دیویی	: ۹۵۵/۳۳۰
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۹۷۵۶۵۱

خلاصه گزارش عملکرد قانون برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۹۷

ناشر: سازمان برنامه و بودجه کشور، مرکز اسناد، مدارک و انتشارات

نوبت چاپ: اول

سال انتشار: ۱۳۹۸

شمارگان: ۱۵۰ نسخه

قیمت: ۱۵۰۰۰۰ ریال

همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷.....	پیش‌گفتار.....
۹.....	مقدمه.....
بخش اول: اقتصاد کلان	
۱۱.....	جمعیت.....
۱۲.....	تولید، هزینه‌های ناخالص داخلی، مصرف و سرمایه‌گذاری.....
۱۵.....	اشتغال.....
۱۷.....	توزیع درآمد.....
۱۸.....	تجارت خارجی.....
بخش دوم: بودجه و مالیه عمومی	
۲۰.....	بودجه و مالیه عمومی.....
۲۴.....	نظام مالیاتی.....
۲۵.....	بدهی‌ها و تعهدات دولت.....
بخش سوم: نظام پولی و بانکی و تامین مالی	
۲۶.....	بازار پول، نظام بانکی و سطح عمومی قیمت‌ها.....
۳۱.....	بازار سرمایه.....
۳۲.....	بازار ارز.....
۳۴.....	تأمین مالی خارجی.....
بخش چهارم: محیط کسب و کار و خصوصی سازی	
۳۵.....	بهبود محیط کسب و کار.....
۳۷.....	توسعه مشارکت عمومی - خصوصی و خصوصی سازی.....
بخش پنجم: توسعه و عمران روستایی	
۴۱.....	توسعه و عمران روستایی.....

عنوان	صفحه
بخش ششم: نظام اداری، شفافیت، مبارزه با فساد و بهبود نظام پرداخت	
نظام اداری، شفافیت، مبارزه با فساد و بهبود نظام پرداخت.....	۴۳
بخش هفتم: محیط زیست و منابع طبیعی	
محیط زیست.....	۴۴
بخش هشتم: کشاورزی	
کشاورزی و منابع طبیعی.....	۴۷
بخش نهم: آب	
آب.....	۴۸
بخش دهم: انرژی، صنعت و معدن و بازرگانی	
برق.....	۵۱
نفت و گاز.....	۵۴
صنعت.....	۵۸
معدن و صنایع معدنی.....	۶۰
بازرگانی داخلی.....	۶۲
بخش یازدهم: حمل و نقل و مسکن	
مسکن و شهرسازی.....	۶۴
عمران شهری.....	۶۷
حمل و نقل.....	۶۸
بخش دوازدهم: ارتباطات و فناوری	
ارتباطات و فناوری اطلاعات.....	۷۰
بخش سیزدهم: آموزش عمومی، آموزش عالی و علم و فناوری	
آموزش و پرورش عمومی.....	۷۲

صفحه	عنوان
۷۵	آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی.....
۷۷	آموزش عالی.....
۸۰	علم و فناوری.....
بخش چهاردهم: سلامت، بیمه سلامت و زنان و خانواده	
۸۳	سلامت و ارتقای کیفیت زندگی.....
۸۷	بیمه سلامت.....
۸۹	زنان و خانواده.....
بخش پانزدهم: بیمه اجتماعی، امور حمایتی و آسیب‌های اجتماعی	
۹۰	امور حمایتی و توانمندسازی.....
۹۲	بیمه‌های اجتماعی و صندوق‌های بیمه‌ای و بازنشستگی.....
۹۴	پیشگیری و کاهش آسیب‌های اجتماعی و ارتقای سرمایه اجتماعی.....
بخش شانزدهم: اینترگران	
۹۶	اینترگران.....
بخش هفدهم: فرهنگ، هنر و ورزش	
۹۸	فرهنگ و هنر.....
۱۰۰	ورزش و جوانان.....
۱۰۲	میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری.....
بخش هجدهم: سیاست، دفاعی و امنیتی	
۱۰۴	امور عمومی، سیاست و امنیت داخلی.....
بخش نوزدهم: حقوقی و قضایی	
۱۰۶	حقوقی و قضایی.....

پیش‌گفتار

اقتصاد ایران در دومین سال اجرای قانون برنامه ششم توسعه، با خروج یک جانبه آمریکا از برجام در ۱۸ اردیبهشت ماه سال ۱۳۹۷ و با شروع مرحله دوم تحریم‌های اقتصادی و مالی از ۱۴ آبان همان سال با بی‌سابقه‌ترین تحریم‌ها مواجه شد. تحریم‌های مرحله دوم اعمال شده علیه ایران عبارتند از:

- یکم- تحریم‌های تجاری که شامل تجارت نفت، گاز، پتروشیمی، خودروسازی و کشتیرانی و بنادر ایران.
- دوم- تحریم‌های مالی: مسدود کردن نظام پرداخت‌های بین‌المللی به روی ایران
- سوم- تحریم سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در بخش‌های کلیدی اقتصاد ایران
- چهارم- تحریم‌های علمی و تکنولوژی مانند تکنولوژی‌های نظامی، هسته‌ای، ساخت هواپیما، کشتی‌سازی، تکنولوژی‌های مربوط به صنایع نفت و گاز
- پنجم- تحریم اشخاص حقیقی و حقوقی

فارغ از شدت تاثیر هر یک از این تحریم‌ها و با توجه به آسیب‌پذیری اقتصاد ایران از تحریم‌های بین‌المللی ناشی از مشارکت آن در تقسیم کار جهانی، دور جدید تحریم‌ها تا حدودی توانست نظام پرداخت‌های بین‌المللی را برای ایران مسدود کند، تجارت خارجی کشور را با مشکلاتی مواجه سازد، خرید نفت و گاز ایران را برای مشتریان کنونی پر خطر سازد و سرمایه‌گذاران خارجی را از بیم تنبیهات آمریکا از ایران دور کند. این امر موجب کاهش صادرات نفت و درآمدهای نفتی کشور، کاهش تولید ناخالص داخلی، تاخیر ایران در دستیابی به رشد دراز مدت اقتصادی و عدم تحقق کامل اهداف پیش‌بینی شده برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷ شد.

دولت به منظور مقابله با تکانه‌های ناشی از تحریم‌ها و مخاطرات رکود تورمی، در چارچوب نظام یکپارچه مدیریت بر تحریم‌ها که منبث از رهنمودهای مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) در سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی است، با اتخاذ راهبردهای واقع‌بینانه و مبتنی بر منافع ملی در سیاست خارجی و نگاه مثبت‌گرایانه، مجاری تاثیر انواع تحریم‌ها را شناسایی کرده و بر اساس آن، راهبردها و سیاست‌های اقتصادی مناسبی برای مقابله طراحی و به مورد اجرا گذارد و از آن به عنوان سکویی برای حرکت به سوی پیشرفت و تعالی استفاده نمود. از جمله راهبردها و سیاست‌هایی که در سال ۱۳۹۷ به منظور مقابله با تحریم‌ها در نظر گرفته شد می‌توان به مواردی نظیر: گسترش و تعمیق نظام جامع تامین مالی و ابزارهای آن، افزایش سرمایه‌گذاری داخلی، تکیه بر توان و تولید داخلی، اصلاح الگوی مصرف از طریق صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی، اصلاح نظام درآمدی، افزایش مقاومت و انعطاف‌پذیری صنایع اساسی کشور، اصلاح سیستم مالیاتی دولت، کاهش اتکاء به نفت و ایجاد هماهنگی بین بخش‌های مختلف اقتصادی کشور اشاره نمود.

در مجموع اهتمام و پیگیرهای جدی دولت در استقرار و تثبیت نظام مدیریت بر تحریم‌ها، دستاوردهای قابل توجهی را برای کشور به ارمغان آورد که برخی از آنها به شرح زیر است:

در حوزه بازار کار، نرخ رشد اشتغال با تمرکز بر تولیدات داخلی به ۲ درصد افزایش یافت. در حوزه تولید داخلی، دولت با کاهش ۱۷ درصدی واردات بویژه در بخش کالاهای مصرفی تلاش نمود تا از هزینه‌های غیرضروری پرهیز نماید. در حوزه بازارهای مالی، تاکید بر جایگزینی درآمدهای داخلی به جای نفت و توجه ویژه دولت به درآمدهای مالیاتی، موجب شد تا ۴۵ درصد منابع از طریق درآمدهای مالیاتی تامین شود. در همین زمینه نسبت اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای از ۱۳/۳ درصد به ۲۲/۳ درصد افزایش یافت. این رقم ۱۵۵ درصد هدف برنامه را پوشش می‌دهد.

گسترش تامین مالی و ایجاد ۱۸۸ هزار شغل در مناطق روستایی از محل منابع صندوق توسعه ملی و تجهیز آن با منابع بانکی از دیگر اقدامات اساسی دولت در این زمینه محسوب می‌شود. دولت به منظور مدیریت آثار تحریم و کاهش آسیب‌های آن تلاش نمود تا بخشی از هزینه‌های غیر ضروری را کاهش دهد. مجموعه اقدامات انجام شده موجب شد تا نسبت اعتبارات هزینه‌ای به تولید ناخالص داخلی از ۱۶/۷ درصد به ۱۱/۴ کاهش یابد. در سال ۱۳۹۷ مجموعه مدیریت اقتصادی بر مبنای عبور از شرایط دشوار اقتصادی در شرایط رکود تورمی قرار داشته و گشایش در تامین مالی طرح‌های عمرانی توسط دولت توانست بخش دیگری از این شرایط دشوار را تسکین دهد.

دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ و به تبع آن توسعه اقتصادی- اجتماعی کشور در رهین مشارکت و تلاش وسیع آحاد جامعه و الزامات مربوط به آن است. عبور از گذرگاه پرفراز و نشیب تحریم‌ها، بدون همدلی و مساعی تمامی دست‌اندرکاران نظام اجرایی، تقنینی و قضایی کشور و نیز همراهی و حضور پرتلاش مردم و بخش خصوصی میسر نمی‌شد. شکست نظام تحریم، موجبات تاب‌آوری و انعطاف‌پذیری نظام اقتصادی، رونق بخشیدن به کسب و کار و تولید و دستیابی به ثبات اقتصادی برای کشور را فراهم آورد. بی‌شک استمرار چنین فضایی ضامن پیشرفت مستمر و پایدار در کشور خواهد بود.

گزارش حاضر خلاصه «گزارش عملکرد قانون برنامه ششم توسعه کشور در سال ۱۳۹۷» است که بطور فشرده و در قالب یک جلد و ۱۹ بخش و فرابخش، مشتمل بر اهم مطالب و یافته‌های تحلیلی گزارش سه جلدی عملکرد قانون برنامه ششم توسعه تدوین و تقدیم مجلس شورای اسلامی شده است.

محمدباقر نوبخت

معاون رئیس جمهور و

رئیس سازمان برنامه و بودجه کشور

مقدمه

برنامه ششم توسعه، سومین برنامه‌ای است که در راستای تحقق اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله جمهوری اسلامی ایران تهیه شده است. این برنامه برای دوره زمانی ۱۴۰۰-۱۳۹۶ در وضعیتی اجرا شد که نتیجه بررسی عملکرد برنامه‌های چهارم و پنجم توسعه طی دوره ۱۳۹۱-۱۳۸۴، گویای این واقعیت است که به‌رغم ایجاد ۶۱۰ میلیارد دلار درآمد ارزی ناشی از صادرات نفت و گاز در این دوره، شاخص‌های مهم روندی نامطلوب داشته و سیاست‌های اقتصادی برای دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز، نیازمند بازنگری بود.

محاسبات و مطالعات آسیب‌شناسی نشان می‌دهد، با توجه به عملکرد ناکافی برنامه‌های چهارم و پنجم در تحقق رشد اقتصادی ۸ درصدی، دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز مبنی بر توسعه‌یافتگی و استقرار در جایگاه نخست اقتصادی، علم و فناوری، نیازمند رشدهای دو رقمی در برنامه‌های ششم و هفتم بوده و این در حالی است که همواره رشد اقتصادی کشور با محدودیت‌هایی مواجه بوده است.

بنابراین تحقق بخشی اهداف سند چشم‌انداز، با عنایت به آسیب‌شناسی برنامه‌های قبلی و عدم دستیابی به بخشی از اهداف، در رهین تالاشی وسیع و تحقق منابع کافی و الزامات مربوط به آن است.

سیاست‌های کلی برنامه ششم در ۸۰ بند و در قالب ۸ امور اقتصادی (۳۱ بند)، فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات (۷ بند)، اجتماعی (۱۳ بند)، دفاعی و امنیتی (۷ بند)، سیاست خارجی (۵ بند)، حقوقی و قضایی (۴ بند)، فرهنگی (۶ بند) و علم، فن‌آوری و نوآوری (۷ بند) تهیه و تنظیم و در تاریخ ۱۳۹۴/۰۴/۹ توسط مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) به رئیس‌جمهور محترم ابلاغ گردید. سیاست‌های کلی بر پایه محورهای سه‌گانه «اقتصاد مقاوم‌تی»، «پیشتازی در عرصه علم و فن‌آوری» و «تعالی و مقاوم‌سازی فرهنگی» و با در نظر گرفتن واقعیت‌های موجود در صحنه داخلی و خارجی تنظیم شده است تا با تحقق اهداف برنامه ششم، به ارائه الگوی برآمده از تفکر اسلامی در زمینه پیشرفت کمک کند.

توجه به موضوعات خاص راهبردی، مکان‌محور، بخشی و کلان‌فرابخشی، دستیابی به رشد اقتصادی متوسط سالانه هشت درصد (۸٪) و ضریب جینی (۰/۳۴) در سال پایانی برنامه، تأمین حداقل دو و هشت‌دهم (۲/۸) واحد درصد از رشد هشت درصد (۸٪) اقتصاد از محل ارتقای بهره‌وری کل عوامل تولید و همچنین رشد سرمایه‌گذاری به میزان متوسط سالانه بیست‌ویک و چهاردهم درصد (۲۱/۴٪) در طول سال‌های اجرائی برنامه، دستیابی به نرخ تورم به میزان متوسط سالانه هشت و هشت‌دهم درصد (۸/۸٪) و نرخ بیکاری به میزان متوسط سالانه ده و دودهم درصد (۱۰/۲٪) در طول سال‌های اجرای برنامه، تجهیز منابع مالی موردنیاز سرمایه‌گذاری از جمله تأمین منابع مالی خارجی تا متوسط سالانه سی میلیارد دلار از خطوط اعتباری بانک‌های خارجی در قالب تأمین مالی خارجی (فاینانس) خودگردان با اولویت تأمین مالی اسلامی، پانزده میلیارد (۱۵,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار به شکل سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و بیست میلیارد (۲۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار قراردادهای مشارکتی خارجی، بهبود مستمر فضای کسب‌وکار، تقویت ساختار

رقابتی بازارها، مشارکت و بهره‌گیری مناسب از ظرفیت نهادهای عمومی غیردولتی با ایفای نقش ملی و فراملی آن‌ها در تحقق اقتصاد مقاومتی، توسعه پیوندهای اقتصادی و تجاری متقابل و شبکه‌ای کشور با کشورهای منطقه آسیای جنوب غربی و جهان، تبدیل شدن به قطب تجاری و ترانزیتی منطقه، گسترش و تعمیق نظام جامع تأمین مالی و ابزارهای آن (بازار پول، بازار سرمایه و بیمه‌ها)، توسعه سرمایه‌گذاری و کاهش خطرپذیری فعالیت‌های تجاری و اقتصادی کشور با تأکید بر ارتقاء شفافیت و سلامت نظام مالی از جمله اهداف توسعه‌ای قانون برنامه ششم توسعه می‌باشند.

قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۰-۱۳۹۶) دارای ۲۰ بخش و ۱۲۴ ماده است. قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور، در قالب ۱۹ بخش و شامل ۷۳ ماده است که مشمول احکام و مواد قانونی برنامه‌های توسعه قبلی می‌شود که جنبه دائمی داشته و برای جلوگیری از تکرار آن‌ها در قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه کشور به صورت یک قانون مستقل اما مکمل قوانین برنامه‌های توسعه کشور به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید.

علاوه بر احکام قانونی فوق «سند برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران» به عنوان سند راهبردی توسعه کشور در دو جزء فرابخش و بخش تهیه و ضمن تأیید در هیئت دولت، مبنای تهیه برنامه عملیاتی دستگاه‌های اجرایی به منظور تحقق مواد و احکام پیش‌گفته قرار گرفت. سند مذکور شامل دو قسمت الف) بررسی عملکرد گذشته و تبیین وضع موجود (شامل، توصیف و تحلیل وضع موجود، مقایسه بین‌المللی با کشورهای منتخب و تنگناها و چالش‌ها) و ب) برنامه راهبردی (مشمول بر: اهداف کلی و راهبردها، اهداف کمی، راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های اساسی، الزامات و منابع مالی موردنیاز تحقق اهداف) می‌باشد.

همچنان که می‌دانیم زنجیره نظام برنامه‌ریزی زمانی کامل می‌شود که حلقه‌های تدوین، تصویب، اجرا و نظارت بر برنامه، به طور کامل مستقر شده و کارکرد صحیحی داشته باشند. لذا به استناد ماده ۱۲۱ قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه، احکام و مواد برنامه ششم به‌عنوان تکالیف قانونی دستگاه‌های اجرایی به همراه اهداف کلی، اهداف کمی، راهبردها و سیاست‌های قانون برنامه ششم توسعه کشور و احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور احصاء و در ادامه سازمان اقدام به تهیه و جمع‌آوری عملکرد دستگاه‌های اجرایی بر اساس سازمان اجرایی برنامه در سال ۱۳۹۷ و بارگذاری اطلاعات مذکور در سامانه رابت نمود. این مجموعه خلاصه تحلیلی گزارش نظارتی ارزیابی عملکرد قانون برنامه ششم توسعه و احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور در سال ۱۳۹۷ است که در قالب یک جلد و در ۱۹ بخش (۷ فرابخش ۱۲، و ۴۴ فصل تدوین شده است.

لازم به ذکر است هر بخش شامل فصل، اهداف و جهت‌گیری‌ها، شاخص‌ها و اهداف کمی، عملکرد و اقدامات اجرایی و تجزیه و تحلیل عملکرد فصل در سال ۱۳۹۷ است.

جمعیت

عمده اهداف کلان قانون برنامه ششم توسعه در فرابخش «جمعیت»؛ «افزایش نرخ باروری به بالاتر از سطح جانشینی»، «تحکیم بنیان خانواده»، «کاهش مرگ و میر نوزادان»، «ارتقاء جایگاه و منزلت سالمندان»، «مدیریت مهاجرت»، «نرخ باروری در حد طبیعی (نرم جهانی)» و «رصد مستمر تحولات جمعیتی» است. مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در حوزه فرابخشی جمعیت، برای تحقق اهداف کلی قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷ در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده در جدول زیر آمده است:

عملکرد برخی شاخص‌های حوزه جمعیت در سال‌های ۱۳۹۰، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	متغیر	واحد	۱۳۹۰	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷
۱	جمعیت	هزار نفر	۷۵۱۵۰	۷۹۹۲۶	۸۱۰۷۰	۸۲۰۸۴
۲	نرخ رشد جمعیت	درصد	۱.۲۹	۱.۲۴	۱.۴	۱.۲۵
۳	سهم جمعیت ۰-۱۴ ساله	درصد	۲۳.۴	۲۴	۲۴.۳	۲۴.۵
۴	سهم جمعیت ۱۵-۲۹ ساله	درصد	۳۱.۵	۲۵.۱	۲۴	۲۲.۹
۵	سهم جمعیت ۳۰-۶۴ ساله	درصد	۳۹.۳	۴۴.۸	۴۵.۶	۴۶.۴
۶	سهم جمعیت ۶۵ ساله و بیشتر	درصد	۵.۸	۶.۱	۶.۱	۶.۲
۷	نسبت وابستگی	درصد	۴۱.۲	۴۳.۱	۴۳.۸	۴۴.۳
۸	موالید ثبت‌شده	واقعه	۱۳۸۲۲۲۹	۱۵۲۸۰۵۳	۱۴۸۱۷۹۱۳	۱۳۶۶۵۱۹
۹	مرگ‌ومیر ثبت‌شده	واقعه	۴۲۲۱۳۳	۳۶۹۵۷۱	۳۷۶۷۳۱	۳۷۷۲۴۵
۱۰	ازدواج ثبت‌شده	واقعه	۸۷۴۷۹۲	۷۰۴۷۱۶	۶۰۸۹۵۶	۵۵۰۵۶۵
۱۱	طلاق ثبت‌شده	واقعه	۱۴۲۸۴۱	۱۸۱۰۴۹	۱۷۴۵۷۸	۱۷۵۶۱۴
۱۲	میزان باروری کل	فرزند	۱.۹	۲.۱۴	۲.۱۱	۱.۹۷
۱۳	ضریب شهرنشینی	درصد	۷۱.۴	۷۴	۷۴.۴	۷۴.۷

مأخذ: مرکز آمار ایران و سازمان ثبت‌احوال کشور.

در این زمینه، بر اساس آمار موجود، جمعیت ایران به دنبال کاهش جمعیت جوان، افزایش جمعیت با نرخ رشد پایین‌تر، افزایش تعداد سالمندان، کاهش ازدواج، افزایش طلاق، کاهش مداوم و مستمر باروری، افزایش امید به زندگی و ضریب شهرنشینی تغییرات اساسی در ساختار جمعیتی و سنی کشور را تجربه نموده است. به طوی که در سال ۱۳۹۷:

- نرخ رشد جمعیت از ۱/۴ درصد در سال ۱۳۹۶ به ۱/۲۵ درصد در سال ۱۳۹۷ کاهش یافته است.
- سهم جمعیت ۰-۱۴ ساله از ۲۴/۳ درصد در سال ۱۳۹۶ به ۲۴/۵ درصد در سال ۱۳۹۷، سهم جمعیت ۱۵-۲۹ ساله از ۲۴ درصد در سال ۱۳۹۶ به ۲۲/۹ درصد در سال ۱۳۹۷، سهم جمعیت ۳۰-۶۴ ساله از ۴۵/۶ درصد در سال ۱۳۹۶ به ۴۶/۴ درصد در سال ۱۳۹۷ و سهم جمعیت ۶۵ ساله به بالاتر، از ۶/۱ درصد در سال ۱۳۹۶ به ۶/۲ درصد در سال ۱۳۹۷ تغییر یافته است.

- نسبت وابستگی نیز با ۰/۵ واحد درصد افزایش نسبت به سال قبل، به ۴۴/۳ درصد در سال ۱۳۹۷ رسیده است.
  - رقم کل مولید ثبت شده با ۸ واحد درصد کاهش نسبت به سال قبل به ۱۳۶۶۵۱۹ مورد در سال ۱۳۹۷ رسیده است.
  - تعداد فوت در کشور با ۰/۱۴ درصد افزایش نسبت به سال ۱۳۹۶ به ۳۷۷۲۴۵ مورد رسیده است.
  - ازدواج با ۱۰ درصد کاهش نسبت به سال قبل به ۵۵۰۵۶۵ واقعه رسیده است.
  - تعداد طلاق با ۰/۶ درصد افزایش نسبت به سال ۱۳۹۶، به ۱۷۵۶۱۴ مورد رسیده است.
  - نرخ باروری کل از ۲/۱ فرزند در سال ۱۳۹۵ به ۱/۹۷ فرزند در سال ۱۳۹۷ کاهش یافته است.
  - ضریب شهرنشینی به علت تبدیل شدن روستاها به شهر، پیدایش شهرهای جدید و الحاق روستاها به شهر به ۷۴/۷ درصد در سال ۱۳۹۷ افزایش یافته است.
- این تغییرات جمعیتی متأثر از شرایط و نوسانات اقتصادی-اجتماعی و فرهنگی نظیر افزایش هزینه‌های زندگی، شرایط نامساعد اقتصادی، کاهش مسئولیت اجتماعی، کمبود قوانین و سیاست‌های مرتبط با حوزه حقوق خانواده، تغییر الگوهای سبک زندگی، افزایش سن زندگی، افزایش سن ازدواج و ... است. بنابراین با توجه به اینکه سازوکارهای اثرگذاری ساختار سنی جمعیت، یکی از مسائل اساسی در توسعه اقتصادی و اجتماعی جامعه محسوب می‌گردد، لذا باید تدابیری اتخاذ گردد که گذار جمعیتی صورت گرفته در کشور به جای ایجاد تنش‌ها و بحران‌ها، به عنوان عامل مؤثر در جهت ارتقاء بهره‌وری و توسعه در کشور لحاظ گردد. در حقیقت از یک سو، با توجه به اینکه هر انتقال جمعیتی نیاز به سیاست‌ها و هدفگذاری‌های مرتبط با آن دوره را دارد و از سوی دیگر، ایران در مرحله دوم و سوم انتقال سنی جمعیتی است و تعداد جمعیت میان سال و سالمندان رو به افزایش است، لذا باید سیاست‌های مرتبط با این دوره‌ها در کشور لحاظ گردد. از جمله سیاست‌های مزبور در مرحله دوم انتقال جمعیتی به سیاستگذاری برای اشتغال، بازارهای مالی و سرمایه‌های انسانی و سیاست‌های بهداشتی می‌توان اشاره نمود و از سیاست‌های مرحله سوم جمعیتی باید بر سیاست‌های سالمندی فعال مبتنی بر ۳ اصل سلامت، مشارکت و امنیت متمرکز شد تا در آینده از بروز بحران‌های جدی جلوگیری شود.

تولید، هزینه‌های ناخالص داخلی، مصرف و سرمایه‌گذاری

دستیابی به نرخ رشد اقتصادی بالا یکی از مهم‌ترین اهداف و شاخص‌های عملکردی اقتصاد کلان است. این امر متضمن استفاده از سیاست‌های مناسب اقتصادی، ثبات سیاست‌های اقتصادی و همچنین شناخت بیشتر عوامل مؤثر بر رشد اقتصادی است. در حقیقت ثبات اقتصاد کلان از طریق کاهش نااطمینانی و بی‌ثباتی و پیشبرد برنامه‌ریزی بلندمدت کمک بسیاری به رشد واقعی اقتصاد می‌کند. بنابراین، با توجه به

اهمیت موضوع، همواره در اسناد برنامه‌های توسعه به این امر توجه ویژه‌ای شده است. از این‌رو، «دستیابی به رشد شتابان، پایدار و اشتغال‌زا»، «افزایش سهم بهره‌وری کل عوامل تولید از رشد اقتصادی»، «افزایش توان ثروت‌آفرینی کشور» به عنوان اهداف اساسی در حوزه «تولید، هزینه‌های ناخالص داخلی، مصرف و سرمایه‌گذاری» در قانون برنامه ششم توسعه کشور مد نظر قرار گرفته است. در راستای دستیابی به اهداف فوق، مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در فرابخش «تولید، هزینه‌های ناخالص داخلی، مصرف و سرمایه‌گذاری»، برای تحقق اهداف کلی قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷ در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده در جدول زیر آمده است:

عملکرد برخی شاخص‌های حوزه تولید، هزینه‌های ناخالص داخلی، مصرف و سرمایه‌گذاری در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	عنوان هدف کمی قانون برنامه ششم	واحد	۱۳۹۶	۱۳۹۷
۱	تولید ناخالص داخلی (متوسط رشد سالانه: ۸ درصد)	هزار میلیارد ریال	۶۹۴۱	۶۶۰۰
۲	رشد اقتصادی (متوسط رشد سالانه: ۸ درصد)	درصد	۳٫۷	-۴٫۹
۳	تولید سرانه (متوسط رشد سالانه: ۶٫۷ درصد)	میلیون ریال به ازای هر نفر	۸۵٫۸	۸۰٫۷
۴	تشکیل سرمایه ثابت ناخالص (متوسط رشد سالانه: ۲۱٫۴ درصد)	هزار میلیارد ریال	۱۱۸۴	۱۱۱۷
۵	رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص (متوسط رشد سالانه: ۲۱٫۴ درصد)	درصد	۱٫۴	-۵٫۶
۶	هزینه مصرفی کل (متوسط رشد سالانه: ۵ درصد)	هزار میلیارد ریال	۳۴۸۷	۳۲۷۸
۷	رشد هزینه‌های مصرفی کل (متوسط رشد سالانه: ۵ درصد)	درصد	۲٫۸	-۰٫۶

* عملکرد شاخص‌ها به قیمت ثابت ۱۳۹۰ است. نرخ رشد اعلامی بانک مرکزی برای سال ۱۳۹۶ و مرکز آمار برای سال ۱۳۹۷ در نظر گرفته شده است.

بر اساس آمار ارائه شده می‌توان بیان نمود که در سال ۱۳۹۷، تولید ناخالص داخلی، تولید سرانه، تشکیل سرمایه ثابت ناخالص، هزینه مصرفی کل کاهش یافته است. به طوری که:

- رشد اقتصادی از ۳/۷ درصد در سال ۱۳۹۶ به ۴/۹- درصد در سال ۱۳۹۷ تغییر یافته است.
- در برنامه ششم توسعه کشور، متوسط رشد سالانه سرمایه‌گذاری ۲۱/۴ درصد هدف‌گذاری شده است که عملکرد ۱/۴ درصد رشد سرمایه‌گذاری در سال ۱۳۹۶ و ۵/۶- درصد در سال ۱۳۹۷ گویای تفاوت قابل ملاحظه عملکرد از اهداف برنامه است.
- هزینه‌های مصرفی کل نیز با ۰/۶ درصد کاهش مواجه بوده است که هزینه‌های خصوصی با نرخ ۲/۲ درصد کاهش و هزینه‌های مصرفی دولت نسبت به سال قبل ۴/۶ درصد افزایش یافته است.

در کاهش تولید در سال ۱۳۹۷، علل و عوامل درونی و بیرونی را می‌توان مد نظر قرار داد. عوامل درونی مربوط به عوامل ساختاری اقتصادی کشور است که در حقیقت سرمایه‌گذاری طی دهه‌های گذشته کاهش چشمگیری داشته است که عدم وجود شرایط مساعد در اقتصاد منجر به کاهش سرمایه‌گذاری و ظرفیت‌های تولید شده است.

در حقیقت، وجود محیط بی‌ثبات اقتصاد کلان، محیط سرمایه‌گذاری نامناسب، انحصارات و سهم بالای

بخش دولتی در اقتصاد، موانع مبادلات بانکی، مشکلات تأمین مالی بنگاه‌ها و ... از عوامل درونی برای کاهش رشد اقتصادی در کشور می‌باشد که با کوچکترین شوکی در سال ۱۳۹۷ شاهد ایجاد شرایط اقتصادی نامساعد در کشور بوده‌ایم. اعمال تحریم‌های آمریکا بر ایران در سال ۱۳۹۷ به عنوان شوک بیرونی باعث گردید آثار ساختار نامناسب اقتصادی بیش از پیش بروز کند. تحریم به عنوان شوک بیرونی مستقیماً بر کاهش صادرات نفت و کاهش تجارت و تولید اثرگذار بوده است که در واقع بازگشت تحریم‌ها از مسیرهای پرتلاطم در بازار ارز، افزایش نااطمینانی، محدودیت‌های تجاری، بیمه‌ای و بانکی توانست هزینه‌های تولید را زیاد، فضای کسب‌وکار را نامناسب و فعالیت‌های سوداگری و غیرمولد را افزایش دهد و متأسفانه انتظارات تورمی شرایط ایجاد شده را تشدید نموده و بر اساس اقتصاد رفتاری، مردم که با اثرات موقت برجام، ثبات نسبی را تجربه نموده بودند، تحمل شوک تحریم در سال ۱۳۹۷ نسبت به تحریم سال ۱۳۹۱ برای مردم نیز سخت‌تر شده و اثرات شوک تحریم در این سال بیشتر نمایان گردید.

با توجه به اینکه بخش تولید به لحاظ عوامل اصلی آن شامل ساختار نیروی کار، انباشت سرمایه و فناوری دچار مشکلات عدیده است، لذا ناهمگونی ظرفیت‌های تولیدی کشور با شرایط زیرساختی، هدایت و گردش نامناسب منابع مالی، هزینه‌های بالای تأمین سرمایه، نهادهای غیررقابتی، پایین بودن نرخ بازدهی فعالیت‌های تولیدی، وابستگی به درآمدهای نفتی، انعطاف پایین ابزارهای بودجه‌ای در تأمین و تخصیص منابع، کم‌رنگ بودن بهره‌وری کل عوامل تولید در رشد اقتصادی، مشکلات موجود الزامات برون‌گرایی اقتصاد، توانمند نبودن بخش خصوصی و ناکافی بودن اندازه بازار به‌عنوان موانعی جدی بر سر راه دستیابی به رشد اقتصادی بالا و استمرار آن می‌باشد.

همچنین، در این سال، کاهش شتاب رشد اقتصادی و هم‌زمان افزایش شتاب تورم باعث شد تا هزینه‌های مصرفی کل نیز با کاهش مواجه شود. در این راستا، وجود زمینه‌های ایجاد مداوم نااطمینانی و ریسک برای اقتصاد، تنگناهای مالی و هزینه‌های بالای تأمین سرمایه، نهادهای غیررقابتی موجود در اقتصاد، بهره‌وری پایین سرمایه، مدیریت ناکافی واردات، چشم‌انداز نه‌چندان مثبت از تقاضای کالا و خدمات به دلیل کاهش قدرت خرید خانوارها (بازار داخلی) و مشکلات ناشی از تحریم‌ها برای صادرات کالا و خدمات (بازار خارجی) باعث شد تا بنگاه‌ها انگیزه چندانی برای سرمایه‌گذاری و توسعه ظرفیت‌ها نداشته و سرمایه‌گذاری نیز کاهش یابد.

در این وضعیت، کانون فعالیت‌های دولت در طرف عرضه اقتصاد، باید آرام کردن فضای اقتصادی کشور، کاهش موانع اداری و اعتباری تولید، کاهش نااطمینانی‌ها، کاهش فعالیت‌های سوداگری و مدیریت واردات، حمایت از بخش‌های صادراتی و تعامل با دنیای خارج باشد. در طرف تقاضای اقتصاد نیز باید با اعمال سیاست‌هایی، نظیر سیاست‌های انضباط مالی و پولی (کنترل رشد پایه پولی) و افزایش انگیزه‌های سرمایه‌گذاری و تأمین سرمایه در گردش بنگاه‌های فعال به افزایش تولید کمک شود.

اشتغال

موضوع اشتغال و کاهش بیکاری یکی از اساسی‌ترین نیازهای یک جامعه تلقی می‌شود. بیکاری به عنوان یک پدیده مخرب اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی محسوب می‌شود و رفع آن باید به عنوان یکی از اولویت‌های اساسی کشور لحاظ گردد و بهره‌برداری کامل از منابع انسانی به عنوان یکی از اهداف راهبردی توسعه در نظر گرفته شود. با توجه به اینکه در سال‌های اخیر، بیکاری به دلیل افزایش حجم نیروهای فارغ‌التحصیل به عنوان چالش اساسی در کشور تبدیل شده است، از این‌رو، برای تأکید بر اهمیت این مسأله «دستیابی به رشد شتابان، پایدار و اشتغال‌زا» به عنوان یکی از اساسی‌ترین اهداف در فرابخش «اشتغال» در قانون برنامه ششم توسعه کشور بیان شده است. برای دستیابی و سنجش هدف مذکور، مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در فرابخش اشتغال، برای تحقق اهداف کلی قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷ در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده در جدول زیر آمده است:

عملکرد برخی شاخص‌های حوزه اشتغال در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	هدف کمی	واحد	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	رشد سالانه اشتغال بخش صنعت (متوسط: ۳.۴ درصد)	درصد	۳.۴	۳.۵	۴.۱	۱۱۷.۱۴
۲	رشد سالانه اشتغال بخش کشاورزی (متوسط: ۳.۹ درصد)	درصد	۱.۲	۱.۹	۳.۳	۱۳۳.۶۸
۳	رشد سالانه اشتغال بخش معدن (متوسط: ۴.۶ درصد)	درصد	۲۱.۷	۴.۸	۲۱.۳	۴۴۳.۷۵
۴	رشد سالانه اشتغال بخش ارتباطات (متوسط: ۹.۵ درصد)	درصد	-۲.۴	۱۰.۲	-۲.۷	-
۵	رشد سالانه اشتغال بخش ساختمان (متوسط: ۳.۷ درصد)	درصد	۳.۱	۳.۸	-۳.۱	-
۶	رشد سالانه اشتغال سایر خدمات (متوسط: ۴.۳ درصد)	درصد	۴.۸	۴.۴	۲.۶	۵۹.۹
۷	رشد سالانه اشتغال بخش حمل‌ونقل و انبارداری (متوسط: ۵ درصد)	درصد	۱.۵	۵/۲	۰.۶	۱۱.۵۴
۸	رشد سالانه اشتغال بخش نفت (متوسط: ۲.۱ درصد)	درصد	۸.۳	۲.۱	-۳.۱	-
۹	رشد سالانه اشتغال بخش آب و برق و گاز (متوسط: ۶.۶ درصد)	درصد	۱۵.۳	۶.۹	۱.۶	۲۳.۱۹
۱۰	رشد سالانه اشتغال کل (متوسط: ۳.۹ درصد)	درصد	۳.۵	۳.۹	۲	۵۱.۲۸
۱۱	نرخ بیکاری (متوسط برنامه: ۱۰.۲ درصد)	درصد	۱۲.۱	۱۱	۱۲	۹۱.۶۷

مأخذ: * محاسبه شده بر اساس طرح آمارگیری از نیروی کار مرکز آمار ایران

** ارقام سال ۱۳۹۷ براساس پیش‌بینی‌های جمعیتی مبتنی بر نتایج سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ برورسانی شده است.

*** میانگین دوره با روش میانگین هندسی محاسبه شده است.

بر اساس آمار ارائه شده در سال ۱۳۹۷، اشتغال در بخش‌های معدن، ارتباطات، ساختمان، خدمات، حمل و نقل و انبارداری، نفت و آب و برق و گاز رشد پایین‌تری نسبت به سال ۱۳۹۶ داشته و فقط بخش‌های صنعت و کشاورزی رشد بالاتری نسبت به سال قبل داشته‌اند. در کل رشد کل اشتغال نسبت به سال ۱۳۹۶ کاهش یافته است. به طوری که در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶:

- رشد اشتغال بخش صنعت به ۴/۱ درصد در سال ۱۳۹۷ رسیده و ۱۱۷/۱۴ درصد از هدف برنامه تحقق یافته است.
  - رشد اشتغال بخش کشاورزی به ۳/۳ درصد در سال ۱۳۹۷ رسیده و ۱۷۳/۶۸ درصد از هدف برنامه تحقق یافته است.
  - رشد اشتغال بخش معدن به ۲۱/۳ درصد در سال ۱۳۹۷ رسیده است، ولی با توجه به اینکه از هدف تعیین شده برنامه برای سال ۱۳۹۷ بالاتر است، هدف برنامه ۴۴۳/۷۵ درصد تحقق یافته است.
  - رشد اشتغال بخش ارتباطات به ۲/۷- درصد در سال ۱۳۹۷ رسیده است.
  - رشد اشتغال بخش ساختمان به ۳/۱- درصد در سال ۱۳۹۷ رسیده است.
  - رشد اشتغال بخش خدمات به ۲/۶ درصد در سال ۱۳۹۷ رسیده و ۵۹/۹ درصد از هدف برنامه تحقق یافته است.
  - رشد اشتغال بخش حمل و نقل و انبارداری به ۰/۶ درصد در سال ۱۳۹۷ رسیده و ۱۱/۵۴ درصد از هدف برنامه تحقق یافته است.
  - رشد اشتغال بخش نفت به ۳/۱- درصد در سال ۱۳۹۷ رسیده است.
  - رشد اشتغال بخش آب و برق و گاز به ۱/۶ درصد در سال ۱۳۹۷ رسیده و ۲۳/۱۹ درصد از هدف برنامه تحقق یافته است.
  - رشد اشتغال کل به ۲ درصد در سال ۱۳۹۷ رسیده و ۵۱/۲۸ درصد از هدف برنامه تحقق یافته است.
  - نرخ بیکاری به ۱۲ درصد در سال ۱۳۹۷ رسیده و ۹۱/۶۷ درصد از هدف برنامه تحقق یافته است.
- مهم‌ترین عامل تغییرات کاهشی در این حوزه، منفی بودن رشد تولید ناخالص داخلی غیرنفتی در اثر تحریم سال ۱۳۹۷ بوده است. همچنین، طی سال‌های اخیر، حجم عظیم متقاضیان دانشگاهی برای یافتن شغل، وضعیت بازار کار را بحرانی نموده است، به طوری که در سال ۱۳۹۷، با شکستن رکورد ایجاد شغل جدید در یک سال طی سال‌های اخیر، فقط از افزایش نرخ بیکاری جلوگیری نموده و در کاهش شاخص‌ها توفیقی حاصل نشده است. همچنین در این سال، بخش خدمات بیشترین سهم در ایجاد اشتغال و سپس بخش‌های صنعت و کشاورزی در رتبه‌های بعدی قرار گرفته‌اند. اگرچه که به نظر می‌رسد اشتغال بخش صنعت، در سال‌های اخیر به دلیل اعمال مجدد تحریم‌ها و افزایش نرخ ارز و وابستگی بالایی که این بخش به واردات کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای دارد مورد تهدید قرار گرفته است. از طرفی، با عنایت به اجرای «قانون حمایت از توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری با استفاده از منابع صندوق توسعه ملی» از روند کاهشی ایجاد اشتغال در بخش کشاورزی کاسته شده است. همچنین در این سال، سهم اشتغال ناقص افزایش یافته است. زیرا، زمانی که وضعیت بازار کار با تضعیف مواجه می‌شود، تقاضا برای نیروی کار تمام‌وقت کاهش یافته و در مقابل استخدام پاره‌وقت افزایش می‌یابد و به دنبال آن، سهم اشتغال ناقص در بازار کار افزایش می‌یابد.

بنابراین با توجه به بحران‌های جدی در بازار کار، دولت باید اصلاحات ساختاری در جهت حل مشکل اشتغال انجام دهد. چرا که، تحولات اقتصادی سال ۱۳۹۷ که منجر به تلاطم بازار تولیدات کشور شده است، باعث کاهش فعالیت بنگاه‌ها و خروج از بازار و توقف یا تبدیل نیروی کار را به همراه داشته و کاهش سرمایه‌گذاری به دلیل نوسانات موجود در اقتصاد را نتیجه خواهد داد که مانع انباشت سرمایه و افزایش ظرفیت جدید برای جذب نیروی کار در آینده خواهد شد. لذا، در راستای اقدامات خطیری که دولت در سال ۱۳۹۷، برای افزایش جذب نیروی کار بخصوص فارغ‌التحصیلان نموده است، باید اصلاحات ساختاری در حوزه بازار کار را نیز در دستور کار قرار داده تا وضعیت بازار کار به شرایط بحرانی‌تر منتهی نگردد.

توزیع درآمد

وجود نابرابری‌های گسترده در توزیع درآمد به بروز فقر و افزایش آن و ایجاد شکاف بیشتر در طبقات جامعه منجر می‌شود. پدیده نابرابری درآمد نه تنها از دلایل عمده فقر است بلکه از عوامل کاهنده رشد اقتصادی نیز محسوب می‌گردد. از این رو، بهبود توزیع درآمد یکی از مهم‌ترین اهداف و دغدغه‌های سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان و بودجه‌ریزان کشور است که به این مهم در ماده ۳ قانون برنامه ششم توسعه کشور که هدف دستیابی به ضریب جینی ۰/۳۴ در سال پایانی برنامه است، اشاره شده است. همچنین، «کاهش خانوارهای مواجه با هزینه‌های کمرشکن»، «مشارکت عادلانه در تأمین منابع مالی» و «پایداری منابع» به عنوان اهداف اساسی در حوزه «توزیع درآمد» در قانون برنامه ششم توسعه کشور مد نظر قرار گرفته است. برای دستیابی به هدف فوق، مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در فرابخش توزیع درآمد، برای تحقق اهداف کلی قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷ در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده در جدول زیر آمده است:

عملکرد برخی شاخص‌های حوزه توزیع درآمد در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	عنوان متغیر / شاخص	۱۳۹۶	۱۳۹۷
۱	شاخص رفاه اجتماعی (به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰) هزار ریال	۳۴۰۳	۳۱۸۱
۲	ضریب جینی (کل)	۰.۳۹۸۱	۰.۴۰۹۳
۳	ضریب جینی (شهری)	۰.۲۷۹۳	۰.۲۹۴۰
۴	ضریب جینی (روستایی)	۰.۲۵۵۹	۰.۲۵۹۵
۵	نسبت مخارج دهک دهم به دهک اول (کل)	۱۳.۶۵	۱۴.۴۵
۶	نسبت مخارج دهک دهم به دهک اول (شهری)	۱۱.۵۵	۱۲.۴۴
۷	نسبت مخارج دهک دهم به دهک اول (روستایی)	۱۰.۳۵	۱۰.۶۸
۸	نسبت مخارج بیست درصد بالا به بیست درصد پایین (کل)	۸	۸.۳۶
۹	نسبت مخارج بیست درصد بالا به بیست درصد پایین (شهری)	۷.۰۴	۷.۴۷
۱۰	نسبت مخارج بیست درصد بالا به بیست درصد پایین (روستایی)	۶.۳۴	۶.۴۷

مأخذ: مرکز آمار ایران، بانک مرکزی، محاسبات امور اقتصاد کلان سازمان برنامه و بودجه درآمد ملی سال ۱۳۹۷ برای محاسبه شاخص رفاه اجتماعی به صورت برآورد (توسط امور اقتصاد کلان) می‌باشد.

بر اساس آمار ارائه شده در سال ۱۳۹۷:

- شاخص رفاه اجتماعی سن به دلیل کاهش تولید ناخالص داخلی و درآمد ملی از یک طرف و افزایش ضریب جینی از سوی دیگر، با ۲۲۲ هزار ریال اختلاف نسبت به سال ۱۳۹۶، به ۳۱۸۱ هزار ریال کاهش یافته است.
- ضریب جینی کل کشور نیز با ۰/۰۱۱۲ واحد درصد افزایش نسبت به سال قبل، به ۰/۴۰۹۳ رسیده است. به طوری که، ضریب جینی شهری نیز افزایش بیشتری نسبت به ضریب جینی روستایی داشته و نابرابری در کشور افزایش یافته است.
- نسبت مخارج کل دهک دهم به دهک اول با ۰/۸۰ واحد افزایش به ۱۴/۴۵ رسیده است که نسبت تغییرات مخارج کل دهک دهم به دهک اول شهری بیشتر از روستایی بوده است.
- نسبت مخارج کل بیست درصد بالا به بیست درصد پایین نیز با ۰/۳۶ واحد افزایش به ۸/۳۶ رسیده است که تغییرات شهری بیشتر از روستایی بوده است.

در سال ۱۳۹۷، افزایش هزینه‌های زندگی مردم به دلیل نوسانات اساسی و نرخ تورم بالا و افزایش بیکاری که ناشی از رکود اقتصادی در کشور بوده است باعث بدتر شدن وضعیت معیشت گروه‌های پایین درآمدی شده است. زیرا در این دهک‌ها سهم درآمد ناشی از کار بالاتر از درآمد ناشی از دارایی بوده و با بدتر شدن وضعیت اقتصاد، آثار ناخوشایند اقتصاد در زندگی آنها بیشتر نمود پیدا کرده است که در نتیجه ضریب جینی افزایش و شکاف بین دهک‌های درآمدی مختلف بیشتر شده است.

نابرابری در دریافتی‌ها، توزیع نامناسب منابع حاصل از هدفمندی یارانه‌ها، تأثیرپذیری منابع مالی حمایتی دولتی از نوسانات غیرقابل پیش‌بینی قیمت نفت، متعادل نبودن میزان بهره‌مندی اقشار آسیب‌پذیر و محروم جامعه از یارانه‌ها، از جمله مهم‌ترین چالش‌های اساسی این حوزه است که باید مدنظر سیاست‌گذاران قرار گیرد.

از این‌رو، حمایت از صندوق‌های اجتماعی مردم‌نهاد، تقویت درآمد فقرا، حذف یارانه نقدی خانوارهای با درآمدهای بالا، تنظیم مناسب سیاست‌های پولی، مالی و ارزی کشور در جهت کنترل تورم و حفظ ارزش پول ملی، حفظ یا افزایش میزان و سهم مخارج فقرزدایی و حمایت از فقر، گسترش حمایت‌های اجتماعی، تأمین حداقل معیشت گروه‌های کم‌درآمد و اقشار آسیب‌پذیر جامعه، تقویت ظرفیت‌های غیر درآمدی فقرا و ... از جمله اقدامات اساسی است که در زمینه تحقق عدالت اجتماعی و بهبود توزیع عادلانه درآمدها باید صورت پذیرد.

تجارت خارجی

حضور در بازارهای جهانی و بهره‌گیری از مزایای آن، بهبود وضعیت تجارت خارجی به‌ویژه توسعه صادرات غیرنفتی و افزایش درآمدهای ارزی حاصل از آن همواره به‌عنوان یکی از رویکردهای مهم توسعه‌ای

در برنامه‌های پنج‌ساله توسعه کشور دنبال شده است. بر این اساس در قانون برنامه ششم نیز سیاست‌هایی نظیر ارتقای کیفیت و رقابت‌پذیری کالاهای تولید داخل برای صادرات، توسعه بازارهای صادراتی، تلاش برای الحاق به سازمان تجارت جهانی و انعقاد پیمان‌های پولی دوجانبه با کشورهای طرف تجاری و هدف به‌ویژه کشورهای منطقه، به‌عنوان مهم‌ترین سیاست‌های بخش تجارت خارجی مدنظر قرار گرفته و بر اهداف «توسعه تعاملات بین‌المللی اقتصادی با تأکید بر روابط منطقه‌ای»، «ارتقاء سطح رقابت‌پذیری و توسعه صادرات غیرنفتی کالا و خدمات» و «ساماندهی واردات کالا و خدمات در جهت ارتقای توان تولید داخلی و جلوگیری از قاچاق» در فرابخش «تجارت خارجی» تأکید شده است. مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در فرابخش «تجارت خارجی»، برای تحقق اهداف کلی قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷ در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده در جدول زیر آمده است:

عملکرد برخی شاخص‌های حوزه تجارت خارجی در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	عنوان هدف کمی	واحد	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	صادرات کالای غیرنفتی (بدون میعانات گازی)	میلیون دلار	۳۲,۳۲۴	۴۳,۱۱۱	۳۲,۶۵۵	۷۵.۷۵
۲	رشد صادرات کالای غیرنفتی (بدون میعانات گازی)	درصد	۱۴.۵	۱۸.۶	۱	-
۳	صادرات خدمات	میلیون دلار	۱۰,۳۷۶	۱۳,۱۲۱	۹,۹۰۳	۷۵.۴۷
۴	رشد صادرات خدمات	درصد	۳.۱	۱۶.۹	-۴.۶	-
۵	صادرات غیرنفتی کالا و خدمات (بدون میعانات گازی)	میلیون دلار	۴۲,۷۰۱	۵۶,۲۳۱	۴۲,۵۵۸	۷۵.۶۸
۶	رشد صادرات غیرنفتی کالا و خدمات (بدون میعانات گازی)	درصد	۱۱.۵	۱۸.۲	-۰.۳	-
۷	واردات کالا	میلیون دلار	۷۵,۵۴۶	۷۷,۷۳۲	۶۰,۷۵۵	۷۸.۱۶
۸	رشد واردات کالا	درصد	۱۹.۷	۱۶.۶	-۱۹.۶	-
۹	واردات خدمات	میلیون دلار	۱۸,۲۹۲	۲۳,۴۰۴	۱۷,۲۵۴	۷۳.۷۲
۱۰	رشد واردات خدمات	درصد	۱۴.۳	۱۷.۵	-۵.۷	-
۱۱	کل واردات	میلیون دلار	۹۳,۸۳۸	۱۰۱,۱۳۵	۷۸,۰۰۹	۷۷.۱۳
۱۲	رشد کل واردات	درصد	۱۸.۶	۱۹.۱	-۱۶.۹	-
۱۳	تراز بازرگانی غیرنفتی	میلیون دلار	-۴۳,۲۲۲	-۳۴,۶۲۱	-۲۸,۱۰۰	-
۱۴	تراز خدمات	میلیون دلار	-۷,۹۱۶	-۱۰,۲۸۳	-۷,۳۵۱	-
۱۵	تراز حساب جاری بدون نفت	میلیون دلار	-۵۱,۱۳۸	-۴۴,۹۰۴	-۳۵,۴۵۱	-

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

بر اساس آمار ارائه شده در سال ۱۳۹۷:

- صادرات کالاهای غیرنفتی با ۱ درصد افزایش به ۳۲۶۵۵ میلیون دلار رسیده است. افزایش قیمت کالاهای داخلی به عنوان عامل تعیین‌کننده قیمت پایه کالاهای صادراتی دلیل این رشد محسوب می‌شود.
- صادرات خدمات با ۴/۶ درصد کاهش به ۹۹۰۳ میلیون دلار رسیده است. کاهش فعالیت وسایل حمل و نقل داخلی در زمینه حمل کالاهای صادراتی و نیز کاهش وزن کالاهای صادراتی و ترانزیتی، دلایل اصلی کاهش خدمات در سال ۱۳۹۷ محسوب می‌شود.

- در مجموع، صادرات کالاهای غیرنفتی و خدمات با ۰/۳ درصد کاهش به ۴۲۵۵۸ میلیون دلار رسیده است.
- واردات کالا به دلیل کاهش درآمدهای نفتی و افزایش نرخ ارز با ۱۹/۶ درصد کاهش به ۶۰۷۵۵ میلیون دلار رسیده است. همچنین در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶، سهم واردات کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای افزایش و سهم کالاهای مصرفی کاهش یافته است. محدودیت‌ها و ممنوعیت‌های وارداتی به ویژه در حوزه‌های کالاهای مصرفی، مهم‌ترین دلیل کاهش سهم واردات گروه مذکور بوده است.
- واردات خدمات نیز به دلیل کاهش مسافرت به علت افزایش نرخ ارز و به تبع آن گران شدن هزینه سفرهای خارجی با ۵/۷ درصد کاهش به ۱۷۲۵۴ میلیون دلار رسیده است.
- در مجموع، واردات کالا و خدمات با ۱۶/۹ درصد کاهش به ۷۸,۰۰۹ میلیون دلار رسیده است. بنابراین در حالت کلی می‌توان بیان داشت که تجارت خارجی در سال ۱۳۹۷، تحت تأثیر تلاطمات ارزی پدید آمده در سال ۱۳۹۶ و تداوم و تشدید آن در سال ۱۳۹۷، خروج آمریکا از برجام و از سرگیری و اعمال تحریم‌های یک‌جانبه و وجود شرایط رکود تورمی در اقتصاد قرار داشت و سیاست‌های تجاری در سال ۱۳۹۷ عمدتاً در جهت سیاست‌های کنترل بازار ارز بود که از مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به اعلام ارز تک‌نرخ ۴۲۰۰ تومان و مدیریت صادرات و واردات در قالب سامانه نیما، تأمین ارز مورد نیاز واردات کالاهای اساسی توسط بانک مرکزی از محل صادرات نفت و میعانات گازی و تأمین ارز برای سایر واردات در بازار دوم ارز، اعلام فهرست ممنوعیت‌های وارداتی، ممنوعیت هرگونه واردات به کشور اعم از مناطق آزاد و ویژه اقتصادی و سایر مبادی بدون انجام ثبت سفارش، مکلف نمودن صادرکنندگان به بازگرداندن ارز به چرخه اقتصادی کشور حداکثر ظرف مدت سه ماه پس از صادرات، اعلام فهرست محصولات پتروشیمی و محصولات معدنی مشمول واریز ارز به سامانه نیما، ممنوعیت صادرات برخی کالاها برای محدوده زمانی معین و در شرایط اضطرار، تأکید مجدد به بازگشت ارز صادرات و تعیین درصدهای الزامی برای بازگشت ارز صادراتی متناسب با میزان صادرات توسط بانک مرکزی و ... اشاره نمود.

بودجه و مالیه عمومی

براساس نظام نوین بودجه‌ریزی، منابع و دریافتهای دولت به درآمدها، منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های مالی تقسیم‌بندی می‌شود. درآمدها شامل درآمدهای مالیاتی و سایر درآمدها می‌باشد. دریافتهای ناشی از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای از اقلام فروش نفت خام، ساختمانهای دولتی، ماشین‌آلات و تجهیزات، اموال منقول و غیرمنقول و سایر اقلام تشکیل شده است. دریافتهای ناشی از واگذاری دارایی‌های مالی شامل فروش اوراق مشارکت، تسهیلات خارجی، واگذاری شرکتهای دولتی و سایر موارد است.

مصارف و پرداختی‌های دولت در چارچوب طبقه‌بندی جدید آمارهای مالی دولت از سه جزء اعتبارات هزینه‌ای (جاری)، اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (عمرانی) و اعتبارات تملک دارایی‌های مالی تشکیل شده است. تحلیل بودجه‌های سنواتی دولت در قالب ملی و استانی در سند چشم‌انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی ایران و برنامه‌های توسعه پنج‌ساله اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی نیز بر اساس این متغیرها صورت می‌گیرد.

عمده اهداف کلی برنامه ششم توسعه در این حوزه، «تقویت انضباط مالی و بودجه‌ای»، «گسترش جامعیت، عدالت و کارایی مالیات»، «به‌صفر رساندن کسری تراز عملیاتی بودجه عمومی»، «ارتقای بهره‌وری بخش عمومی»، «منطقی نمودن اندازه دولت»، «رقابت‌پذیر کردن اقتصاد و کاهش مداخله دولت در اقتصاد» و «افزایش نسبت مالیات به تولید ناخالص داخلی» است.

مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در حوزه بودجه و مالیه عمومی برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷، در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های بخش بودجه و مالیه عمومی در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	عنوان هدف کمی	واحد	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	درآمدها (رشد متوسط برنامه ششم ۲۳.۵ درصد)	میلیارد ریال	۱,۶۷۶,۰۳۳	۲,۲۵۸,۰۲۲	۱,۸۳۸,۰۷۶	۸۱.۴
۲	درآمدهای مالیاتی (رشد متوسط برنامه ششم ۲۵.۵ درصد)	میلیارد ریال	۱,۱۵۶,۲۱۷	۱,۵۹۷,۹۸۵	۱,۲۶۴,۱۰۷	۷۹.۱
۳	سایر درآمدها (رشد متوسط برنامه ششم ۱۹.۲ درصد)	میلیارد ریال	۵۱۷,۶۵۸	۶۶۰,۰۳۷	۵۷۳,۹۶۹	۸۷.۰
۴	واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای (رشد متوسط برنامه ششم ۱۲ درصد)	میلیارد ریال	۹۲۲,۸۷۷	۱,۱۲۸,۷۸۶	۱,۱۰۹,۲۱۳	۹۸.۳
۵	منابع حاصل از صادرات نفت و میعانات گازی (رشد متوسط برنامه ششم ۱۲.۲ درصد)	میلیارد ریال	۹۱۹,۲۲۶	۱,۰۷۳,۲۸۶	۱,۱۰۵,۴۲۸	۱۰۳.۰
۶	فروش اموال منقول و غیرمنقول	میلیارد ریال	۳,۶۳۵	۱۵,۵۰۰	۳,۷۷۰	۲۴.۳
۷	واگذاری دارایی‌های مالی (رشد متوسط برنامه ششم ۰.۳ درصد)	میلیارد ریال	۶۰۱,۳۶۸	۴۶۷,۷۴۴	۵۷۷,۵۵۷	۱۲۳.۵
۸	فروش اوراق مشارکت و اوراق مالی اسلا ی (رشد متوسط برنامه ششم ۶.۶ درصد)	میلیارد ریال	۴۴۵,۰۰۰	۳۸۵,۰۰۰	۳۷۴,۳۴۰	۹۷.۲
۹	اعتبارات هزینه‌ای (رشد متوسط برنامه ششم ۱۶ درصد)	میلیارد ریال	۲,۴۷۷,۷۵۷	۲,۸۹۲,۴۳۱	۲,۷۶۷,۳۳۸	۹۵.۷
۱۰	اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (رشد متوسط برنامه ششم ۲۰.۷ درصد)	میلیارد ریال	۴۲۷,۲۰۴	۷۸۱,۷۹۸	۴۸۵,۷۸۰	۶۲.۱
۱۱	اعتبارات تملک دارایی‌های مال (رشد متوسط برنامه ششم ۱۷.۶ درصد)	میلیارد ریال	۳۹۵,۳۱۶	۱۸۰,۳۲۳	۲۷۱,۷۲۸	۱۵۰.۷
۱۲	نسبت درآمد به هزینه	درصد	۶۷.۶	۷۸.۱	۶۶.۴	۸۵.۱
۱۳	نسبت درآمد مالیاتی به منابع کل	درصد	۳۶.۱	۳۵.۹	۴۵.۳	۱۲۶.۳

۲۲ □ خلاصه گزارش عملکرد قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷

ردیف	عنوان هدف کمی	واحد	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱۴	نسبت منابع نفتی به کل منابع	درصد	۲۸.۷	۲۸.۶	۳۰.۴	۹۴.۱
۱۵	نسبت اعتبارات هزینه‌ای به مصارف کل	درصد	۷۷.۴	۷۹.۱	۸۲.۱	۹۶.۳
۱۶	نسبت اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای به کل مصارف	نسبت	۱۳.۳	۱۴.۳	۲۲.۲	۱۵۵.۱
۱۷	نسبت مصارف به تولید ناخالص داخلی	درصد	۱۸.۹	۱۹.۳	۱۴.۵	۱۳۳
۱۸	نسبت مالیات به تولید ناخالص داخلی	درصد	۷.۶	۸	۵.۲	۶۵.۰
۱۹	نسبت اعتبارات هزینه‌ای به تولید ناخالص داخلی	درصد	۱۶.۷	۱۴.۶	۱۱.۴	-
۲۰	نسبت تراز غیرنفتی به تولید ناخالص داخلی	درصد	۶	۵.۴	۴.۶	۸۴.۳
۲۱	تراز غیرنفتی	میلیارد ریال	-۱۰,۱۹,۲۲۵	-۱۰,۷۳,۲۸۶	-۱,۱۰۵,۴۲۸	-
۲۲	تراز دارایی‌های سرمایه‌ای	میلیارد ریال	۴۹۵,۶۷۳	۳۴۶,۹۸۸	۶۲۳,۴۳۳	۵۵.۷

مأخذ: گزارش عملکرد مالی دولت در سال ۱۳۹۷

- عملکرد اقدامات این حوزه در قالب شاخص‌ها و اهداف کمی مصوب برنامه ششم توسعه بیانگر آن است که:
- درآمدهای دولت با ۹/۷ رشد نسبت به سال ۱۳۹۶، به ۱,۸۳۸,۰۷۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۷ رسیده است که ۸۱/۴ درصد از هدف در سال دوم برنامه تحقق یافته است.
  - درآمدهای مالیاتی با ۹/۳ رشد نسبت به سال ۱۳۹۶، به ۱,۲۶۴,۱۰۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۷ رسیده است که ۷۹/۱ درصد از هدف در سال دوم برنامه تحقق یافته است.
  - سایر درآمدها با ۱۰/۹ رشد نسبت به سال ۱۳۹۶، به ۵۷۳,۹۶۹ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۷ رسیده است که ۸۷ درصد از هدف در سال دوم برنامه تحقق یافته است.
  - واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای با ۲۰/۲ رشد نسبت به سال ۱۳۹۶، به ۱,۱۰۹,۲۱۳ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۷ رسیده است که ۹۸/۳ درصد از هدف در سال دوم برنامه تحقق یافته است.
  - منابع حاصل از صادرات نفت و میعانات گازی با ۲۰/۳ رشد نسبت به سال ۱۳۹۶، به ۱,۱۰۵,۴۲۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۷ رسیده است که ۱۰۳ درصد از هدف در سال دوم برنامه تحقق یافته است.
  - فروش اموال منقول و غیرمنقول با ۳/۷ رشد نسبت به سال ۱۳۹۶، به ۳,۷۷۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۷ رسیده است که ۲۴/۳ درصد از هدف در سال دوم برنامه تحقق یافته است.
  - واگذاری دارایی‌های مالی با ۴ درصد کاهش نسبت به سال ۱۳۹۶، به ۵۷۷,۵۵۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۷ رسیده است ولی هدف در سال دوم برنامه تحقق یافته است.
  - فروش اوراق مشارکت و اوراق مالی اسلامی با ۱۵/۹ درصد کاهش نسبت به سال ۱۳۹۶، به ۳۷۴,۳۴۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۷ رسیده است که ۹۷/۲ درصد از هدف در سال دوم برنامه تحقق یافته است.
  - اعتبارات هزینه‌ای با ۱۱/۷ رشد نسبت به سال ۱۳۹۶، به ۲,۷۶۷,۳۳۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۷ رسیده است که ۹۵/۷ درصد از هدف در سال دوم برنامه تحقق یافته است.

- اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای با ۱۳/۷ رشد نسبت به سال ۱۳۹۶، به ۴۸۵,۷۸۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۷ رسیده است که ۶۲/۱ درصد از هدف در سال دوم برنامه تحقق یافته است.
  - اعتبارات تملک دارایی‌های مالی با ۳۱/۳ درصد کاهش نسبت به سال ۱۳۹۶، به ۲۷۱,۷۲۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۷ رسیده است که ۱۵۰/۷ درصد از هدف در سال دوم برنامه تحقق یافته است.
  - نسبت درآمد به هزینه به ۶۶/۴ درصد در سال ۱۳۹۷ رسیده است که ۸۵/۱ درصد از هدف در سال دوم برنامه تحقق یافته است.
  - نسبت درآمد مالیاتی به منابع کل به ۴۵/۳ درصد در سال ۱۳۹۷ رسیده است که ۱۲۶/۳ درصد از هدف در سال دوم برنامه تحقق یافته است.
  - نسبت منابع نفتی به کل منابع به ۳۰/۴ درصد در سال ۱۳۹۷ رسیده است.
  - نسبت اعتبارات هزینه‌ای به مصارف کل به ۸۲/۱ درصد در سال ۱۳۹۷ رسیده است.
  - نسبت اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای به کل مصارف به ۲۲/۲ درصد در سال ۱۳۹۷ رسیده است که ۱۵۵/۱ درصد از هدف در سال دوم برنامه تحقق یافته است.
  - نسبت مصارف به تولید ناخالص داخلی به ۱۴/۵ درصد در سال ۱۳۹۷ رسیده است که ۱۳۳ درصد از هدف در سال دوم برنامه تحقق یافته است.
  - نسبت مالیات به تولید ناخالص داخلی به ۵/۲ درصد در سال ۱۳۹۷ رسیده است که ۶۵ درصد از هدف در سال دوم برنامه تحقق یافته است.
  - نسبت اعتبارات هزینه‌ای به تولید ناخالص داخلی به ۱۱/۴ درصد در سال ۱۳۹۷ رسیده است.
  - بالاتر بودن درصد تحقق اعتبارات هزینه‌ای در مقایسه با اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای از نکات منفی و تحقق ۱۲۶ درصدی شاخص «نسبت مالیات به کل منابع» از نکات مثبت عملکرد می‌باشد.
- دولت علی‌رغم مشکلات به ارث رسیده از گذشته در کلیه سطوح مالی و چالش‌های ناشی از تحولات بین‌المللی و از سوی دیگر افزایش مطالبات در زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی و سیاسی از دولت، اصلاحات ساختاری و اجرایی در نظام مالی را مدنظر قرار داده که از لحاظ اجرایی نیز تاکنون اقدامات قابل توجهی به‌ویژه در حوزه مدیریت منابع و مصارف عمومی دولت، کاهش فرار مالیاتی، الکترونیکی کردن خزانه‌داری، ایجاد انضباط مالی و بودجه‌ای و کاهش وابستگی به منابع نفتی، ایجاد بانک‌های اطلاعاتی و افزایش شفافیت در نظام مالیه عمومی، مدیریت بدهی‌ها و دارایی‌های عمومی و ... به سرانجام رسانیده است. با عنایت به اهداف، سیاست‌ها و رویکردهای دولت در حوزه نظام مالی و خزانه‌داری، به نظر می‌رسد افزایش کارآمدی این مهم نیازمند اصلاحات ساختاری گسترده‌ای است. علیرغم این موضوع برخی از اقدامات اصلاحی به‌ویژه در زمینه تدوین سازوکارهای اجرایی برخی احکام قانون برنامه ششم مرتبط با بودجه دولت طی سال ۱۳۹۷ به تصویب و اجرا رسیده است که می‌تواند بسترساز اصلاحات اساسی باشد.

نظام مالیاتی

نظام مالیاتی در کشورها، تأمین کننده بخشی از اهداف اجتماعی، اقتصادی و بودجه‌ای دولت است. سیاست مالیاتی همواره ابزار مهمی در سیاست‌های اقتصادی و تأمین درآمد دولت و دستیابی به الگوی صحیح تخصیص منابع، توزیع درآمد و ثبات اقتصادی است و بر توزیع عادلانه منافع توسعه اقتصادی مؤثر است. مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در حوزه نظام مالیاتی، برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷، در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های بخش نظام مالیاتی در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	عنوان هدف کمی	واحد	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	نسبت درآمدهای مالیاتی به تولید ناخالص داخلی	درصد	۷.۶	۷.۴	۵.۲	۷۰.۲۷
۲	نسبت درآمدهای مالیاتی به منابع بودجه عمومی دولت	درصد	۳۶.۲	۴۱.۵	۵۰.۶	۱۲۱.۹۳
۳	مالیات بر ثروت	میلیارد ریال	۲۸,۶۶۵	۳۴,۹۰۶	۳۷,۷۹۵	۱۰۸.۳
۴	مالیات مستقیم و کالا و خدمات	میلیارد ریال	۹۶۳,۰۸۵	۱,۱۲۸,۶۷۴	۱,۰۹۲,۰۸۱	۹۶.۸
۵	دریافت‌ها (بودجه عمومی)	میلیارد ریال	۳,۲۰۰,۲۷۸	۳,۸۷۶,۸۶۶	۲,۵۲۴,۸۴۶	۶۵.۱
۶	مالیات مستقیم	میلیارد ریال	۵۵۷,۲۹۱	۶۳۵,۱۹۱	۶۴۵,۲۹۲	۱۰۱.۶
۷	مالیات بر ارزش افزوده	میلیارد ریال	۳۱۹,۴۹۴	۳۸۵,۱۱۰	۳۴۴,۵۹۰	۸۹.۵
۸	مالیات بر کالا و خدمات	میلیارد ریال	۴۰۵,۷۹۴	۴۹۳,۴۸۳	۴۴۶,۷۸۹	۹۰.۵
۹	مالیات بر درآمد	میلیارد ریال	۱۵۴,۷۲۹	۱۹۳,۹۵۸	۱۹۱,۲۰۰	۹۸.۶
۱۰	کل درآمدهای مالیاتی	میلیارد ریال	۱,۱۸۹,۸۰۰	۱,۴۲۰,۷۷۴	۱,۲۷۹,۳۵۳	۹۰
۱۱	مالیات بر واردات	میلیارد ریال	۲۲۶,۷۱۵	۲۹۲,۱۰۰	۱۸۷,۲۷۲	۶۴.۱
۱۲	مالیات غیرمستقیم	میلیارد ریال	۶۳۲,۵۰۹	۷۸۵,۵۸۳	۶۳۴,۰۶۱	۸۰.۷
۱۳	مالیات اشخاص حقوقی	میلیارد ریال	۳۷۳,۸۸۷	۴۰۶,۳۲۷	۴۱۶,۲۹۷	۱۰۲.۵

- عملکرد اقدامات این حوزه در قالب شاخص‌ها و اهداف کمی مصوب برنامه ششم توسعه بیانگر آن است که:
- نسبت درآمدهای مالیاتی به تولید ناخالص داخلی از ۷/۶ درصد در سال ۱۳۹۶ به ۵/۲ درصد در سال ۱۳۹۷ کاهش یافته است.
  - نسبت درآمدهای مالیاتی به منابع بودجه عمومی دولت از ۳۶/۲ درصد در سال ۱۳۹۶ به ۵۰/۶ درصد در سال ۱۳۹۷ افزایش یافته است.
  - مالیات بر ثروت با ۳۱/۸ رشد به ۳۷,۷۹۵ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۷ افزایش یافته است و ۱۰۸/۳ درصد از هدف سال دوم برنامه ششم تحقق یافته است.
  - مالیات مستقیم و کالا و خدمات با ۱۳/۴ رشد به ۱,۰۹۲,۰۸۱ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۷ افزایش یافته است و ۹۶/۸ درصد از هدف سال دوم برنامه ششم تحقق یافته است.

- دریافت‌ها (بودجه عمومی) با ۲۱/۱ درصد کاهش به ۲,۵۲۴,۸۴۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۷ رسیده است.
  - مالیات مستقیم با ۱۵/۸ رشد به ۶۴۵,۲۹۲ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۷ افزایش یافته است و ۱۰/۶ درصد از هدف سال دوم برنامه ششم تحقق یافته است.
  - مالیات بر ارزش افزوده با ۷/۹ رشد به ۳۴۴,۵۹۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۷ افزایش یافته است و ۸۹/۵ درصد از هدف سال دوم برنامه ششم تحقق یافته است.
  - مالیات بر کالا و خدمات با ۱۰/۱ رشد به ۴۴۶,۷۸۹ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۷ افزایش یافته است و ۹۰/۵ درصد از هدف سال دوم برنامه ششم تحقق یافته است.
  - مالیات بر درآمد با ۲۳/۶ رشد به ۱۹۱,۲۰۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۷ افزایش یافته است و ۹۸/۶ درصد از هدف سال دوم برنامه ششم تحقق یافته است.
  - کل درآمدهای مالیاتی با ۷/۵ رشد به ۱,۲۷۹,۳۵۳ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۷ افزایش یافته است و ۹۰ درصد از هدف سال دوم برنامه ششم تحقق یافته است.
  - مالیات بر واردات با ۱۷/۴ کاهش به ۱۸۷,۲۷۲ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۷ رسیده است.
  - مالیات غیرمستقیم با ۰/۲ رشد به ۶۳۴,۰۶۱ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۷ افزایش یافته است و ۸۰/۷ درصد از هدف سال دوم برنامه ششم تحقق یافته است.
  - مالیات اشخاص حقوقی با ۱۱/۳ رشد به ۴۱۶,۲۹۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۷ افزایش یافته است و ۱۰۲/۵ درصد از هدف سال دوم برنامه ششم تحقق یافته است.
- برخی از دلایل پایین بودن نسبت درآمدهای مالیاتی به تولید ناخالص داخلی؛ افزایش مهلت زمانی تقسیط پرداخت بدهی‌های مالیاتی، افزایش اثر رکود تورمی ناشی از اعمال مجدد تحریم‌ها و افزایش گستره آن، نرخ تورم، رشد تولید ناخالص داخلی بخش‌های معاف از مالیات، کاهش واردات و ... است.
- هرچند در سال‌های گذشته اتکا دولت‌ها به درآمدهای نفتی، منجر به غفلت آن‌ها از ایجاد سیستم مالیاتی کارا شده بود ولی بعد از تحریم‌های اقتصادی و ابلاغ سیاست‌های اقتصاد مقاومتی خصوصاً بند (۱۷) آن مبنی بر تکیه بر درآمدهای پایدار مالیاتی به جای نفت، دولت عزم جدی خود را برای پیاده‌سازی یک نظام مالیاتی کارا و اثربخش به کار گرفته است که برای نمونه می‌توان به اجرای طرح جامع مالیاتی و فراهم‌سازی بسترهای اطلاعاتی لازم برای اجرای این طرح اشاره کرد.

بدهی‌ها و تعهدات دولت

بدهی‌ها به‌عنوان یکی از طبقات اصلی صورت‌های مالی واحدهای گزارشگر با هر ساختار و فعالیتی از اهمیت خاصی برخوردار است و تصمیم‌گیری‌های مدیریت مالی، بدون توجه به این عنصر فاقد کارایی و

اثربخشی لازم خواهد بود. با توجه به اهمیت تأمین به موقع منابع در بخش دولتی، مدیریت بدهی‌ها و تعهدات نیز در این بخش بسیار ضروری و حساس می‌باشد. مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در حوزه بدهی‌ها و تعهدات دولت برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷، در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های بخش بدهی‌ها و تعهدات دولت در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	عنوان هدف کمی	واحد	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	حفظ شاخص نسبت بدهی دولت و شرکت‌های دولتی به تولید ملی	درصد	۴۰	۴۰	۴۰	۱۰۰

عملکرد اقدامات این حوزه در قالب شاخص‌ها و اهداف کمی مصوب برنامه ششم توسعه بیانگر آن است که: به موجب مصوبه شماره ۲۳۶۰۹/ت/۵۰۱۸۳ هـ مورخ ۱۳۹۳/۳/۴ هیئت‌وزیران تشکیل واحد سازمانی جداگانه در وزارت امور اقتصادی و دارایی به منظور احصاء، ثبت و نگهداری متمرکز خلاصه حساب بدهی‌ها و تعهدات قانونی دولت به تصویب رسید. علاوه بر مصوبه یاد شده در قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی مصوب اردیبهشت‌ماه سال ۱۳۹۴، وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف گردید تا از ابتدای سال ۱۳۹۵ واحد جداگانه‌ای برای احصاء و ثبت خلاصه مطالبات و بدهی‌های دولت تشکیل و نسبت به ارائه گزارش‌های سه ماهه و سالانه به مراجع ذیصلاح قانونی در موعد مقرر اقدام نماید. در حال حاضر ساختار مذکور تشکیل شده و در چارچوب تکالیف و وظایف کلی تعریف شده فعالیت می‌نماید.

با عنایت به مفاد قانون و به منظور حفظ شاخص نسبت بدهی در سقف مجاز ۴۰ درصد تولید ناخالص ملی و همچنین حصول اطمینان از عدم افزایش سقف بدهی‌های دولت و شرکت‌های دولتی نسبت به هدف برنامه ضمن محاسبه شاخص مذکور توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی (معاونت نظارت مالی و خزانه‌داری کل کشور) و اعلام آن به سازمان برنامه و بودجه تا پایان مهرماه هر سال، طراحی سامانه کنترل تعهدات دولت توسط سازمان مذکور در دست طراحی می‌باشد.

بازار پول، نظام بانکی و سطح عمومی قیمت‌ها

در نظام تأمین مالی کشور سهم بازار پول برای تأمین مالی فعالیت‌های اقتصادی بالا بوده و بانک محور است. از طرفی، توسعه نظام بانکی در دستیابی به هدف رشد پرشتاب و پایدار اقتصادی از نقش اساسی برخوردار است، که از کارکردهای مهم شبکه بانکی در اقتصاد کشور می‌توان به خلق پول و ایفای نقش واسطه‌گری وجوه بین پس‌اندازکنندگان و تسهیلات‌گیرندگان اشاره کرد. از طرفی دیگر، تورم به عنوان یکی از عوامل مخرب در اقتصاد به شمار می‌رود که در بلندمدت می‌تواند صدمات جدی بر ساختار توسعه

کشور وارد نماید. از این رو، با توجه به اثرات نگران کننده تورم در اقتصاد، همواره کنترل آن به عنوان یکی از هدف‌های سیاست کلان اقتصادی مورد توجه اقتصاددانان، برنامه‌ریزان و سیاستگذاران کشور بوده است که برنامه ششم توسعه نیز از این امر مستثنی نمی‌باشد. از جمله اهداف کلی فرابخش «بازار پول، نظام بانکی و سطح عمومی قیمت‌ها در سند برنامه ششم توسعه کشور» می‌توان به «مهار تورم و کنترل انتظارات تورمی»، «برقراری ثبات اقتصاد کلان و کمک به رشد تولید و خروج از رکود»، «بهبود شاخص‌های سلامت در شبکه بانکی و مرتفع ساختن مشکلات ترانزنامه‌ای بانک‌ها»، «ثبات سلامت و شفافیت نظام پولی و بانکی و ارزی»، «افزایش ثبات و پایداری نظام بانکی»، «ارتقای توانمندی‌های نظارتی بانک مرکزی بر بازار و مؤسسات پولی، بانکی و اعتباری»، «افزایش شفافیت نظام بانکی» و «کاهش مانده بدهی بانک به بانک مرکزی» اشاره داشت. مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در حوزه «بازار پول و سطح عمومی قیمت‌ها»، برای تحقق اهداف کلی قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷ در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده در جدول (۱) آمده است:

جدول (۱): عملکرد اهداف منابع پایه پولی، حجم نقدینگی و نرخ تورم در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	عنوان هدف کمی	واحد	درصد تغییرات	
			۱۳۹۷	۱۳۹۶
۱	پایه پولی	هزار میلیارد ریال	۲۶۵۶/۹	۲۱۳۹/۸
۱-۱	خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی	هزار میلیارد ریال	۲۴۱۶/۵	۲۱۵۹/۸
۲-۱	خالص بدهی‌های بخش دولتی به بانک مرکزی	هزار میلیارد ریال	۲۹۲/۰	۵۷/۹
۱-۳	بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی*	هزار میلیارد ریال	۱۳۸۱/۷	۱۳۲۰/۳
۴-۱	خالص سایر اقلام	هزار میلیارد ریال	-۱۴۳۳/۳	-۱۳۹۸/۲
۲	نقدینگی	هزار میلیارد ریال	۱۸۸۲۸/۹	۱۵۳۹۹/۸
۱-۲	پول	هزار میلیارد ریال	۲۸۵۲/۳	۱۹۴۶/۷
۲-۲	شبه پول	هزار میلیارد ریال	۱۵۹۷۶/۶	۱۳۳۵۳/۱
۳	ضریب فزاینده نقدینگی (بدون واحد)	هزار میلیارد ریال	۷/۰۸۷	۷/۱۵۰
۴	نرخ تورم (متوسط برنامه: ۸.۸ درصد)	درصد	۲۶.۶	۸.۱

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

بر اساس آمار ارائه شده در سال ۱۳۹۷:

- رشد پایه پولی، افزایش ۵ واحد درصدی و نقدینگی افزایش ۱ واحد درصدی را نسبت به سال ۱۳۹۶ داشته است. رشد ضریب فزاینده پولی نیز، ۰/۹- درصد بوده است.
- از اقلام پایه پولی، خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی با سهمی فزاینده معادل ۱۲ واحد درصد، خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی با سهمی فزاینده معادل ۱۰/۹ واحد درصد، مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها با سهمی فزاینده معادل ۲/۹ واحد درصد، سهم فزاینده در رشد پایه پولی داشته است. خالص سایر اقلام با سهمی کاهشنده معادل ۱/۶ واحد درصد تنها عامل

کاهنده پایه پولی بوده است. در سال ۱۳۹۶، مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها، اصلی‌ترین عامل افزایش پایه پولی بوده است ولی در سال ۱۳۹۷، به دلیل انتقال ۳۳۰ هزار میلیارد ریال از بدهی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری به بانک مرکزی به بدهی دولت به بانک مرکزی و همچنین انتقال ۵۱/۴ هزار میلیارد ریال از بدهی برخی از شرکت‌های دولتی به بانک مرکزی به بدهی دولت به بانک مرکزی، سهم این مطالبات پایه پولی کاهش یافته است که منجر شده است در سال ۱۳۹۷، پایه پولی عمدتاً به دلیل افزایش خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی افزایش یابد.

- نقدینگی نیز با رشدی معادل ۲۳/۱ درصد، در حدود ۱ واحد درصد بیشتر از سال ۱۳۹۶ بوده است. مهم‌ترین عامل رشد نقدینگی، رشد ۲۴/۲ درصدی پایه پول بوده است که حجم پول، ۴۶/۵ درصد نسبت به سال قبل افزایش یافته که نسبت به رشد سال ۱۳۹۶، ۲۷/۱ واحد درصد بیشتر است و سهم پول را در نقدینگی به صورت معنی‌داری افزایش داده است و از ۱۲/۷ درصد در سال ۱۳۹۶ به ۱۵/۱ درصد در سال ۱۳۹۷ افزایش یافته است. علت این مسأله این است که با توجه به اینکه در سال ۱۳۹۷، برای فعالان اقتصادی، کاهش عرضه ارز ناشی از صدور نفت خام مورد انتظار بوده است، در شرایطی که بخش خصوصی قادر به افزایش صادرات و جبران عرضه ارز در اقتصاد کشور نبود، افزایش قیمت ارز قابل پیش‌بینی بود. لذا شکل‌گیری معاملات جدید ارز بانگیزه سفته‌بازی سبب شد پول نقد بیشتری برای بازارگردانی تقاضا شود. از این‌رو بخشی از سپرده‌های بلندمدت به سپرده‌های کوتاه‌مدت، حساب جاری و پول نقد تبدیل شد و سهم پول به نقدینگی در مقایسه با سال گذشته افزایش یافت. به‌علاوه، کاهش نرخ سود سپرده واقعی و تغییر مبنای محاسبه نرخ سود از روزشمار به ماه شمار نیز در افزایش حجم پول مؤثر بوده است. شبه پول نیز با رشدی معادل ۱۹/۶ درصد در مقایسه با رشد سال ۱۳۹۶، به میزان ۲/۹ واحد درصد کاهش یافته است. به طوری که، سهم شبه پول در نقدینگی از ۸۷/۳ درصد در سال ۱۳۹۶ به ۸۴/۹ درصد در سال ۱۳۹۷ کاهش یافته است. با توجه به سیال بودن پول نسبت به شبه پول، تغییر ترکیب نقدینگی به نفع پول در عمل پتانسیل ایجاد تورم را افزایش می‌دهد. بدین ترتیب رشد بالای نقدینگی و تغییر ترکیب آن به شکل‌گیری نگرانی‌هایی در خصوص افزایش نرخ تورم در کشور منجر شده است.

- رشد ضریب فزاینده نقدینگی نیز با ۳/۵ واحد درصد کاهش نسبت به رشد شاخص مذکور در سال ۱۳۹۶، به ۷/۰۸۷ رسیده است. با وجود رشد منفی ضریب فزاینده در سال ۱۳۹۷، ولی با توجه به اینکه نقدینگی با بزرگی قابل توجه انباشت شده از گذشته همراه بوده است، در نتیجه در حال بزرگ شدن است و بنابراین لازم است ضریب فزاینده روند کاهشی خود را طی نموده و پایه پولی نیز در حد مقذور کنترل شود.

- نرخ تورم بر اساس شاخص قیمت مصرف‌کننده در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶، با ۱۸/۵ واحد درصد افزایش به ۲۶/۶ درصد رسیده است که افزایش نرخ تورم در سال ۱۳۹۷ نسبت به

سال ۱۳۹۶، در مناطق شهری و روستایی به ترتیب ۱۸/۵ و ۱۹/۳ واحد درصد است. نرخ تورم بر اساس شاخص قیمت تولیدکننده نیز ۴۷/۵ درصد بوده است. علت افزایش قیمت‌ها در سال ۱۳۹۷ به این دلیل است که با تهدیدهای آمریکا در خصوص تحریم‌ها در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ و با نقض برجام در سال ۱۳۹۷، شوک بیرونی بر اقتصاد وارد شده و در اثر آن صادرات نفت در سال ۱۳۹۷ کاهش یافته و با کاهش عرضه منابع ارزی کشور و کاهش واردات نهاده‌های تولیدی و مواد واسطه‌ای و مصرفی، پیش‌بینی افزایش سفته‌بازی ارز و انباشت نقدینگی در اقتصاد در مجموع باعث افزایش قیمت‌ها در کشور شد.

در ادامه، مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در حوزه «نظام بانکی»، برای تحقق اهداف کلی قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷ در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده در جدول (۲) آمده است:

جدول (۲): عملکرد شاخص‌های منتخب نظام بانکی در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	عنوان هدف کمی	واحد اندازه‌گیری	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	نسبت سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز به کل سپرده‌ها	درصد	۵.۴	۶.۵	۶	۹۲/۳۱
۲	ساماندهی مؤسسات اعتباری غیرمجاز	تعداد موسسه مجاز	۴۰۲	۴۲۰	۴۱۷	۹۹/۲۹
۳	نسبت کفایت سرمایه بانک‌ها	درصد	۴.۸	۷	-۱.۲	-
۴	تقویت تأمین مالی کوتاه‌مدت و سرمایه در گردش از کل تسهیلات پرداختی	درصد	۶۲	۶۴	۵۶	۸۷/۵
۵	کاهش بدهی بخش دولتی به بانک‌ها	هزار میلیارد ریال	۲,۰۵۸	۱,۵۰۰	۲,۳۶۷	-
۶	نسبت دارایی‌های نقد شونده به کل دارایی‌ها	درصد	۳.۱	۶	۳.۴	۵۶/۶۷
۷	سهم بازار پول از تأمین مالی اقتصاد	درصد	۸۵	۸۵	۸۴	۱۰۱/۱۹
۸	سهم بازار بین‌بانکی از تأمین مالی کوتاه‌مدت بانک‌ها	درصد	۳۱	۳۰	۲۸	۱۲۶/۶۷
۹	عدم سرکوب بازار پول	درصد نرخ سود	۱۵	۱۵	۱۵	۱۰۰
۱۰	نسبت مطالبات غیرجاری به تسهیلات	درصد	۱۰.۳	۹	۱۰	۹۰
۱۱	مانده اصل بدهی شرکت‌ها و مؤسسات دولتی به بانک مرکزی	هزار میلیارد ریال	۲۵۹	۲۷۰	۲۰۵	۱۳۱/۷۱
۱۲	مانده بدهی بابت اصل و سود اوراق مشارکت دولت	هزار میلیارد ریال	۱۷	۱۸	۱۷	۱۰۵/۸۸
۱۳	نسبت پوشش مطالبات غیرجاری	درصد	۵۲	۴۲	۵۲	۱۲۳/۸۱
۱۴	نسبت خالص دارایی‌های ثابت به حقوق صاحبان سهام	درصد	۱۴۹.۷	۷۰	۲۲۷	-

مأخذ: بانک مرکزی

بر اساس آمار ارائه شده می‌توان بیان داشت که در سال ۱۳۹۷:

- نسبت کفایت سرمایه منفی شده است. پایین بودن سرمایه لایه ۱ بانک‌ها، فقدان انگیزه در صاحبان سهام برای افزایش سرمایه، ضعف در افشاء اطلاعات صورت‌های مالی بانک‌ها، کاهش سودآوری و

- افزایش زیان انباشته، کیفیت پایین شیوه‌های افزایش سرمایه بانک‌ها از جمله از محل تجدید ارزیابی دارایی‌ها و حجم بالای دارایی‌های موهومی و با ضریب ریسک بالا و وجود دارایی‌ها و اموال مازاد در ترازنامه شبکه بانکی از دلایل اصلی نامناسب بودن کفایت سرمایه بانک‌های داخلی است.
- با توجه به اینکه، فعالیت مؤسسات اعتباری غیرمجاز خارج از حیطه نظارتی بانک مرکزی یکی از دلایل تشدید رقابت مخرب در بازار پول برای جذب سپرده به شمار می‌آید، در زمینه ساماندهی مؤسسات اعتباری غیرمجاز، بانک مرکزی توانسته حدود ۹۹/۲۹ درصد از هدف تعیین شده در سال ۱۳۹۷ را محقق سازد.
  - مانده بدهی بخش دولتی به شبکه بانکی افزایش و به ۲۳۶۷ هزار میلیارد ریال در سال ۱۳۹۷ رسیده است که قسمت زیادی از افزایش بدهی مزبور نه به دلیل ایجاد بدهی جدید بلکه به واسطه محاسبه سود توسط شبکه بانکی بر مانده بدهی‌های انباشت شده از سال‌های قبل می‌باشد.
  - سهم بازار پول از تأمین مالی اقتصاد نیز حدود ۸۴ درصد بوده است که حاکی از تداوم نظام بانک محور در نظام مالی کشور بوده است.
  - سهم بازار بین بانکی نیز افزایش یافته است، به طوری که، ۱۲۶/۶۷ درصد هدف تعیین شده در سال ۱۳۹۷ محقق شده است که سپرده‌گذاری بانک مرکزی در بازار بین بانکی یکی از اقدامات برای توسعه و تعمیق بازار مزبور بوده است. اما لازم است بانک مرکزی در کنار سیاست مداخله در بازار بین بانکی، به اصلاح ساختار ترازنامه‌ای بانک‌ها و ارتقای سلامت مالی آن‌ها نیز توجه نماید، زیرا اگر سازوکار اشاعه سیاست پولی در اقتصاد اصلاح نگردد منابع تزریق شده به اقتصاد لزوماً به رونق بخش‌های تولیدی و افزایش نرخ رشد اقتصادی منجر نشده و در نهایت به افزایش نقدینگی و فشارهای تورمی منجر می‌گردد.
  - شاخص نسبت دارایی‌های نقد شونده به کل دارایی‌های شبکه بانکی در سال ۱۳۹۷ معادل ۳/۴ درصد و نسبت خالص دارایی‌های ثابت به حقوق صاحبان سهام ۲۲۷ درصد بوده است. از دلایل مهم بالا بودن نسبت مزبور می‌توان به وضعیت نامناسب سرمایه شبکه بانکی و پایین بودن حقوق صاحبان سهام در نتیجه عدم افزایش سرمایه شبکه بانکی از این محل اشاره کرد.
- البته قابل ذکر است که رویکرد بانک مرکزی در سال ۱۳۹۷ همانند سال ۱۳۹۶، استمرار انضباط پولی، مدیریت رشد نقدینگی و هدایت منابع مالی به سمت فعالیت‌های تولیدی بوده است و با توجه به شوک ارزی ایجاد شده در این سال اگر اقتصاد با مشکلات ساختاری مواجه نمی‌شد، می‌توانست بسیار موفق عمل نماید. درمان عمده مشکلات نظام بانکی کشور که عمدتاً خود را در قالب معضل دارایی‌های موهوم نشان داده است، تنها به واسطه اجرای یک برنامه جامع اصلاح ساختار نظام بانکی ممکن می‌شود. پالایش ترازنامه بانک‌ها از دارایی‌های موهومی، شفاف‌سازی صورت‌های مالی بانک‌ها و گزارش دهی بر

اساس سیستم استاندارد گزارش‌دهی مالی بین‌المللی، اصلی‌ترین اقدامی است که باید از مسیر اجرای برنامه اصلاح نظام بانکی انجام گردد.

بازار سرمایه

بازار سرمایه در کنار نظام بانکی کشور یکی از کانال‌های تأمین مالی در اقتصاد کشور بوده و تجهیز منابع پس‌انداز در جهت سرمایه‌گذاری و تأمین نیازهای مالی واحدهای تولیدی، کمک به تأمین مالی بخش خصوصی و دولتی، کمک به شفافیت قیمت کالاها، تأثیرگذار در اقتصاد کشور، کمک به پوشش ریسک نوسانات نرخ کالاها، ارز و طلا، کمک به شفافیت اطلاعات اقتصادی برای استفاده بخش خصوصی و دولتی، فراهم کردن فرصت مشارکت عموم در فعالیتهای اقتصادی و متعاقباً توزیع ثروت در میان اقشار جامعه به صورت متوازن، ایجاد فرصتهای شغلی از طریق انتقال وجوه به سمت بخش‌های مولد اقتصاد و در نتیجه کمک به رشد اقتصادی کشور، تقویت رقابت‌پذیری و شفاف‌سازی اقتصادی از کارکردهای بازار سرمایه است. از این‌رو، اهداف اساسی «توسعه بازار سرمایه و افزایش سهم آن در تأمین منابع مالی کشور»، «افزایش سهم بازار سرمایه در تأمین مالی شرکت‌های بزرگ مقیاس و تأمین مالی بلندمدت بنگاه‌ها» و «جذب سرمایه‌گذاری خارجی در بازار اوراق بهادار» در حوزه فرابخشی «بازار سرمایه» در قانون برنامه ششم توسعه کشور بیان شده است. مهم‌ترین اقدامات و فعالیتهای انجام شده در فرابخش «بازار سرمایه»، برای تحقق اهداف کلی قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷ در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده در جدول زیر آمده است:

عملکرد شاخص‌ها و متغیرهای منتخب بازار سرمایه در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	عنوان هدف کمی	واحد	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	افزایش ظرفیت تأمین مالی بازار سرمایه	میلیارد ریال	۸۲۸,۵۲۴	۷۸۹,۸۷۰	۱,۱۶۹,۲۹۸	۱۴۸.۰۴
۲	گسترش پایه سهام‌داری (غیر از سهام عدالت)	میلیون نفر	۰.۶	۰.۸	۰.۸۸	۱۱۰
۳	رشد سهم سرمایه‌گذاران خارجی در بازار اوراق بهادار	درصد	۲۴	۵۰	-۷۳	-
۴	سهم بازار سرمایه از تأمین منابع مالی برنامه ششم	درصد	۲۰	۱۲.۴	۱۵.۱۷	۱۲۲.۳
۵	افزایش نسبت ارزش بازار سرمایه (بورس و فرا بورس) به ارزش تولید ناخالص داخلی	درصد	۴۱	۵۵	۷۲	۱۳۰.۹۱

مأخذ: سازمان بورس و اوراق بهادار

بنابراین بر اساس آمار ارائه شده در سال ۱۳۹۷:

- تأمین مالی از رقم ۸۲۸ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۶ به ۱,۱۶۹ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۷ رسیده است. این شاخص در پایان سال ۱۳۹۷ نسبت به سال قبل از آن از رشد ۴۲ درصدی

برخوردار بوده است؛ که این موضوع نمایانگر اثربخش بودن ظرفیت‌سازی‌های صورت گرفته در راستای توسعه بازار سرمایه در سال‌های اخیر می‌باشد. همچنین هدف برنامه نیز محقق شده است.

- ارزش معاملات بازار سرمایه افزایش یافته است. افزایش قابل توجه ارزش معاملات در سال ۱۳۹۷ می‌تواند نشانه‌ای از حضور سرمایه‌گذاران جدید و هدایت منابع خرد در بازار سرمایه باشد که نقش مهمی در توانمندسازی و تأمین مالی بنگاه‌ها دارد.

- ارزش بازاری و پایه سهام‌داری (غیر از سهام عدالت) نیز افزایش یافته است. شاخص پایه سهام‌داری (غیر از سهام عدالت) از قریب ۹/۹ میلیون نفر در پایان سال ۱۳۹۶ به ۱۰/۸ میلیون نفر تا انتهای سال ۱۳۹۷ رسیده است که نشان از رشد حدود ۹ درصدی می‌باشد. هدف برنامه نیز محقق شده است.

- سهم سرمایه‌گذاری خارجی در بازار اوراق بهادار بنا بر اعمال تحریم‌های آمریکا و نوسانات ارزی کاهش یافته است. ارزش سرمایه‌گذاری خارجی نیز از ۱۸،۹۷۰ میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۶ به ۸،۶۷۴ میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۷ رسیده است که نشان از کاهش ۵۴ درصدی است.

در حقیقت باید بیان داشت که رونق یا رکود بازار سرمایه از متغیرهای اقتصادی مانند نرخ تورم، نرخ برابری ارز، میزان سود بانکی تعیین شده، وضعیت جهانی کالاهای اساسی، وضعیت سایر بازارها و ... و ریسک‌های ناشی از مسائل سیاسی و بین‌المللی نظیر تحریم‌های ظالمانه متأثر می‌شود که روند کلی بازار سرمایه در سال ۱۳۹۷، حاکی از غلبه متغیرهای اقتصادی بر ریسک‌ها بوده است. بدین ترتیب، در روال منطقی اقتصادی، با افزایش نرخ ارز، تورم و ... قیمت تمام شده محصولات و خدمات مرتبط با صنایع فعال در بازار سرمایه نیز رشد داشته و به تبع آن، سهام این شرکت‌ها نیز شاهد افزایش قیمت بوده است. در واقع، رشد متغیرهای اساسی در بازار سرمایه به منزله بازسازی صنایع بر اساس نرخ‌های جدید (منفعت سرمایه پذیر) و حفظ ارزش‌داری‌های مردم در بازارهای مولد (منفعت سرمایه‌گذار) بوده که تلاش‌ها و ظرفیت‌سازی‌های صورت گرفته در مجموعه بازار سرمایه و نظارت اثربخش بر عملیات و تحقق برنامه‌ریزی‌های انجام شده، موجب رشد مثبت اکثر شاخص‌های هدف‌گذاری شده در بازار سرمایه در سال ۱۳۹۷ شده است.

بازار ارز

نوسانات نرخ ارز، با مجموعه‌ای از تغییرات در بخش‌های مختلف اقتصادی می‌تواند تأثیرات مثبت و منفی بر اقتصاد داشته باشد. نوسانات نرخ ارز از یک طرف، نقش مؤثری در صادرات و واردات و به تبع آن تنظیم و تعدیل تراز تجاری و تراز پرداخت‌های کشور دارد و از طرف دیگر، نقش مؤثری در تعیین قدرت رقابتی تولیدکنندگان داخلی در برابر رقبای خارجی در بازارهای داخلی و خارجی و به تبع آن تعیین میزان تولید و اشتغال دارد. تعیین نرخ ارز همچنین می‌تواند بر سطح عمومی قیمت‌ها و تورم نیز مؤثر باشد. بنابراین «برقراری ثبات در بازار ارز و گذر به نظام نرخ ارز یکسان» و «ثبات، سلامت و شفافیت نظام

پولی و بانکی و ارزی» از جمله عمده اهداف تعیین شده برای فرابخش «بازار ارز» در قانون برنامه ششم توسعه کشور است. مهم‌ترین اهداف و تکالیف حوزه ارز که دولت و بانک مرکزی مکلف به اجرای آن شده‌اند، در مواد (۴) و (۴۶) قانون برنامه ششم توسعه کشور و مواد (۱۴)، (۱۷) و (۲۰) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور آمده است. مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در فرابخش «بازار ارز»، برای تحقق اهداف کلی قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷ در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده در جدول زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های بازار ارز در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	عنوان هدف کمی	واحد	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	شکاف نرخ ارز در بازار رسمی و غیررسمی (۲ درصد تا پایان برنامه)	درصد	۱۸.۱	۱۰	۷۷.۶	-
۲	مدیریت نوسانات نرخ ارز (سال پایان برنامه ۲ درصد)	درصد	۷۶	۳.۷	۳۱.۴	-
۳	تعدیل نرخ ارز بر اساس تورم داخل و خارج (حداقل ۵۰ درصد)	درصد	۱۱	۱۳.۵	۷۰.۳	-

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

نوسانات بازار ارز که از نیمه دوم سال ۱۳۹۶، به دنبال اعلام سیاست‌های جدید آمریکا در قبال برجام و اعمال برخی تحریم‌ها و شکل‌گیری سفته‌بازی و حرکت بخشی از نقدینگی موجود در حساب‌های بانکی به سایر بازارها از جمله بازار ارز، سکه و مسکن آغاز شده بود، در سال ۱۳۹۷ نیز ادامه یافته است. در سال ۱۳۹۷، ضمن اعلام خروج آمریکا از توافق برجام، کلیه تحریم‌های لغو شده در توافق برجام از جمله تحریم بخش‌های بانکی و بیمه‌ای، صنعت نفت و بخش انرژی، صنایع هواپیمایی، کشتی‌رانی و کشتی‌سازی و خدمات بندری، اتومبیل‌سازی و قطعات اتومبیل، خرید و فروش طلا و فلزات گران‌بها، فلزات خام یا نیمه‌خام مانند آلومینیوم و آهن، زغال‌سنگ مجدداً به اجرا گذاشته شد. علاوه بر این بسیاری از افراد و شرکت‌های ایرانی در لیست تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا قرار گرفتند. در این میان، عوامل متعددی زمینه‌ساز ایجاد نوسانات بازار ارز در کشور بودند، که از جمله آن‌ها می‌توان به خروج آمریکا از توافق برجام و اعمال تحریم‌های ناعادلانه، فقدان روابط کارگزاری با بانک‌های خارجی و افزایش شدید سفته‌بازی در بازار ارز و عدم اصلاح سیاست‌های پولی و ارزی، اشاره کرد. پس از بروز نوسانات قابل توجه در بازار ارز، افزایش شدید ثبت سفارش واردات کالا و رشد چشمگیر نرخ تورم، دولت و بانک مرکزی به‌منظور مقابله با این نوسانات و مدیریت بازار ارز سیاست‌ها و اقدامات مختلفی را به کار گرفتند که از جمله اقدامات مثبت صورت گرفته می‌توان اختصاص درآمدهای ارزی سهم دولت از درآمدهای نفتی تنها به واردات کالاهای اساسی و دارو (با نرخ ۴۲۰۰۰ ریالی)، تأمین ارز برای واردات سایر کالاها از طریق بازار ثانویه و بر اساس نرخ نیمایی، الزام کلیه صادرکنندگان به بازگشت ارز حاصل از صادرات، بازگشت صرافی‌ها به چرخه خرید و فروش ارز برای مصارف خاص، آزادی ورود

اسکناس و طلا به کشور، ایجاد محدودیت برای تراکنش کارت‌خوان‌ها، اعمال سقف برای نقل و انتقالات روزانه بانکی، کنترل روی چک‌های تضمینی از طریق ممنوعیت پشت‌نویسی آن‌ها جهت واگذاری به شخص ثالث، تداوم و گسترش ممنوعیت برخی اقلام وارداتی از جمله کالاهای لوکس و غیرضروری، تزریق ارز به بازار برای کنترل نوسانات نرخ آزاد، تلاش برای رفع محدودیت‌های بانکی و ایجاد کانال‌های جایگزین نقل و انتقال پول به کشور، تقویت سامانه نیما برای مدیریت عرضه و تقاضای ارز و تلاش برای یکپارچه‌سازی سامانه‌های ارزی و گمرکی، اشاره نمود.

تأمین مالی خارجی

با عنایت به محدودیت‌های بودجه عمومی برای تخصیص منابع مالی به پروژه‌های زیرساختی و زیربنایی بخش دولتی و همچنین ضرورت تأمین و تجهیز منابع مالی مورد نیاز برای بخش خصوصی، همواره استفاده از منابع مالی خارجی از اولویت‌های اقتصادی کشور محسوب می‌گردد. از این‌رو، با توجه به اهمیت تأمین مالی خارجی، در قانون برنامه ششم توسعه کشور، اهداف کلی نظیر «افزایش میزان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشور»، «افزایش میزان تأمین منابع مالی خارجی (فاینانس)» و «افزایش میزان جذب سرمایه‌گذاری خارجی برای قراردادهای مشارکت داخلی-خارجی» مورد توجه قرار گرفته است. از این‌رو، مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در فرابخش «تأمین مالی خارجی»، برای تحقق اهداف کلی قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷ در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده در جدول زیر آمده است:

عملکرد برخی شاخص‌های حوزه تأمین مالی خارجی در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	عنوان هدف کمی	واحد اندازه‌گیری	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	میزان جذب فاینانس خارجی	میلیارد دلار	۱۶۵	۳۰	۱۷۲	۵۷۳
۲	میزان جذب قراردادهای مشارکت داخلی - خارجی	میلیارد دلار	۰۰۸۰۵	۲۰	۰۰۸	۰۴
۳	بهبود رتبه اعتباری (در طبقه‌بندی OECD)	رتبه	۶	۶	۶	۱۰۰
۴	انعقاد موافقتنامه دوجانبه سرمایه‌گذاری	تعداد	۲	۲	۶	۳۰۰
۵	میزان جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI)	میلیارد دلار	۵۰۲	۱۵	۳۱	۲۰۶۷

مأخذ: سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های فنی و اقتصادی کشور، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

بر اساس آمار ارائه شده در سال ۱۳۹۷:

- میزان جذب فاینانس خارجی با ۰/۰۷ واحد افزایش نسبت به سال ۱۳۹۶، به ۱/۷۲ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۷ رسیده است که نسبت به هدف تعیین شده در برنامه، بسیار کم بوده و ۵/۷۳ درصد از هدف برنامه تحقق یافته است.
- میزان جذب قراردادهای مشارکت داخلی-خارجی ۰/۰۸ میلیارد دلار است که تغییر محسوسی

نسبت به سال قبل نداشته است. همچنین این میزان نسبت به هدف تعیین شده در برنامه، بسیار کم بوده و ۰/۴ درصد از هدف سال دوم برنامه تحقق یافته است.

- رتبه اعتباری برای شاخص تأمین مالی خارجی برای ایران بر اساس طبقه‌بندی سازمان همکاری و توسعه اقتصادی^۱ (OECD) بدون تغییر مانده و در رتبه ۶ قرار گرفته است.
- تعداد موافقتنامه‌های دوجانبه سرمایه‌گذاری با ۴ موافقتنامه بیشتر از سال ۱۳۹۶، به ۶ موافقتنامه رسیده است که بیش از هدف تعیین شده در برنامه است.
- میزان جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با ۱/۹۲ واحد کاهش نسبت به سال قبل، به ۳/۱ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۷ رسیده است که ۲۰/۶۷ درصد از هدف سال دوم برنامه محقق شده است.

بنابراین، قابل ذکر است که تأمین مالی از محل منابع مالی خارجی همواره با ریسک‌هایی از جمله اعمال تحریم‌ها و توقف روند مذاکرات و تصویب اعتبارات از سوی اعتباردهندگان خارجی و بانک‌های توسعه‌ای بین‌المللی، حفظ سطح سهام‌داری و در عین حال محدودیت برای بهره‌مندی از تسهیلات بانک‌های توسعه‌ای بین‌المللی، نوسانات نرخ ارز، محدودیت‌های انتقال وجوه، بالا رفتن ریسک اعتباری و ریسک سیاسی کشور، عدم تخصیص منابع داخلی برای ایفای تعهدات مالی بین‌المللی دولت اعم از اقساط اعتبارات استفاده شده و اقساط سهام سرمایه بانک‌ها و مؤسسات بین‌المللی مواجه بوده است که می‌تواند علاوه بر تجهیز منابع مالی خارجی، استفاده از منابع مصوب را نیز تحت‌الشعاع منفی خود قرار دهد. در سال ۱۳۹۷، اقتصاد ایران نیز در تأمین مالی منابع خارجی از این امر مستثنی نبوده است. به طوری که، بر اساس آمار ارائه شده در سال ۱۳۹۷، میزان جذب فاینانس خارجی، قراردادهای مشارکت داخلی-خارجی و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بسیار کاهش یافته است. علل این امر، افزایش ریسک‌های ناشی از نوسانات اقتصادی در سال ۱۳۹۷ بوده است که در حقیقت، با خروج آمریکا از معاهده بین‌المللی برجام و تردید بانک‌ها و مؤسسات مالی به ادامه همکاری با ایران کلیه قراردادهای خطوط اعتباری و امضا شده در آن سال به حالت تعلیق درآمده و میزان سرمایه‌گذاری‌های خارجی جذب شده ناشی از ادامه روند سرمایه‌گذاری‌های مصوب قبلی و بخشی از سرمایه‌گذاری‌های جدید بوده است. همچنین لازم به ذکر است که تأمین مالی جذب شده در هر سال نیز، عمدتاً از محل قراردادهای منعقد شده سال‌های قبل نیز می‌باشد.

بهبود محیط کسب و کار

محیط مساعد کسب و کار به‌عنوان یکی از عوامل اصلی و مؤثر بر رشد اقتصادی و تولید کالا و خدمات به شمار می‌رود. ابعاد محیط کسب و کار در قالب محورهای مختلفی نظیر مقررات‌زدایی و کیفیت مقررات‌گذاری، افزایش رقابت‌پذیری، حقوق مالکیت، تضمین امنیت سرمایه‌گذاری، دولت الکترونیک و

۱. Organisation for Economic Co-operation and Development

ایجاد پنجره واحد، مبارزه با فساد اداری و افزایش شفافیت، فرایند تصویب و تدوین و تنقیح قوانین اقتصادی و شاخص‌های سهولت کسب و کار بانک جهانی مورد بررسی قرار می‌گیرد. مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در حوزه بهبود محیط کسب و کار، برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷، در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف گذاری شده زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های بخش بهبود محیط کسب و کار در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	عنوان هدف کمی	واحد	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	تدوین بسته ارتقاء امنیت سرمایه‌گذاری	درصد	۲۰	۴۰	۱۰۰	۲۵۰
۲	جایگاه کشور در شاخص کسب و کار هر سال ده رتبه ارتقاء یافته و به کمتر از هفتاد در پایان اجرای قانون برنامه رسد.	رتبه	۱۲۴	۱۰۰	۱۲۸	-
۳	شاخص‌های بین‌المللی حقوق مالکیت در میان کشورهای منطقه سند چشم‌انداز به رتبه سوم ارتقاء یابد و هر سال بیست درصد از این هدف محقق شود.	رتبه	۱۱	۷	۱۲	-
۴	فراهم کردن زیرساخت‌های فنی و بسترهای لازم برای صدور مجوزها و خدمات به صورت الکترونیکی و در قالب پنجره واحد تا پایان سال دوم برنامه	درصد	-	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۵	شاخص رقابت‌پذیری بین‌المللی در میان کشورهای منطقه سند چشم‌انداز به رتبه سوم ارتقاء یابد و هر سال بیست درصد از این هدف محقق شود.	رتبه	۱۳	۹	۱۵	-

مأخذ: گزارش بانک جهانی.

عملکرد اقدامات این حوزه در قالب شاخص‌ها و اهداف کمی مصوب برنامه ششم توسعه در جدول فوق بیانگر آن است که:

- در خصوص شاخص بین‌المللی حقوق مالکیت، امتیاز ایران در سال ۲۰۱۸ معادل ۴/۷۴۹ و رتبه آن در بین ۱۲۵ کشور دنیا ۹۱ بوده است که افزایش ۰/۲۲۷ امتیاز و ارتقای ۸ رتبه‌ای را نشان می‌دهد. با وجود پیشرفت حاصله امتیاز ایران در مقایسه با میانگین امتیاز جهانی (۵/۶۳) فاصله دارد. همچنین لازم به ذکر است رتبه ۱۲ در بین ۱۵ کشور منطقه منا را کسب نموده است.
  - بسته ارتقاء امنیت سرمایه‌گذاری در سال ۱۳۹۷، صد در صد تهیه شده است. این شاخص پیش از حد پیش‌بینی شده تحقق شده است.
  - زیرساخت‌های فنی و بسترهای لازم برای صدور مجوزها و خدمات به صورت الکترونیکی و در قالب پنجره واحد تا پایان سال دوم برنامه (۱۳۹۷) به طور کامل فراهم شده و هدف تحقق یافته است.
  - رتبه ایران در شاخص کسب و کار از ۱۲۴ در سال ۱۳۹۶ به ۱۲۸ در سال ۱۳۹۷ افزایش یافته است.
- افزایش رتبه جهانی کسب و کار کشور حاکی از نا کافی بودن اقدامات دستگاه‌های اجرایی در زمینه بهبود کسب و کار می‌باشد. عدم مقررات‌زدایی، مقاومت مراجع در زمینه صدور مجوزها از طریق درگاه ملی، نبود

زیرساخت های الکترونیکی و تعدد مراجع سیاستگذار و مجری و عدم همکاری بین سازمانی در تسهیل فرایندهای کسب و کار از جمله دلایل بدتر شدن رتبه کسب و کار کشور است.

توسعه مشارکت عمومی - خصوصی و خصوصی سازی

الف - توسعه مشارکت عمومی - خصوصی

استفاده از ظرفیت های بخش خصوصی و ضرورت واگذاری فعالیت های تصدی گری دولت یکی از راهبردهای اصلی کشور جهت اجرا و بهره برداری از پروژه های زیرساختی است. امروزه با توجه به تقاضای روزافزون برای ساخت و توسعه پروژه های زیرساختی از طرفی و افول درآمدهای نفتی از طرف دیگر، فرصتی است تا با اصلاح ساختار بودجه و درآمدهای دولت به سمت جذب سایر منابع معطل و سرگردان در کشور باشیم. از جمله اولویت های مهم در برنامه ششم توسعه که در بخش های مختلف سند با توجه به تأکیدات مقام معظم رهبری بر آن تأکید شده است، مردمی کردن اقتصاد و گسترش سهم بخش خصوصی و تعاونی در اقتصاد، به منظور افزایش بهره وری و ارتقای سطح کیفی خدمات و مدیریت بهینه هزینه ها می باشد. به منظور تحقق اهداف فوق در سال ۱۳۹۷، خلاصه وضعیت واگذاری پروژه های ملی به بخش غیردولتی و به تفکیک دستگاه های اجرایی و پروژه های واگذار شده استانی به تفکیک ظرفیت قانونی در قالب جداول (۱) و (۲) زیر آمده است:

جدول (۱): خلاصه وضعیت واگذاری پروژه های ملی به بخش غیردولتی به تفکیک دستگاه های اجرایی بر اساس آخرین گزارش دستگاه اجرایی (۱/۱۲/۱۳۹۷)									
ردیف	نام دستگاه (حوزه / دستگاه تابعه)	پروژه های شناسایی شده برای واگذاری			پروژه های دارای گزارش تصمیم به واگذاری	پروژه های واگذار شده			
		تعداد	تعداد	تعداد		تعداد			
						تکمیل شده و آماده بهره برداری	تکمیل شده	تکمیل نشده	
تعداد	تعداد	تعداد	مبلغ قرارداد سرمایه گذاری (میلیارد ریال)	تعداد	تعداد	تعداد	تعداد	تعداد	
۱	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (مجمع های ورزشی کارگران)	۱۹۱	۱۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۲	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (سازمان آموزش فنی و حرفه ای)	۹۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۳	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۴	وزارت نفت	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۵	وزارت راه و شهرسازی	۲۱۱	۲۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۶	وزارت راه و شهرسازی (سازمان بنادر و دریانوردی)	۴۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۷	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	۱۱۰	۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۸	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۱۱۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰

۳۸ □ خلاصه گزارش عملکرد قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷

جدول (۱): خلاصه وضعیت واگذاری پروژه‌های ملی به بخش غیردولتی به تفکیک دستگاه‌های اجرایی بر اساس آخرین گزارش دستگاه اجرایی (۱/۱۲/۱۳۹۷)												
ردیف	نام دستگاه (حوزه / دستگاه تابعه)	پروژه‌های شناسایی شده برای واگذاری			پروژه‌های دارای گزارش تصمیم به واگذاری	پروژه‌های واگذار شده			ظرفیت قانونی مورد استفاده	سایر ظرفیت‌های قانونی		
		تکمیل شده و آماده بهره‌برداری	تعداد	تعداد		تکمیل شده و آماده بهره‌برداری	نیمه تمام	تعداد		مبلغ قرارداد سرمایه‌گذاری (میلیارد ریال)	ماده ۲۷ قانون الحاق (۳)	سایر ظرفیت‌های قانونی
۹	سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری	۳۶۹		۰	۰	۳	۸۴	۳	۰			
۱۰	وزارت جهاد کشاورزی	۳۴		۰	۰	۰	فاقد عملکرد.					
۱۱	وزارت ورزش و جوانان	۱۶۱		۲	۰	۱	۵	۱	۰			
۱۲	وزارت نیرو (شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران)	۹		۰	۰	۰	فاقد عملکرد.					
۱۳	وزارت نیرو (حوزه انرژی نو)	۲		۰	۰	۰	فاقد عملکرد.					
۱۴	وزارت نیرو (حوزه نیروگاه‌های حرارتی و خطوط انتقال)	۱۸		۰	۰	۰	فاقد عملکرد.					
۱۵	وزارت نیرو (آب و فاضلاب)	۲۵۴		۹	۲	۰	۱۹,۸۶۶	۰	۱۱			
۱۶	وزارت نیرو (توسعه منابع آب)	۳۳۴		۰	۰	۰	فاقد عملکرد.					
۱۷	وزارت آموزش و پرورش	۴		۰	۰	۰	فاقد عملکرد.					
۱۸	وزارت صنعت معدن تجارت	۲۲		۰	۰	۰	فاقد عملکرد.					
۱۹	وزارت کشور (زیرساخت‌های شهری)	۱۰		۰	۰	۰	فاقد عملکرد.					
۲۰	بنیاد شهید و امور ایثارگران	۳۷		۰	۰	۰	فاقد عملکرد.					
۲۱	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	۱۲۴		۰	۰	۰	فاقد عملکرد.					
	جمع کل به تفکیک (وضعیت/ظرفیت) پروژه (تعداد / اعتبارات)	۲۰۲۰	۵۵	۹	۷	۱	۲۹,۷۵۵	۴	۱۳			
	جمع کل	۲,۱۴۰	۵۵	۱۷	۱۷	۱۷		۱۷				

جدول (۲): خلاصه وضعیت پروژه‌های واگذار شده استانی به تفکیک ظرفیت قانونی مورد استفاده												
ردیف	نام استان	تعداد کل پروژه‌های واگذار شده			جمع	مبلغ کل سرمایه‌گذاری (میلیارد ریال)	ماده ۲۷ قانون الحاق ۲		ماده ۴۳ و ۸۸ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت و ماده ۵ قانون الحاق (۲)		سایر ظرفیت‌های قانونی	
		تکمیل شده و بهره‌برداری رسیده	نیمه تمام	جدید			تعداد پروژه	مبلغ سرمایه‌گذاری (میلیارد ریال)	تعداد پروژه	مبلغ سرمایه‌گذاری (میلیارد ریال)	تعداد پروژه	مبلغ سرمایه‌گذاری (میلیارد ریال)
۱	استان آذربایجان شرقی	۱	۰	۰	۱	۳۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰
۲	استان آذربایجان غربی	۱	۰	۰	۱	۳۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰
۳	استان اردبیل	۱	۰	۰	۱	۳۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰
۴	استان اصفهان	۷۶	۲۶	۲	۱۰۴	۳,۵۱۸	۰	۰	۴	۴۰	۰	۴,۵۱۴

حوزه فرابخشی □ ۳۹

جدول (۲): خلاصه وضعیت پروژه‌های واگذار شده استانی به تفکیک ظرفیت قانونی مورد استفاده												
ردیف	نام استان	تعداد کل پروژه‌های واگذار شده			جمع	ماده ۲۷ قانون الحاق ۲		ماده ۴۳ و ۸۸ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت و ماده ۵ قانون الحاق (۲)		سایر ظرفیت‌های قانونی		تعداد پروژه‌های دارای گزارش تصحیح به واگذاری
		جدید	نیمه تمام	تکمیل شده و به بهره‌برداری رسیده		تعداد پروژه	تعداد پروژه	تعداد پروژه	تعداد پروژه	تعداد پروژه	تعداد پروژه	
۵	استان البرز	۰	۱	۱۷	۱۸	۳۷	۱	۵	۱۷	۲۲	۰	۱۰
۶	استان ایلام	۰	۱	۰	۱۱	۶۵۶	۴	۰	۰	۰	۴۴	۱۷
۷	استان بوشهر	۰	۰	۰	۱۱	۶۵۶	۴	۰	۰	۰	۴۴	۱۷
۸	استان تهران	۰	۰	۰	۱۱	۶۵۶	۴	۰	۰	۰	۴۴	۱۷
۹	استان چهارمحال و بختیاری	۰	۱	۳۰	۳۱	۶۰	۱	۸	۰	۰	۵۲	۲۳
۱۰	استان خراسان جنوبی	۰	۰	۷	۷	۱۲	۰	۰	۰	۰	۱۲	۴۳
۱۱	استان خراسان رضوی	۱۵	۰	۰	۱۵۸	۴۱۹	۰	۰	۰	۰	۴۱۹	۰
۱۲	استان خراسان شمالی	۰	۲	۵	۱۷	۲۶	۰	۰	۰	۰	۲۶	۲۰
۱۳	استان خوزستان	۱۷	۰	۰	۱۷	۲۲	۰	۰	۰	۰	۲۲	۲۰
۱۴	استان زنجان	۱	۰	۰	۱	۱۹	۰	۰	۰	۰	۱۹	۱۱
۱۵	استان سمنان	۷	۱۰	۸	۲۵	۳۲۰	۱	۱۵	۷	۱۳	۳۰۲	۳۶
۱۶	استان سیستان و بلوچستان	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۸
۱۷	استان فارس	۳	۷۲	۳۰	۱۰۵	۴۴۴	۲	۱	۰	۰	۱۰۳	۴
۱۸	استان قزوین	۰	۱۶	۱	۱۷	۱۰۵	۰	۰	۰	۰	۱۷	۲۷
۱۹	استان قم	۱	۰	۰	۱	۲۳۰	۰	۰	۰	۰	۲۳۰	۲
۲۰	استان کردستان	۲۸	۰	۱	۲۹	۱۴۶	۰	۰	۱	۱	۱۴۵	۰
۲۱	استان کرمان	۶	۲۶	۰	۳۲	۲۲۷	۲	۲۹	۰	۰	۱۹۹	۱۲
۲۲	استان کرمانشاه	۴	۰	۱	۵	۳۲۷	۰	۰	۵	۳۲۷	۰	۳۵
۲۳	استان کهگیلویه و بویراحمد	۴۱	۲	۰	۴۳	۷۶	۰	۰	۰	۰	۷۶	۳۴
۲۴	استان گلستان	۹	۷	۲	۱۸	۶۲	۰	۰	۱	۱	۱۷	۲۵
۲۵	استان گیلان	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۸
۲۶	استان لرستان	۲۸	۳۷	۱	۶۶	۸۲۰	۲	۳۵۱	۰	۰	۶۴	۴۲
۲۷	استان مازندران	۲	۳۰	۲۵	۵۷	۲۵۳	۲	۳۵	۰	۰	۵۵	۰
۲۸	استان مرکزی	۰	۰	۱	۱	۲	۰	۰	۰	۰	۲	۱۴
۲۹	استان هرمزگان	۶۷	۲۸	۱۲	۱۰۷	۱۱۲	۱	۴	۰	۰	۱۰۶	۲۱
۳۰	استان همدان	۱۰	۱	۰	۲۰	۲۹۶	۱	۶۵	۰	۰	۲۳۱	۰
۳۱	استان یزد	۱۹	۰	۱	۲۰	۷۸۸	۳	۴۳	۰	۰	۱۷	۱۳
	جمع کل پروژه‌های استانی به تفکیک	۴۳۴	۲۵۹	۲۱۹	۹۰۲	۱۲,۹۰۶	۲۱	۱,۱۸۷	۷۱	۳۶۹	۸۱۰	۱۱,۳۵۰
	جمع کل پروژه‌های استانی	۹۰۲			۲۱	۷۱	۸۱۰					
* سایر ظرفیت‌های قانونی شامل قانون برنامه ششم توسعه کشور، مصوبات هیأت وزیران، اساسنامه داخلی دستگاه‌های اجرایی، مواد ۲۲ و ۲۴ قانون مدیریت خدمات کشوری، ماده ۶ قانون الحاق ۲، خیرین و...												

۴۰ □ خلاصه گزارش عملکرد قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷

چنانچه در جدول فوق مشاهده می شود در مجموع ۱۷ پروژه ملی با مبلغ سرمایه گذاری ۲۹۷۵۵ میلیارد ریال و ۹۰۲ پروژه استانی با مبلغ ۱۲۹۰۶ میلیون ریال واگذار شده است.

ب - خصوصی سازی

خصوصی سازی در کشور از سال ۱۳۶۸ و در اجرای اولین برنامه پنج ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مطرح شد. از سال ۱۳۸۰ و با اجرایی شدن فصل سوم قانون برنامه سوم توسعه، خصوصی سازی به صورت جدی و سازمان دهی شده بر اساس قوانین و مقررات مشخص و شفاف با محوریت متمرکز سازمان خصوصی سازی به عنوان سازمان اجرایی مورد نظر در کشور مورد توجه جدی قرار گرفت. مهم ترین اقدامات و فعالیت های انجام شده در حوزه خصوصی سازی، برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷، در چارچوب شاخص ها و اهداف کمی هدف گذاری شده زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص های بخش خصوصی سازی در سال های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	عنوان هدف کمی	واحد	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	واگذاری شرکت های گروه (۱) از طریق سایر روش ها به جز فروش؛ و یا تعیین تکلیف آن ها	تعداد شرکت	۷	۲	۲	۱۰۰
۲	واگذاری شرکت های گروه (۲) از طریق سایر روش ها به جز فروش؛ و یا تعیین تکلیف آن ها	تعداد شرکت	۱۲	۲۰	۱۷	۸۵
۳	فراهم نمودن بستر آزادسازی سهام عدالت	درصد	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰۰
۴	افزایش درصد بنگاه های واگذار شده دارای تفاضل مثبت بهره وری کل پس از واگذاری نسبت به قبل از واگذاری	درصد	۶۰	۶۲	۶۵	۱۰۴.۸۴
۵	واگذاری شرکت های بیمه ای	تعداد بنگاه	۲	۱	۰	۰
۶	واگذاری شرکت های بیمه ای	تعداد بنگاه	۲	۱	۰	۰
۷	فروش شرکت های گروه (۱)	تعداد شرکت	۹	۸	۳	۳۷.۵
۸	فروش شرکت های گروه (۱)	تعداد شرکت	۹	۸	۳	۳۷.۵
۹	فروش شرکت های گروه (۲)	تعداد شرکت	۵	۴	۰	۰
۱۰	فروش شرکت های گروه (۲)	تعداد شرکت	۵	۴	۰	۰
۱۱	اجرای شیوه نامه تشویق بخش خصوصی در واگذاری ها	تعداد شرکت	۵	۵	۳	۶۰

مأخذ: سازمان خصوصی سازی.

عملکرد اقدامات این حوزه در قالب شاخص ها و اهداف کمی مصوب برنامه ششم توسعه بیانگر آن است که: در سال ۱۳۹۷، تعداد ۳ شرکت از شرکت های مشمول واگذاری گروه (۱) به بخش خصوصی واگذار شد. این در حالی است که در سال ۱۳۹۶ تعداد واگذاری ها ۹ مورد بوده است. همچنین تعداد ۲ شرکت از شرکت های گروه (۱) و ۱۷ شرکت از شرکت های مشمول واگذاری گروه (۲) از طریق سایر روش ها به جز

فروش طی بازه مذکور تعیین تکلیف گردیده‌اند که در سال ۱۳۹۶ این تعداد برای شرکت‌های مشمول واگذاری گروه (۱)، ۷ مورد و برای شرکت‌های مشمول واگذاری گروه (۲)، ۱۲ مورد بوده است. نیل به اهداف تعیین شده نیازمند ثبات شرایط اقتصاد کلان کشور و رفع موانع فعال‌سازی کلیه فعالیت‌های اقتصادی و ساماندهی فضای کسب‌وکار است در این صورت ضمن امکان تحقق اهداف خصوصی‌سازی، ارتقاء این بخش محقق خواهد شد.

توسعه و عمران روستایی

هدف از مدیریت توسعه و عمران روستایی، تنظیم و اجرای برنامه‌هایی است که شرایط زندگی ساکنان مناطق روستایی را بهبود بخشد؛ به طوری که با اکتشاف، شناسایی، سازمان‌دهی و بسیج منابع مذکور، حداکثر استفاده از قابلیت‌های موجود در روستاها به عمل آید؛ بنابراین، توسعه و عمران روستایی باید مشتمل بر مجموعه‌ای از اقدامات بنیادی برای اصلاح اوضاع اقتصادی، فرهنگی و سیاسی در جامعه روستایی باشد و آن را به گونه‌ای متحول سازد که همه استعدادهای بالقوه موجود در روستا را بالفعل نماید و یک سیستم اجتماعی عادلانه را پایه‌ریزی کند.

مدیریت روستایی را می‌توان فرآیند تقویت توسعه پایدار روستایی تعریف کرد به نحوی که در سطح متعارف جامعه، زمینه و محیط مناسبی برای زندگی راحت‌تر و کارآمد روستاییان، به تناسب ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی فراهم شود. در قالب این تعریف کلی می‌توان اهداف زیر را برای مدیریت روستایی در نظر گرفت:

- نوسازی و بهسازی محیط فیزیکی روستایی؛
- هدایت و نظارت بر فرآیند عمران روستایی؛
- ارتقاء شرایط و کیفیت زندگی؛
- ارائه خدمات و انجام امور عمومی در روستاها

مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در حوزه توسعه و عمران روستایی، برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷، در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های حوزه توسعه و عمران روستایی در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	هدف کمی	واحد	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	تدوین برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستاها	روستا	۳,۹۶۶	۵,۰۰۰	۷,۱۲۱	۱۴۲.۴۲
۲	اجرای برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستاها	روستا	۴۴۸	۰	۵۶۸	۱۰۰
۳	تهیه طرح توسعه پایدار منظومه‌های روستایی	بخش	۱۷	۱۰۰	۵۷	۵۷
۴	ایجاد اشتغال روستایی	(هزار نفر) تعداد	۴۵	۳۴۲	۱۸۸	۵۴.۹۷
۵	جمعیت بهره‌مند از آب آشامیدنی سالم (بالای ۲۰ خانوار)	درصد	۷۴.۱	۸۶	۷۵.۰۲	۸۷.۲۳

۴۲ □ خلاصه گزارش عملکرد قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷

ردیف	هدف کمی	واحد	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۶	اجرای طرح هادی روستاهای هدف گردشگری	روستا	۱۴	۳۶	۱۷	۴۷.۲۲
۷	ماشین‌آلات و تجهیزات	تعداد	۴۱۰	۱۹,۵۰۰	۱۹,۵۰۰	۱۰۰
۸	صدور سند اماکن روستایی	جلد سند	۱۰۶,۶۵۳	۱۶۰,۰۰۰	۶۹,۵۸۷	۴۳.۴۹
۹	افزایش جمعیت تحت پوشش فاضلاب روستایی	درصد	۰.۴۵	۱.۵	۰.۴۸	۳۲
۱۰	تکمیل مجتمع‌های آب‌رسانی روستایی	عدد	۶۶	۱۶۰	۶۴	۴۰
۱۱	تهیه طرح هادی روستایی (بازنگری)	روستا	۱,۰۹۲	۲,۰۰۰	۱,۱۷۶	۵۸.۸
۱۲	مقاوم‌سازی مسکن روستایی	هزار واحد مسکونی	۷۲.۵	۹۸	۷۲	۷۳.۴۷

مأخذ: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان‌ها - سازمان مرکزی تعاون روستایی - سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور - وزارت نیرو - وزارت کشور

عملکرد اقدامات این حوزه در قالب شاخص‌ها و اهداف کمی مصوب برنامه ششم توسعه بیانگر آن است که:

- در سال ۱۳۹۷ برای ۷۱۲۱ روستا برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی تهیه شده است که نشانگر تحقق ۱۴۲ درصدی هدف برنامه می باشد و ۵۶۸ برنامه اجرا شده است
- در راستای قانون «حمایت از توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری با استفاده از منابع «صندوق توسعه ملی» می بایست تاکنون مبلغ ۱۳۳۸۰ میلیارد تومان تجهیز و بر اساس دستورالعمل و رویه‌های تعیین شده به متقاضیان حقیقی و حقوقی ذی‌صلاح در مناطق هدف، تسهیلات پرداخت می‌گردید که ۷۳۸۰ میلیارد تومان آن در سال ۱۳۹۷ قابل تجهیز شده است.
- بر اساس اطلاعات سامانه کارا، در سال ۱۳۹۷ جمعاً ۱۸۸,۰۸۹ اشتغال از طریق پرداخت تسهیلات به طرح‌های منعقد شده مؤسسات عامل در سراسر کشور تعهد شده است. ارائه آمار دقیق ایجاد اشتغال متکی بر انجام فرآیند راستی‌آزمایی از تسهیلات پرداخت شده مشخص می‌باشد.
- در سال ۱۳۹۷، در ۵۷ بخش، طرح توسعه پایدار منظومه‌های روستایی تهیه شده است که ۵۷ درصد آن محقق شده است.
- خرید ماشین‌آلات و تجهیزات مربوط به روستاها مانند خودروهای ساختمانی، لودر، تراکتور کوچک و خودروهای سواری و ... از ۱۰۰ درصد تحقق برخوردار بوده است.
- در خصوص افزایش تعداد روستاهای دارای مدیریت پسماند تحقق بیش از ۱۰۰ درصدی هدف موردنظر اتفاق افتاده که به نسبت سال‌های قبل از برنامه ششم توسعه، روند رو به رشدی را داشته است.
- در سال ۱۳۹۷ تعداد ۱۱۷۶ طرح هادی روستایی بازنگری شده که نسبت به هدف پیش‌بینی شده ۵۹ درصد محقق شده است.
- در سال ۱۳۹۷ تعداد ۶۹,۵۸۷ جلد سند مالکیت اماکن روستایی صادر و تحویل متقاضیان روستایی گردیده است و حدود ۴۴ درصد تحقق هدف موردنظر بوده است.

- درصد تحقق افزایش جمعیت تحت پوشش تأسیسات فاضلاب روستایی ۳۲ درصد محقق شده است.
  - از ۱۶۰ مجتمع در نظر گرفته شده برای آبرسانی در ۱۳۹۷ تنها ۶۴ مجتمع تکمیل شده است.
  - عملکرد افزایش جمعیت تحت پوشش آب روستایی در پایان سال ۱۳۹۷ معادل ۷۵.۲ درصد اعلام شده است که نسبت به هدف تعیین شده حدود ۸۷ درصد تحقق را نشان می‌دهد.
  - ۷۲ هزار مسکن روستایی مقاوم سازی شده که معادل ۷۳.۴ درصد هدف برنامه است.
- بررسی‌های صورت گرفته در خصوص عملکرد سال دوم برنامه ششم توسعه در خصوص شاخص‌های توسعه و عمران روستایی نشان‌دهنده مشکلات ساختاری در این زمینه است، که باعث کندي رسیدن به برخی از اهداف تعیین شده در برنامه شده است. رویکردهای نوینی همچون رویکردهای توانمندسازی، ظرفیت‌سازی، مشارکتی، نظارتی و رویکرد ترویج و نشر اطلاعات باید جایگزین رویکرد موجود در این زمینه شده و با داشتن برنامه‌ریزی یکپارچه روستایی، حصول به سکونتگاه‌های روستایی شاداب، پایدار و جذاب برای کار و زندگی مقدر خواهد شد.

نظام اداری، شفافیت، مبارزه با فساد و بهبود نظام پرداخت

یکی از مهم‌ترین اهداف و رویکردهای موجود در برنامه ششم توسعه، موضوع ارتقای شفافیت، نظارت و پاسخ‌گویی، گسترش عدالت و مبارزه با فساد و کاهش حجم و منطقی کردن ساختار و اندازه دولت است که در مسیر تحقق چنین اهدافی، بخش‌های فعال متعددی دخیل هستند و بی‌شک سازمان اداری و استخدامی کشور به‌عنوان بازوی اجرایی رئیس‌جمهور در سامان دادن به نظام اداری و حذف تشکیلات غیر ضرور در تحقق اهداف برشمرده دارای نقش مؤثر و کلیدی است.

مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در حوزه نظام اداری، شفافیت، مبارزه با فساد و بهبود نظام پرداخت، برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷، در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های حوزه نظام اداری، شفافیت، مبارزه با فساد و بهبود نظام پرداخت در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	هدف کمی	واحد	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	اصلاح فرآیندهای سازمانی و بازرگانی و اصلاح روش‌های انجام کار	درصد	۴	۲۰	۲۰	۱۰۰
۲	کاهش اختلاف پرداخت در مشاغل و شرایط مشابه با رعایت سقف ۲۰ درصد	درصد	۱۰	۲۰	۸۰	۴۰۰
۳	افزایش ارائه خدمات الکترونیکی به شهروندان	درصد	۳۰	۴۰	۵۰	۱۲۵
۴	واگذاری وظایف و اختیارات قابل واگذاری به سطوح استانی و شهرستانی	درصد دستگاه‌ها	۳۰	۲۰	۲۰	۱۰۰
۵	توسعه (افزایش) خدمات قابل ارائه در دفاتر پیشخوان و مجتمع‌های خدمات اداری	درصد	۱۵	۲۰	۶۰	۳۰۰

۴۴ □ خلاصه گزارش عملکرد قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷

ردیف	هدف کمی	واحد	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۶	کاهش حداقل ۱۵ درصد از مجموع کارکنان دستگاه‌های اجرایی	درصد	۳	۲	۱۰	۵۰۰
۷	افزایش نمره ادراک فساد به عدد ۵۰ از حداکثر ۱۰۰ نمره	نمره	۳۰	۳۶	۲۸	۷۷.۷۸
۸	انجام معاملات کالا و خدمات به صورت الکترونیک	درصد	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰۰
۹	کاهش سقف پست‌های سازمانی دستگاه‌ها	درصد	۱۰	۵	۱۰	۵۰
۱۰	بهبود مقدار صدک شاخص پاسخگویی (بر اساس گزارش بانک جهانی)	حداقل رتبه	۱۱	۲۳	۰	۰
۱۱	کارآمد نمودن (اثربخشی) نظام‌های مدیریتی کشور	حداقل نمره	۴۵.۶	۵۲	۵۲	۱۰۰
۱۲	واگذاری ۲۵ درصد واحدهای عملیاتی و خدمات دستگاه‌های اجرایی به شبکه‌های حرفه‌ای، بخش خصوصی و سمن‌ها	درصد	۶	۴	۰	۰
۱۳	ارتقای رتبه ایران در شاخص‌های توسعه کاربرد فناوری اطلاعات و دولت الکترونیک	تعداد رتبه	۲۰	۸	۲۰	۲۵۰

مأخذ: سازمان اداری و استخدامی کشور گزارش شاخص CPI (ادراک فساد) از سایت سازمان شفافیت جهانی. www.transparency.org گزارش شاخص accountability & Voice از مجموعه شاخص‌های Governance Index World (شاخص حکمرانی جهانی) از سایت بانک جهانی www.govindicators.org اطلاعات مربوط به شاخص Government - UN E - EGDI Survey ۲۰۱۸ از سایت سازمان ملل متحد به آدرس publicadministration.un.org

محیط زیست

روند رو به افزایش معضلات و مخاطرات محیط‌زیستی در چند سال اخیر باعث شده است تا موضوع حفاظت از محیط‌زیست، بیش از پیش در کانون توجه دولت تدبیر و امید قرار گیرد و به همین دلیل نیز در برنامه ششم توسعه، توجه ویژه‌ای به محیط‌زیست معطوف شده است که بازتاب آن را می‌توان در مفاد متعدد قانون برنامه ششم توسعه از جمله ماده (۲) مشاهده کرد. مطابق ماده دو قانون برنامه ششم توسعه، محیط‌زیست به‌عنوان موضوع خاص و راهبردی برنامه تعیین گردیده که این مهم به‌عنوان یکی از اصول و جهت‌گیری‌های بنیادین دولت دوازدهم لحاظ گردیده و ایجاد بسترهای لازم برای پایدارسازی محیط‌زیست یک اولویت جدی قلمداد شده است.

مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در حوزه محیط زیست، برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷، در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های حوزه محیط زیست در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	هدف کمی	واحد	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	میزان کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای نسبت به وضع موجود	میلیون تن در سال	۱۱.۵	۴۱.۶۵	۱۷.۲	۴۱.۳
۲	تدوین و اجرا برنامه جامع کاهش آلودگی هوا، صدا و امواج	شهر	۱۲	۵۸	۲۸	۴۸.۲۸

ردیف	هدف کمی	واحد	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۳	تهیه و اجرای برنامه عمل مدیریت و حفاظت گونه‌ها	تعداد	۲	۳۵	۲۰	۵۷.۱۴
۴	تدوین و اجرای برنامه جامع مقابله با گرد و غبار	استان	۵	۲۰	۱۲	۶۰
۵	مطالعه و نظارت بر کاهش فرسایش خاک	میلیارد تن	۲.۲۶	۲.۱۸	۱.۱۲	۵۱.۳۸
۶	تدوین و اجرای کامل برنامه جامع مدیریت پسماندها	مراکز استان	۱۰	۲۰	۱۲	۶۰
۷	تدوین و اجرای برنامه جامع احیا رودخانه‌های کشور	رودخانه	۱	۴۰	۶	۱۵
۸	تهیه و اجرای طرح جامع پیشگیری و اطفای حریق در مناطق	درصد	۲۵	۴۰	۲۶	۶۵

عملکرد اقدامات این حوزه در قالب شاخص‌ها و اهداف کمی مصوب برنامه ششم توسعه بیانگر آن است که در سال ۱۳۹۷:

- صرفاً ۴۱/۳ درصد هدف کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای محقق شده است.
  - عملکرد حمایت از گونه‌ها حدود ۵۷ درصد بوده است.
  - تدوین و اجرای برنامه جامع کاهش آلودگی هوا، صدا و امواج ۴۸.۳ درصد تحقق یافته است.
  - در سال ۱۳۹۷، تهیه و اجرای جامع مقابله با گرد و غبار برای ۲۰ استان تحت تأثیر این پدیده پیش‌بینی شد، لیکن به دلیل محدودیت‌های مالی و اجرایی در ۱۲ استان تهیه و اجرا شد که از عملکرد حدود ۶۰ درصدی برخوردار شده است.
  - نسبت به تدوین و اجرای برنامه جامع مقابله با گرد و غبار برای ۱۲ استان اقدام شده است که معادل ۶۰ درصد هدف برنامه می‌باشد.
  - مطالعه و نظارت بر کاهش فرسایش خاک معادل ۱.۱۲ میلیارد تن می‌باشد که نسبت به سال قبل ۵۰.۴ درصد کاهش یافته است.
  - نسبت به تدوین و اجرای کامل برنامه جامع مدیریت پسماندها در ۱۲ مرکز استان اقدام شده است که معادل ۶۰ درصد هدف برنامه است.
  - تدوین و اجرای برنامه جامع احیا رودخانه‌های کشور در ۶ رودخانه انجام شده که معادل ۱۵ درصد هدف برنامه است.
  - تهیه و اجرای طرح جامع پیشگیری و اطفای حریق در ۲۶ درصد مناطق انجام شده که معادل ۶۵ درصد هدف برنامه است.
- علی‌رغم اقدامات مناسب با بودجه اندک سازمان حفاظت محیط‌زیست فاصله بسیار زیادی با دسترسی به اهداف برنامه وجود دارد. توجه به این نکته ضروری است که محیط‌زیست یک مفهوم فرابخشی است و تحقق کامل اهداف و مسئولیت‌ها در کلیه حوزه‌ها نظیر گرد و غبار، تالاب‌ها، کاهش آلودگی هوا و مدیریت پسماندها و غیره، مستلزم تحقق کامل هدف در سایه حوزه‌های فرابخش و دستگاه‌های مسئول و همکار می‌باشد. به عبارت دیگر مدیریت یکپارچه محیط‌زیستی در حوزه فرابخش می‌تواند زمینه‌ساز تحقق نهایی آرمان‌های محیط‌زیستی دولت تدبیر و امید گردد. موضوعی که با توجه به زمان‌بر بودن فرآیند احیاء و بازسازی محیط‌زیست بعد از تخریب از اهمیت بالایی برخوردار است.

کشاورزی و منابع طبیعی

کشاورزی بعنوان رکن اثرگذار بر اقتصاد کشور به واسطه تأمین امنیت غذایی و تأمین نهاده‌های مورد نیاز سایر بخش‌های اقتصادی نتایج مؤثری بر ارتقای شاخص‌های کلیدی مؤثر بر اقتصاد کشور داشته و به لحاظ ارتباط پیشین و پسین در تأمین نهاده‌های مورد نیاز سایر بخش‌های اقتصادی، تولید ناخالص داخلی، افزایش صادرات غیرنفتی و اشتغال نیروی کار از جایگاه پر اهمیتی برخوردار است. همچنین به لحاظ توانمندی‌های قابل توجه در منابع و عوامل تولید از جمله اراضی مستعد کشاورزی، منابع طبیعی تجدیدشونده شامل جنگل‌ها و مراتع و ذخایر غنی ژنتیکی، خاک، آب و...، برنامه‌ریزی و اجرای سیاست‌های مؤثر و کارآمد در جهت بهره‌برداری بهینه از عوامل فوق امری اجتناب‌ناپذیر است. ارتقاء امنیت غذایی، حفاظت و بهره‌برداری بهینه از منابع پایه طبیعی و بسترهای تولیدی در چارچوب توسعه پایدار، افزایش بهره‌وری منابع و عوامل تولید کشاورزی بویژه آب، افزایش ضریب خوداتکایی در محصولات راهبردی کشاورزی، حفاظت و صیانت از جنگل‌ها و مراتع کشور، از مهمترین اهداف کلی و جهت‌گیری‌های اساسی بخش کشاورزی در برنامه ششم توسعه محسوب می‌شود. مهمترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷ در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدفگذاری شده در زیر آمده است:

عملکرد برخی شاخص‌های حوزه کشاورزی و منابع طبیعی در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	هدف کمی	واحد اندازه‌گیری	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	تحقق درصد
۱	صید و صیادی - صید در آب‌های جنوب	تن	۶۹۱,۱۷۶	۵۵۷,۸۰۰	۶۸۸,۰۰۰	۱۲۳,۳۴
۲	آبزی‌پروری (با تأکید بر پرورش ماهی در قفس در آب‌های آزاد)	تن	۴۷۷,۲۱۷	۵۳۴,۲۰۰	۵۱۶,۶۹۲	۹۶,۷۲
۳	احداث گلخانه‌های جدید	هکتار	۱,۶۱۰	۲,۷۴۰	۲,۶۵۴	۹۶,۸۶
۴	تولید محصولات باغبانی	میلیون تن	۲۱	۱۸۶	۲۰,۴	۱۰۹,۶۸
۵	تولید گندم	هزارتن	۱۲,۴۰۰	۱۲,۶۰۰	۱۳,۳۰۰	۱۰۵,۵۶
۶	اصلاح و بهبود خاک کشاورزی	هزار هکتار	۱۸۵	۵۰۰	۱۵۰	۳۰
۷	حفاظت از جنگل‌های کشور	درصد	۵۲	۶۵	۵۳	۸۱,۵۴
۸	حمایت از بازسازی و نوسازی واحدهای تبدیلی و تکمیلی	واحد	۴۱۶	۱۷۰	۲۳۸	۱۴۰
۹	صید و صیادی - صید در آب‌های شمال	تن	۳۳,۶۴۵	۴۰,۵۳۶	۳۷,۰۰۰	۹۱,۲۸
۱۰	جنگل‌کاری و احیاء جنگل‌ها	هزار هکتار	۱۲	۱۴۸	۲۱,۷	۱۴,۶۶
۱۱	افزایش تولید گوشت قرمز	هزار تن	۸۳۵	۸۳۸	۸۲۹,۵	۹۸,۹۹
۱۲	اجرای عملیات آب‌خیزداری	هزار هکتار	۵۳۲	۱,۷۸۰	۸۵۷	۴۸,۱۵
۱۳	توسعه سامانه‌های نوین آبیاری	هزار هکتار	۳۴۳,۶	۵۰۰	۲۲۱	۴۴,۲
۱۴	افزایش تولید گوشت طیور	هزار تن	۲,۲۳۷	۲,۲۵۴	۲,۳۵۵	۱۰۴,۴۸

مأخذ: وزارت جهاد کشاورزی

عملکرد اقدامات وزارت جهاد کشاورزی در قالب شاخص ها و اهداف کمی برنامه ششم توسعه بیانگر آن است که:

در سال ۱۳۹۷ تخصیص ۱۰۰ درصد اعتبارات پیش‌بینی شده برای بیمه محصولات کشاورزی (۱۰۰۸۲ میلیارد ریال) تحقق یافته است. توسعه سامانه‌های نوین آبیاری و احداث شبکه های فرعی آبیاری در سطح ۲۲۱ هزار هکتار از اراضی کشاورزی، تجهیز نوسازی اراضی مدرن و شالیزاری در سطح ۸۷۱۳ هکتار، توسعه کشت گلخانه‌ای در سطح ۲۶۵۴ هکتار، افزایش ظرفیت راندمان آبیاری به میزان ۰.۴۶ درصد و میزان صرفه‌جویی آب به میزان ۹۶۲ میلیون متر مکعب انجام شده است.

به زیر کشت بردن ۲۴ هزار هکتار از اراضی شیب دار به باغات، اصلاح و بهبود خاک کشاورزی از طریق اجرای عملیات حفاظت از خاک در سطح ۱۵۰ هزار هکتار از اراضی کشاورزی، افزایش عملکرد در واحد سطح و افزایش بهره‌وری تولید به ۷۴۲۴ کیلوگرم در هکتار در ۱۰/۷ میلیون هکتار با تولیدی بالغ بر ۷۹/۶ میلیون تن در محصولات زراعی، بخشودگی و امهال تسهیلات برای ۲۱۷۰۹۷ بهره‌بردار به ارزش ۱۱۸۱۳ میلیارد ریال (سود، کارمزد، جرائم سررسید اقساط)، تثبیت شن‌های روان در سطح ۹۲ هزار هکتار، افزایش پوشش حمایتی از جنگل‌ها و مراتع به ۵۳ درصد، افزایش تولید گندم به ۱۳.۳ میلیون تن، افزایش تولید گوشت طیور به میزان ۲۳۵۵ هزار تن در سال ۹۷ با رشدی معادل ۵/۳ درصد از اقدامات اساسی بخش محسوب می‌شود.

مهم‌ترین مشکلات بخش کشاورزی علاوه بر مسئله پیش‌بینی و تخصیص اعتبارات، افزایش هزینه‌ها به علت تورم و بالا رفتن قیمت ارز، شرایط اقلیمی حاکم در کشور، ریسک بالای فعالیت‌های تولیدی بخش کشاورزی، استقبال اندک صنعت بیمه برای پوشش بیمه‌ای در دامنه وسیع فعالیت‌های کشاورزی، فقدان سیاست‌های حمایتی کافی در تقویت و تجهیز و ساماندهی تشکل‌ها و اتحادیه‌ها، وابستگی تولید برخی از محصولات این بخش به نهاده‌های وارداتی نظیر نهاده‌های دامی و پایین بودن سطح استفاده از فناوری‌های نوین به دلیل بالا بودن هزینه‌های آن می‌باشد.

آب

کمبود آب یکی از چالش‌های اساسی موجود در جهان است. استقلال سیاسی و اقتصادی، خودکفایی و اقتدار سیاسی بستگی فراوانی به حوزه‌های آب، خاک و غذا دارند. در برنامه توسعه ششم به موضوع آب به عنوان یک موضوع خاص و کلیدی پرداخته شده است. در سال ۱۳۹۷ اقدامات مؤثری در بخش آب کشور انجام شده که می‌توان به انجام مطالعات فنی و حقوقی حقاچه‌ها، به‌روزرسانی اهداف برنامه تفصیلی بخش آب در برنامه ششم توسعه، بررسی ساختار کلان بخش آب با رویکرد حکمرانی کارآمد و استقرار مدیریت بهم‌پیوسته منابع آب، تشکیل کارگروه‌های احیای رودخانه زاینده‌رود و ساماندهی کمی و کیفی

رودخانه کارون بزرگ ذیل شورای عالی آب، برگزاری مستمر جلسات کارگروه ملی سازگاری با کم‌آبی و کارگروه‌های استانی و کمیته تخصصی ذیل کارگروه ملی در راستای تصویب برنامه‌های عملیاتی در جهت تطبیق با شرایط اقلیمی کشور، افتتاح ۶ سد با حجم مخزن ۵۳۷ میلیون مترمکعب و نیز آبیگری از ۵ سد با حجم مخزن ۳۲۴ میلیون مترمکعب در سال، احداث ۶۰۹۴۴ هکتار شبکه آبیاری و زهکشی، تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی به میزان ۶۰۱ میلیون مترمکعب از طریق پر و مسلوب‌المنفعه نمودن چاه‌های غیرمجاز و جلوگیری از اضافه برداشت چاه‌های غیرمجاز، تجهیز ۶۳۴۳ چاه به کنتور اندازه‌گیری، بهره‌برداری از ۱۰ طرح تأسیسات نمک‌زدایی با ظرفیت ۱۶.۱۷ میلیون مترمکعب در سال، بهره‌برداری از ۷ تصفیه‌خانه فاضلاب با ظرفیت ۱۸۷۰۶۰ مترمکعب در شبانه‌روز، بهره‌برداری از یک واحد تصفیه‌خانه آب به ظرفیت ۱۲۹۶۰ مترمکعب در شبانه‌روز اشاره نمود.

اقدامات و فعالیت‌های انجام شده برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷ در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدفگذاری شده در زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های حوزه آب در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	هدف کمی	واحد	۱۳۹۷		۱۳۹۶	درصد تحقق
			عملکرد	هدف		
۱	توسعه منابع آب در حوضه‌های آبریز رودخانه‌های خروجی از کشور	میلیون مترمکعب	۱۹۷	۶۸۱	۵۳۰	۷۷.۸۳
۲	انتقال و توزیع آب - احداث شبکه‌های آبیاری و زهکشی اصلی (غیرمرزی)	هکتار	۱۰,۶۹۰	۵۰,۴۳۷	۹,۵۷۹	۱۸.۹۹
۳	حفاظت و بهره‌برداری از رودخانه‌ها و سواحل - اجرای عملیات ساماندهی رودخانه‌ها	کیلومتر	۱۳۶	۹۲	۱۱۱	۱۲۰.۶۵
۴	مطالعات، تحقیقات و استانداردهای آب و آبفا - تحقیقات کاربردی	پروژه	۶۵	۱۷۷	۱۳۵	۷۶.۲
۵	بهبود بهره‌برداری - بازسازی خطوط انتقال آب بزرگ کشور	کیلومتر	۷	۱۵	۲۴.۲۸	۱۶۱.۸
۶	توسعه منابع آب در حوضه‌های آبریز رودخانه‌های خروجی از کشور - ظرفیت آب تنظیمی سدها	میلیون مترمکعب	۲۲۸	۲۹۴	۸۹۲	۳۰۳.۴
۷	بهبود بهره‌برداری - مرمت و بازسازی اساسی و بهسازی شبکه‌های آبیاری و زهکشی	تعداد تأسیسات	۲۵	۲۶	۲۶	۱۰۰
۸	حفاظت و بهره‌برداری از رودخانه‌ها و سواحل	کیلومتر	۲۱۴	۱,۱۷۵	۵۰	۴.۲
۹	بهبود بهره‌برداری - ارتقاء ایمنی، علاج بخشی مرمت و بازسازی سدهای مخزنی	تعداد سد	۱۲۵	۱۳۰	۱۲۸	۹۸.۴
۱۰	بهبود بهره‌برداری - تجهیز نقاط به ابزار اندازه‌گیری جریان	تعداد نقاط	۴۹۰	۱,۵۳۶	۴۶۵	۳۰.۲
۱۱	ارتقای کاربرد فناوری‌های نوین در بخش آب	درصد	-	۲۰.۹	۱۸	۸۶.۱۲
۱۲	حفاظت و بهره‌برداری از رودخانه‌ها و سواحل - اجرای عملیات ربرگذاری حد بستر رودخانه‌ها	کیلومتر	۶۲۱	۳,۰۰۰	۵۰۰	۱۶.۶
۱۳	ارتقای همکاری‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی در موضوع آب	درصد	۹.۸	۱۶.۵	۱۲	۷۲.۷
۱۴	بهبود بهره‌برداری - مدیریت کیفیت منابع آب در سطح حوضه آبریز کشور	درصد	۵	۲۲	۱۸.۸	۸۵.۴

۵۰ خلاصه گزارش عملکرد قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷

ردیف	هدف کمی	واحد	۱۳۹۷		درصد تحقق
			عملکرد	هدف	
۱۵	ارتقای نظام مدیریت و بهره‌برداری بهینه از منابع و تأسیسات آبی	درصد	۷.۴	۱۰.۴	۴۸.۰۸
۱۶	توسعه منابع آب در حوضه‌های آبریز رودخانه‌های خروجی از کشور	هکتار	۵۶,۰۳۳	۷,۵۰۰	۵۶۴.۴
۱۷	تأمین آب - طرح‌های کوچک تأمین آب (استانی)	میلیون مترمکعب	۲۱	۱۲	۱۲۵
۱۸	تأمین آب - ظرفیت آب تنظیمی سدها (غیرمرزی)	میلیون مترمکعب	۱۱۲	۴۰.۶	۱.۳۳
۱۹	حفاظت و بهره‌برداری از رودخانه‌ها و سواحل	کیلومتر	۱,۳۹۷	۹۰۰	۵۵.۵
۲۰	انتقال و توزیع آب - آبرسانی به شهرها، روستاها و صنایع	میلیون مترمکعب	۱۲۹	۳۰۰	۸۳.۶

عملکرد اقدامات وزارت نیرو در قالب شاخص‌ها و اهداف کمی مصوب برنامه ششم توسعه بیانگر آن است که: در سال ۱۳۹۷، در سطح حوضه‌های آبریز غیرمرزی، تنها سد بفرآورد خلخال با حجم مخزن ۶.۹ میلیون مترمکعب و ظرفیت آب تنظیمی ۵.۴ میلیون مترمکعب به بهره‌برداری رسیده است. از طرفی کنترل، تنظیم و بهره‌برداری مطمئن از منابع آب‌های خروجی از کشور یکی از برنامه‌های اصلی دولت و وزارت نیرو می‌باشد که اعتبارات مناسبی نیز از سال ۱۳۹۴ از منابع صندوق توسعه ملی، برای این امر اختصاص داده شده است که در سال ۱۳۹۷، مبلغ ۳۴۳۵۰ میلیارد ریال از این اعتبارات محقق شده است. در همین راستا در سال ۱۳۹۷، با افتتاح ۵ سد، به ظرفیت حجم آب مخازن سدهای کشور ۵۳۰ میلیون مترمکعب و به میزان حجم آب قابل تنظیم سدهای کشور نیز در این سال، ۸۹۲ میلیون مترمکعب افزوده شده است. با توجه به اینکه حجم آورد رودخانه‌های کشور در اثر بروز خشکسالی‌های پی‌درپی، کاهش یافته، در بازنگری طرح‌های توسعه منابع آب، احجام منابع آب قابل تخصیص به بخش کشاورزی تغییرات اساسی یافته و لذا در بسیاری از مواقع سطح اراضی تحت پوشش شبکه‌ها کاهش یافته است. در همین راستا و با توجه به اعتبارات اختصاص یافته در سال ۱۳۹۷، ۵۱۹۱۰ هکتار شبکه آبیاری و زهکشی (۴۲۳۳۱ هکتار مرزی و ۹۵۷۹ هکتار غیرمرزی) احداث و ۹۰۳۴ هکتار نیز از شبکه‌های آبیاری و زهکشی اصلی نیمه مدرن به مدرن ارتقا یافته‌اند.

در سال ۱۳۹۷، جمعاً به میزان ۲۵۱ میلیون مترمکعب آبرسانی به شهرها و روستاها و نیز صنایع کشور انجام شده است که ۱۲۳.۲۴ میلیون مترمکعب ناشی از افزایش تولید در اثر حفر چاه، کاهش هدررفت و افزایش ظرفیت تولید تأسیسات موجود در شرکت‌های آب و فاضلاب شهری، ۱۰۶.۸۴ میلیون مترمکعب ناشی از منابع تأمین آب جدید در شرکت‌های آب و فاضلاب روستایی، ۴.۷ میلیون مترمکعب از محل ساخت تصفیه‌خانه آب محلات (با ظرفیت ۱۲۹۶۰ مترمکعب در شبانه‌روز) و ۱۶.۱۷ میلیون مترمکعب نیز از محل بهره‌برداری از طرح‌های تأسیسات نمک‌زدایی احداث شده توسط بخش خصوصی می‌باشد. در سال ۱۳۹۷ و با استفاده از پتانسیل بخش خصوصی، ۱۲ طرح تأسیسات نمک‌زدایی به روش BOO (تأسیسات آب‌شیرین‌کن) با ظرفیت تولید ۲۰.۷ میلیون مترمکعب

آب در سال نیز در مرحله پیش‌نویس و عقد قرارداد و ۱۰ طرح تأسیسات نمک‌زدایی با ظرفیت ۴۴۳۱۴ مترمکعب در شبانه‌روز (۱۶.۱۷ میلیون مترمکعب) انجام شده است.

در خصوص آبرسانی روستایی نیز با تخصیص ۵۲۵۰ میلیارد ریال از صندوق توسعه ملی و ۴۴۱۰ میلیارد ریال از محل بودجه عمومی در سال ۱۳۹۷، عملیات احداث تعداد ۶۴ مجتمع آبرسانی روستایی با ۳۷۹ روستا و جمعیت تحت پوشش ۱۶۸ هزار نفر جمعیت، خاتمه یافته است. همچنین ۲۴۰ پروژه آبرسانی تک‌روستایی نیز با ۲۷۸ روستا و جمعیت تحت پوشش ۲۰۷ هزار نفر عملیاتی شده و عملیات آبرسانی برای ۸۶۸ روستا با جمعیت ۵۴۲۸۰۰ نفر نیز در قالب مجتمع‌های در حال احداث انجام شده است.

در حفاظت و صیانت از منابع و نیز بهره‌برداری پایدار از منابع و احیاء و تعادل بخشی منابع آب یکی از برنامه‌های اصلی بخش آب در راستای حفظ و صیانت از منابع آب زیرزمینی کشور می‌باشد. در سال ۱۳۹۷، از طریق پر نمودن ۱۵۰۰۶ چاه غیرمجاز، ۴۵۷ میلیون مترمکعب و از طریق جلوگیری از اضافه برداشت چاه‌های مجاز نیز حدود ۱۴۴ میلیون مترمکعب صرفه‌جویی شده است. در جهت کنترل برداشت از منابع آب زیرزمینی و با توجه به منابع مالی اختصاص یافته، ۶۳۴۳ کنتور روی چاه‌های مجاز دارای پروانه بهره‌برداری نصب شده است.

با توجه به اعتبارات محدود اختصاص یافته به این امر و هزینه بالای ساخت و نصب تجهیزات مذکور، طی سال ۱۳۹۷، ۴۶۵ نقطه تحویل به ابزار اندازه‌گیری حجمی جریان مجهز شده‌اند. تجهیز و نیز نوین‌سازی و روزآمد کردن ایستگاه‌ها و شبکه سنجش، یکی از فرآیندهای ضروری می‌باشد. لذا در سال ۱۳۹۷، علاوه بر تولید آمار و اطلاعات پایه منابع آب در سطح ۲۸۵۰۰ ایستگاه، اقداماتی نظیر تأسیس ۳۱ ایستگاه آب و هواشناسی، مرمت و بازسازی ۴۸۲ ایستگاه آب و هواشناسی، نوین‌سازی ۹۰ ایستگاه پایش منابع آب سطحی و زیرزمینی، حفر ۱۸۴۰۷ چاه مشاهده‌ای جدید انجام شده است. همچنین مطالعه تعیین بستر و حریم رودخانه‌ها به میزان ۵۱۰۰ کیلومتر و مطالعه تعیین بستر و حریم تالاب‌ها، به میزان ۵۰۰ کیلومتر انجام شده است. اجرای عملیات پررگذاری حد بستر رودخانه‌ها و تالاب‌ها نیز به ترتیب به میزان ۵۰ و ۵۰۰ کیلومتر انجام شده است.

انرژی - برق

صنعت برق به عنوان صنعت زیربنایی نقش مهمی در توسعه اقتصادی و رفاه جوامع دارد. برق علاوه بر شکوفایی اقتصادی سبب رفاه، امنیت و آسایش برای هر یک از احاد جامعه گردیده است. اهمیت برق از آن جهت است که به دلیل بکارگیری تکنولوژی مدرن‌تر و نیز ملاحظات زیست محیطی، در تمامی زمینه‌های فعالیت می‌تواند به عنوان انرژی مناسب انتخاب شود. در کشور ما نیز صنعت برق دارای جایگاه ویژه‌ای است.

۵۲ □ خلاصه گزارش عملکرد قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷

عمده اهداف کلان قانون برنامه ششم توسعه در این حوزه؛ «افزایش بهره‌وری و کاهش شدت انرژی در کشور و بهینه‌سازی مصرف انرژی»، «افزایش ظرفیتهای جدید و استفاده بهینه از منابع و ظرفیتهای بخش انرژی برای حداکثرسازی ارزش افزوده در زنجیره تولید کشور و کسب منافع ارزی بیشتر»، «حفظ و ارتقاء جایگاه کشور در بازارهای جهانی و منطقه‌ای انرژی»، «افزایش خود اتکایی در توسعه و کاربرد فناوری‌های پیشرفته با دانش بنیان نمودن حوزه انرژی»، «ارتقاء امنیت عرضه انرژی مطمئن، پایدار و با کیفیت مناسب»، «تنوع‌بخشی اقتصادی در سبد انرژی کشور با تاکید بر انرژی‌های تجدیدپذیر و زغال‌سنگ»، «افزایش بازیافت و کاهش هدر روی در تولید و مصرف انرژی با رعایت ملاحظات و استانداردهای زیست محیطی» و «کارآمدتر ساختن ساختار سازمانی تولیدکنندگان و عرضه‌کنندگان انرژی کشور متناسب با ساختار شرکتهای پیشرو در این عرصه» می باشد.

مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در بخش برق، برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷، در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف گذاری شده زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های حوزه برق در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	هدف کمی	واحد	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	توسعه و نوسازی پست‌های انتقال و فوق توزیع برق کشور	مگاوات آمپر	۲۵۰۰۱۳	۲۶۴۰۲۰	۲۵۹۰۱۳۹	۹۸.۱۵
۲	توسعه و نوسازی خطوط انتقال و فوق توزیع برق کشور	کیلومتر مدار	۱۲۴۰۹۹۶	۱۲۹۰۹۷	۱۲۵۰۹۶۳	۹۷.۵۷
۳	صادرات برق	میلیارد کیلووات ساعت	۸	۸.۵	۶.۲۱	۷۳.۰۶
۴	واردات برق	میلیارد کیلووات ساعت	۳.۹	۲.۶	۲.۶	۱۰۰
۵	سوخت مصرفی معادل گاز طبیعی نیروگاه‌ها	میلیون مترمکعب در روز	۲۱۴	۲۱۷	۱۸۵	۸۵.۲۵
۶	ظرفیت تولید پراکنده	مگاوات	۹۲۶	۱۰۱۲۶	۱۰۱۶۵	۱۰۳.۴۶
۷	تولید انرژی برق (نا ویژه)	میلیارد کیلووات ساعت	۳۱۲.۴	۳۱۴	۳۱۱	۹۹.۰۴
۸	فروش داخلی برق	میلیارد کیلووات ساعت	۲۴۵	۲۵۰	۲۴۹.۱۳	۹۹.۶۵
۹	تکمیل مطالعه توسعه ظرفیتهای انرژی برق‌آبی	مگاوات	۳۶۵	۱۲۰	۷۰	۵۸.۳۳
۱۰	متوسط راندمان الکتریکی نیروگاه‌های حرارتی	درصد	۳۷.۹	۳۸.۴	۳۸.۱	۹۹.۲۲
۱۱	افزایش ظرفیت انرژی‌های تجدید پذیر (به جز برق آبی)	مگاوات	۵۶۲	۴۰۰	۱۳۸	۳۴.۵
۱۲	افزایش ظرفیت انرژی‌های تجدید پذیر (به جز برق آبی)	مگاوات	۵۶۲	۴۰۰	۱۳۸	۳۴.۵
۱۳	ظرفیت نیروگاه‌ها (اسمی)	مگاوات	۷۸۰۹۰۰	۸۰۰۷۷۶	۸۰۰۶۰۵	۹۹.۷۹
۱۴	تلفات در شبکه توزیع	درصد	۱۰.۸	۹.۹	۱۰.۴۳	۹۴.۹۲

- عملکرد اقدامات این حوزه در قالب شاخص ها و اهداف کمی مصوب برنامه ششم توسعه بیانگر آن است که:
- در سال ۱۳۹۷ میزان ۲۵۹۱۳۹ مگاوات آمپر پست های انتقال و فوق توزیع برق در کشور توسعه و نوسازی یافته که نسبت به سال ۱۳۹۶ معادل ۳۶ درصد رشد یافته است. باتوجه به عملکرد گزارش شده معادل ۹۸.۱۵ درصد هدف مصوب برنامه در سال ۱۳۹۷ محقق شده است.
  - در سال ۱۳۹۷ معادل ۱۲۵۹۶۳ کیلومتر مدار خطوط انتقال و فوق توزیع برق توسعه یافته و نوسازی شده که میزان این شاخص نسبت به سال ۱۳۹۶ تغییر چندانی نکرده است. براساس گزارش عملکرد ۹۷.۵ درصد از هدف مصوب برنامه محقق شده است.
  - میزان صادرات برق در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶ معادل ۲۲.۳ درصد کاهش یافته و از ۸ میلیارد کیلووات ساعت در سال ۱۳۹۶ به ۶.۲۱ میلیارد کیلووات ساعت در سال ۱۳۹۷ رسیده است. باتوجه به عملکرد گزارش شده حدود ۷۳ درصد از هدف مصوب برنامه محقق شده است.
  - میزان واردات برق در سال ۱۳۹۷ معادل ۲.۶ درصد می باشد که نسبت به سال ۱۳۹۶ معادل ۳۳.۳ درصد کاهش یافته که هدف مصوب برنامه بطور کامل محقق شده است.
  - میزان سوخت مصرفی معادل گاز طبیعی نیروگاهها در سال ۱۳۹۷ معادل ۱۸۵ میلیون مترمکعب در روز بوده است که حدود ۸۵.۲ درصد از اهداف برنامه محقق شده است.
  - در سال ۱۳۹۷ میزان ظرفیت تولید پراکنده برق ۱۱۶۵ مگاوات می باشد که نسبت به سال ۱۳۹۶ معادل ۲۵۸ درصد رشد یافته است. باتوجه به گزارش عملکرد، میزان تحقق آن ۱۰۳.۴ درصد می باشد.
  - میزان تولید انرژی برق(ناویژه) در سال ۱۳۹۷ معادل ۳۱۱ میلیارد کیلووات ساعت می باشد که نسبت به سال ۱۳۹۶ تغییر چندانی نکرده است. میزان تحقق این شاخص نسبت به هدف مصوب آن حدود ۹۹ درصد می باشد.
  - میزان فروش داخلی برق در سال ۱۳۹۷ معادل ۲۴۹.۱۳ میلیارد کیلووات ساعت می باشد که نسبت به سال ۱۳۹۶ تغییر چندانی نکرده است. میزان تحقق این شاخص نسبت به هدف مصوب آن ۹۹.۶ درصد می باشد.
  - میزان متوسط راندمان الکتریکی نیروگاههای حرارتی در سال ۱۳۹۷ معادل ۳۸.۱ درصد می باشد که نسبت به سال ۱۳۹۶ حدود ۰.۵ درصد رشد داشته است. میزان تحقق این شاخص نسبت به هدف مصوب آن ۹۹.۲۲ درصد می باشد.
  - میزان ظرفیت انرژی های تجدید پذیر(به جز برق آبی) در سال ۱۳۹۷ معادل ۱۳۸ مگاوات است که نسبت به سال ۱۳۹۶ حدود ۷۵.۴ درصد کاهش یافته است. حدود ۳۴.۵ درصد از هدف مصوب برنامه محقق شده است.

- در سال ۱۳۹۷ ظرفیت اسمی نیروگاهها ۸۰۶۰۵ مگاوات می باشد که نسبت به سال ۱۳۹۶ حدود ۲ درصد افزایش یافته است. براساس گزارش عملکرد ۹۹.۷ درصد از هدف مصوب برنامه محقق شده است.
  - میزان تلفات در شبکه توزیع برق در سال ۱۳۹۷ معادل ۱۰.۴۳ درصد می باشد که ۹۴.۹ درصد هدف کمی برنامه محقق شده است.
- علی رغم اینکه اهداف مصوب برنامه در سال ۱۳۹۷ محقق شده است، اما صنعت برق کشور کماکان با برخی کاستی‌ها و نارسایی‌ها نظیر کم توجهی به جایگزینی تأسیسات فرسوده، بالا بودن نرخ تلفات در انتقال و توزیع برق، پایین بودن راندمان نیروگاه‌ها در تولید برق و ضعف هماهنگی در برنامه‌های توسعه بخش‌های تولید و انتقال روبرو می‌باشد.

انرژی - نفت و گاز

رشد اقتصادی جهان رابطه مستقیمی با انرژی، قیمت و به ویژه امنیت عرضه انرژی دارد. در صورت دستیابی کشور به اهداف حفظ و افزایش ظرفیت تولید نفت و گاز خود (به ویژه در اوپک)، میتواند قدرت و اعتبار منطقه‌ای و بین‌المللی خود را احیا نموده و در پیشبرد اهداف خود در راستای توسعه داخلی و نقش موثر در جهان موفق شود. پیش‌بینی می‌شود که تا دو دهه دیگر، توسعه انرژی‌های جایگزین نفت و گاز (تجدیدپذیر)، تغییر قابل ملاحظه‌ای در مصرف این حامل‌های حیاتی ایجاد نخواهد کرد. بنابراین تا آن دوره، نقش نفت و گاز به عنوان انرژی‌های غالب، در سید مصرف انرژی جهان تغییری نخواهد داشت.

عمده اهداف کلان قانون برنامه ششم توسعه در این حوزه؛ «افزایش ظرفیتهای جدید و استفاده بهینه از منابع و ظرفیتهای بخش انرژی برای حداکثرسازی ارزش افزوده در زنجیره تولید کشور و افزایش صادرات نفت و فرآورده‌های نفتی و کسب منافع ارزی بیشتر»، «حداکثر کردن تولید و بهره‌برداری از میداین مشترک نفتی و گازی با تاکید بر پارس جنوبی و غرب کارون»، «حفظ و ارتقاء جایگاه کشور در بازارهای جهانی و منطقه‌ای انرژی»، «افزایش خود اتکایی در توسعه و کاربرد فناوری‌های پیشرفته با دانش بنیان نمودن حوزه انرژی»، «ارتقاء امنیت عرضه انرژی مطمئن، پایدار و با کیفیت مناسب»، «افزایش بازیافت و کاهش هدر روی در تولید و مصرف انرژی با رعایت ملاحظات و استانداردهای زیست محیطی» و «کارآمدتر ساختن ساختار سازمانی تولیدکنندگان و عرضه‌کنندگان انرژی کشور متناسب با ساختار شرکتهای پیشرو در این عرصه» می باشد. مهم ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در این بخش، برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷، در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های بخش نفت و گاز در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	هدف کمی	واحد اندازه گیری	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	اکتشاف و توصیف میادین نفت و گاز (قابل استحصال)	میلیون بشکه معادل نفت خام	۵۹۱.۳۹	۷۷۶	۵۴۴	۷۰.۱
۲	ظرفیت نفت خام	هزار بشکه در روز	۳,۹۴۵	۴,۰۵۶	۴,۰۰۰	۹۸.۶۲
۳	گاز غنی تولیدی	میلیون مترمکعب در روز	۸۴۵.۸	۹۱۲	۸۴۹.۶	۹۳.۱۶
۴	ظرفیت گاز از میدان مشترک پارس جنوبی	میلیون مترمکعب در روز	۴۹۶.۴	۵۷۳	۶۲۰	۱۰۸.۲
۵	گاز غنی سوزانده شده	میلیون مترمکعب در روز	۴۷.۷	۳۵	۴۲.۷	۸۱.۹۷
۶	انتقال و توسعه فناوری تولید و ازدیاد برداشت	مطالعه مخزن	۹	۱۰	۱۳	۱۳۰
۷	خوراک نفت خام پالایشگاه‌ها	هزار بشکه در روز	۱,۶۸۵	۱,۶۷۰	۱,۶۵۷	۹۹.۲۲
۸	خوراک میعانات گازی پالایشگاه‌ها	هزار بشکه در روز	۱۳۴.۵	۳۶۳	۲۷۳	۷۵.۲۱
۹	نسبت تولید نفت کوره به سایر فرآورده‌های پالایشگاه‌های نفتی موجود	درصد	۲۲.۵	۲۰	۲۰	۱۰۰
۱۰	نسبت تولید بنزین و گازوئیل با استاندارد ..... به بالا به کل تولید این دو فرآورده	درصد	۳۰.۲	۴۷	۲۹.۳	۶۲.۳۴
۱۱	صادرات گاز طبیعی	میلیون مترمکعب در روز	۳۶.۲۴	۴۱	۳۸.۱	۹۲.۹۳
۱۲	واردات گاز طبیعی	میلیون مترمکعب در روز	۱۰.۵۸	۱۶.۴	۵.۸	۳۵.۳۷
۱۳	گاز تحویلی به خطوط توسط پالایشگاه‌های گازی	میلیارد مترمکعب	۲۱۰	۲۲۶	۲۳۷.۷	۱۰۵.۱۸
۱۴	تعداد مشترکین جدید گاز	هزار مشترک	۱,۰۹۲	۱,۰۷۰	۱,۰۶۱	۹۹.۱۶
۱۵	تزریق گاز	میلیون مترمکعب در روز	۸۹.۹	۱۰۴	۶۹.۲۶	۶۶.۶

ماخذ: وزارت نفت

- عملکرد اقدامات انجام شده وزارت نفت در قالب شاخص‌ها و اهداف کمی برنامه ششم بیانگر آن است که:
- عمده تمرکز وزارت نفت در خصوص افزایش ظرفیت تولید نفت خام کشور معطوف به میادین مشترک نفتی کشور علی‌الخصوص میادین مشترک غرب کارون می‌باشد. ظرفیت تولید نفت خام در سال ۱۳۹۷ معادل ۴ میلیون بشکه در روز بوده است که نسبت به سال ۱۳۹۶ تغییر چندانی نکرده است و میزان تحقق هدف کمی مصوب آن حدود ۹۸.۶ درصد است.
  - عملکرد تولید گاز غنی در سال ۱۳۹۷ معادل ۸۴۹.۶ میلیون مترمکعب در روز بوده که نسبت به اهداف برنامه سال مذکور معادل ۹۳.۱۶ درصد تحقق را نشان می‌دهد. همچنین عملکرد این شاخص در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶ معادل ۰.۵ درصد رشد داشته و نیز متوسط رشد سالانه عملکرد این شاخص در دو سال اول برنامه (۱۳۹۶-۱۳۹۷) معادل ۴.۴ درصد بوده است که عمدتاً مربوط به افزایش تولید گاز غنی از میدان گازی پارس جنوبی بوده است.
  - میزان ظرفیت تولید گاز از میدان مشترک پارس جنوبی ۶۲۰ میلیون مترمکعب در روز می‌باشد

- که نسبت به سال ۱۳۹۶ حدود ۲۴.۸ درصد رشد یافته است و میزان تحقق هدف کمی مصوب آن حدود ۱۰۸ درصد است.
- میزان گاز غنی سوزانده شده در سال ۱۳۹۷ معادل ۴۲.۷ میلیون مترمکعب در روز می باشد که نسبت به سال ۱۳۹۶ حدود ۵ میلیون مترمکعب در روز کاهش یافته است. میزان تحقق هدف کمی مصوب این شاخص حدود ۸۲ درصد است.
  - انتقال و توسعه فناوری تولید و ازدیاد برداشت: تعداد مخازن مورد مطالعه در سال ۱۳۹۷ معادل ۱۳ مخزن بوده که نسبت به اهداف برنامه سال مذکور معادل ۱۳۰ درصد تحقق را نشان می دهد. همچنین متوسط رشد سالانه عملکرد این شاخص در دو سال اول برنامه (۱۳۹۶-۱۳۹۷) معادل ۲۷.۵ درصد بوده است.
  - خوراک نفت خام پالایشگاهها: عملکرد این شاخص در سال ۱۳۹۷ معادل ۱۶۵۷ هزار بشکه در روز بوده که نسبت به اهداف برنامه سال مذکور معادل ۹۹.۲۲ درصد تحقق را نشان می دهد. همچنین عملکرد این شاخص در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶ معادل ۱.۷ درصد رشد منفی داشته و نیز متوسط رشد سالانه عملکرد این شاخص در دو سال اول برنامه (۱۳۹۶-۱۳۹۷) معادل ۰.۳- درصد بوده است.
  - خوراک میعانات گازی پالایشگاهها: عملکرد این شاخص در سال ۱۳۹۷ معادل ۲۷۳ هزار بشکه در روز بوده که نسبت به اهداف برنامه سال مذکور معادل ۷۵.۲ درصد تحقق را نشان می دهد. همچنین عملکرد این شاخص در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶ معادل ۱۰۳ درصد رشد داشته و نیز متوسط رشد سالانه عملکرد این شاخص در دو سال اول برنامه (۱۳۹۶-۱۳۹۷) معادل ۱۰۱.۴ درصد بوده است. افزایش ظرفیت پالایش میعانات گازی کشور در سالهای ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ مربوط به بهره برداری کامل از فازهای ۱، ۲ و ۳ پالایشگاه میعانات گازی ستاره خلیج فارس بوده است.
  - نسبت تولید نفت کوره به سایر فرآورده های پالایشگاه های نفتی موجود: عملکرد این شاخص در سال ۱۳۹۷ معادل ۲۰ درصد بوده که نسبت به اهداف برنامه سال مذکور معادل ۱۰۰ درصد تحقق را نشان می دهد. همچنین عملکرد این شاخص در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶ معادل ۱۱.۱ درصد رشد منفی داشته (که این کاهش با توجه به ماهیت معکوس این شاخص، نشان دهنده وضعیت مطلوب می باشد) و نیز متوسط رشد سالانه عملکرد این شاخص در دو سال اول برنامه (۱۳۹۶-۱۳۹۷) معادل ۶.۵- درصد بوده که این امر بیانگر اصلاح و بهبود الگوی پالایشی در پالایشگاه های نفتی کشور در دوره مذکور می باشد.
  - نسبت تولید بنزین و گازوییل با استاندارد ۴ EURO به بالا به کل تولید این دو فرآورده: عملکرد این شاخص در سال ۱۳۹۷ معادل ۲۹.۳ درصد بوده که نسبت به اهداف برنامه سال

مذکور معادل ۶۲.۳ درصد تحقق را نشان می‌دهد. همچنین عملکرد این شاخص در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶ معادل ۲.۳ درصد رشد منفی داشته و نیز متوسط رشد سالانه عملکرد این شاخص در دو سال اول برنامه (۱۳۹۶-۱۳۹۷) معادل صفر درصد بوده است.

- صادرات گاز طبیعی: افزایش عملکرد این شاخص در دو سال اول برنامه ششم توسط عمدتاً مربوط به آغاز صادرات گاز به کشور عراق بوده است. شایان ذکر است که صادرات گاز به عراق در قالب قرارداد بغداد (نفت‌شهر) از تیرماه ۱۳۹۶ و قرارداد بصره (شلمچه) از تیرماه ۱۳۹۷ عملیاتی گردیده و در حال حاضر مطابق با مفاد قرارداد و توافقات به عمل آمده، تحویل گاز انجام می‌شود. شایان ذکر است در سال ۱۳۹۷ نزدیک به ۱۴ میلیارد مترمکعب گاز طبیعی از ایران به کشورهای همسایه صادر گردیده است.

- واردات گاز طبیعی: در سال ۱۳۹۷ میزان این شاخص ۵.۸ میلیون مترمکعب در روز بوده که حدود ۳۵.۳۷ درصد از هدف کمی برنامه محقق گردیده است.

- گاز تحویلی به خطوط توسط پالایشگاه‌ها و تأسیسات گازی: عملکرد این شاخص در سال ۱۳۹۷ معادل ۲۳۷.۷ میلیارد مترمکعب بوده که نسبت به اهداف برنامه سال مذکور معادل ۱۰۵.۲ درصد تحقق را نشان می‌دهد. همچنین عملکرد این شاخص در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶ معادل ۶.۷ درصد رشد داشته و نیز متوسط رشد سالانه عملکرد این شاخص در دو سال اول برنامه (۱۳۹۶-۱۳۹۷) معادل ۷.۸ درصد بوده است که دلیل این افزایش، راه‌اندازی واحدهای پالایشی فازهای جدید میدان گازی پارس جنوبی بوده است.

- تعداد مشترکین جدید گاز طبیعی: عملکرد این شاخص در سال ۱۳۹۷ معادل ۱۰۶۱ هزار مشترک بوده که نسبت به اهداف برنامه سال مذکور معادل ۹۹.۲ درصد تحقق را نشان می‌دهد که بدین ترتیب مجموع مشترکین گاز طبیعی کشور در پایان سال ۱۳۹۷ به ۲۳۴۸۹ هزار مشترک بالغ گردیده است. طی سال‌های اخیر در حوزه گازرسانی، کشور شاهد پیشرفت‌های چشمگیری بوده و گازرسانی به شهرها و روستاهای کشور از روند رو به رشدی برخوردار بوده است. عملکرد برخی از شاخص‌های این حوزه به شرح زیر می‌باشد:

▪ گازرسانی به ۲۸ شهر و نزدیک به ۳۰۰۰ روستا در سال ۱۳۹۷ که بدین ترتیب مجموع شهرها و روستاهای گازرسانی شده کشور در پایان سال ۱۳۹۷ به ۱۱۴۲ شهر و ۲۸۷۹۳ روستا بالغ گردیده است. جمعیت روستایی تحت پوشش شبکه گاز از ۵۸.۵ درصد در ابتدای دولت یازدهم به ۷۹ درصد در پایان سال ۱۳۹۷ افزایش یافته، همچنین جمعیت شهری تحت پوشش شبکه گاز نیز از ۹۵.۱ درصد در ابتدای دولت یازدهم به ۹۸ درصد در پایان سال ۱۳۹۷ افزایش یافته است.

• در سال ۱۳۹۷ بیش از ۲۰ هزار کیلومتر شبکه گازرسانی در کشور احداث شده است که بدین ترتیب مجموع شبکه‌های توزیع گاز کشور در پایان سال ۱۳۹۷ به ۳۵۲.۳ هزار کیلومتر بالغ گردیده است.

- میزان گاز تزریق شده در سال ۱۳۹۷ حدود ۶۹.۲۶ میلیون مترمکعب در روز بوده که نسبت به سال ۱۳۹۶ حدود ۲۰.۶ میلیون مترمکعب در روز کاهش یافته است. میزان تحقق هدف کمی مصوب برنامه در سال ۱۳۹۷ معادل ۶۶.۶ درصد می‌باشد.

علی‌رغم اینکه اهداف مصوب برنامه در سال ۱۳۹۷ محقق شده است اما کماکان این بخش با برخی کاستی‌ها و نارسایی‌هایی نظیر ناکافی بودن حضور بخش غیردولتی در سرمایه‌گذاری‌های بخش نفت و گاز کشور، شرایط تحریم، بالا بودن عمر مخازن و افت تولید طبیعی آن‌ها، ضعف دسترسی و استفاده از فناوری‌های پیشرفته ازدیاد برداشت از مخازن، بالا بودن شدت مصرف انرژی در کشور و کاهش ظرفیت‌های صادراتی، بالا بودن عمر اکثر پالایشگاه‌های نفتی کشور، کمبود گاز در دسترس جهت تزریق به میادین نفتی به لحاظ افزایش شدید مصرف گاز در کشور بخصوص در بخش خانگی/تجاری طولانی بودن فرآیند مذاکره و تصویب قراردادهای نفتی روبرو می‌باشد.

صنعت

صنعت به‌عنوان یکی از بخش‌های مهم و پیشران در اقتصاد، نقش مهمی در رشد پویا، شکوفایی اقتصادی، ایجاد ارزش افزوده و اشتغال‌زایی ایفا می‌کند. توسعه فعالیت‌های صنعتی با اتکا به منابع پایه فیزیکی و انسانی به درون صنعت محدود نبوده و این بخش تأمین‌کننده نیاز بخش‌های مختلف مانند کشاورزی، ساختمان، حمل‌ونقل، ارتباطات، آب و...، به انواع مواد، تجهیزات و ملزومات به شمار می‌رود. توسعه خدمات صنعتی به‌صورت بسیار گسترده‌تری از بخش صنعت، زمینه توسعه ارزش افزوده بخش خدمات را فراهم می‌آورد. بررسی عملکرد برنامه ششم توسعه کشور در سال ۱۳۹۷ به‌عنوان دومین سال اجرای برنامه در شرایطی انجام می‌گیرد که اقتصاد کشور به دلیل شروع دور جدید تحریم‌های اقتصادی در شرایط خاصی قرار گرفته است. این شرایط به‌ویژه در عملکرد بخش صنعت به دلیل محدودیت ورود مواد اولیه مورد نیاز بخش، مشکلات مربوط به نقل‌وانتقال پول، تغییر بازارهای صادراتی، تغییرات نرخ ارز و... تأثیرگذار بوده است. بررسی رشد اقتصادی بخش صنعت در سال ۱۳۹۷، نشان از کاهش ۶.۵ درصدی ارزش افزوده بخش به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰ دارد.

اهداف کلی و راهبردهای بخش صنعت در برنامه ششم توسعه مشتمل بر «ارتقای رقابت‌پذیری صنعتی کشور»، «نوسازی صنایع، ارتقای سطح مهارت و فناوری در صنعت با تأکید بر توسعه صنایع دانش‌بنیان»، «ارتقای توان و حضور موثر بخش خصوصی و مردمی در فعالیت‌های صنعتی»، «توسعه زنجیره ارزش و تعمیق صنعتی و ارتقای بهره‌وری در بخش» می‌باشد.

مهمترین اقدامات و فعالیتهای انجام شده برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷ در چارچوب شاخصها و اهداف کمی هدفگذاری شده در زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخصهای حوزه صنعت در سالهای ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	هدف کمی	واحد	۱۳۹۶		۱۳۹۷		درصد تحقق
			عملکرد	هدف	عملکرد	هدف	
۱	تولید دارو	میلیارد عدد	۳۸.۳	۵۲	۳۹.۶	۷۶.۱۵	
۲	توسعه خوشه‌های کسب‌وکار روستایی	خوشه کسب‌وکار	۱۲	۱۳	۲۲	۱۶۹.۲۳	
۳	خودرو تجاری	هزار دستگاه	۲۰.۶۶	۵۵	۱۴.۳۸	۲۶.۱۵	
۴	به بهره‌برداری رساندن شهرک‌ها و نواحی صنعتی جدید	تعداد	۱۰	۳۰	۹	۳۰	
۵	نرخ رشد ارزش افزوده صنعت	درصد	۵.۳۱	۸.۵	-۶.۵	-	
۶	ارزش صادرات صنعتی و معدنی	میلیارد دلار	۴۷	۴۶	۳۵.۳	۷۶.۷۴	
۷	سهم محصولات با فناوری متوسط و بالا از ارزش افزوده صنعتی	درصد	۴۰	۴۴	۴۶	۱۰۴.۵۵	
۸	صادرات خدمات فنی و مهندسی	میلیارد دلار	۱۰.۱	۴	۰.۵	۱۲.۵	
۹	افزایش نسبت کارکنان با تحصیلات دانشگاهی در بنگاه‌های صنعتی	درصد	۲.۳۹	۵.۲۳	۱۹.۳۱	۳۶۹.۲۲	
۱۰	جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در بخش	میلیارد دلار	۳.۵	۳	۱.۱	۳۶.۶۷	
۱۱	سهم ارزش افزوده بخش صنعت	درصد	۱۱.۸۵	۱۷.۴	۱۸.۷	۱۰۷.۴۷	
۱۲	اشتغال صنعت و معدن (انباشته)	میلیون نفر	۳.۸	۳.۸۶	۴.۳۲	۱۱۱.۹۲	
۱۳	تولید محصولات پتروشیمی	میلیون تن	۵۳.۵	۹۵	۵۲.۸	۵۵.۵۸	

عملکرد اقدامات وزارت صنعت، معدن و تجارت در قالب شاخصها و اهداف کمی برنامه ششم توسعه بیانگر آن است که:

نرخ رشد ارزش افزوده بخش صنعت برای سالهای ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۷ (سال پایه ۱۳۹۰) با نوسانات زیادی مواجه بوده است. عوامل متعددی برافزایش و کاهش متناوب نرخ رشد این بخش مؤثر بوده‌اند. این عوامل اعم از عوامل بیرونی (محیط اقتصادی کشور) و درونی (مشکلات مربوط به فرسودگی خطوط تولید، ضعف بازاریابی، پایین بودن کیفیت کالاها و کمبود تقاضای آن، ضعف مدیریتی و...) بوده است. از عوامل بیرونی مؤثر بر تولیدات بخش صنعت اجرای برخی قوانین مهم مانند قانون هدفمند کردن یارانه‌ها، تغییر سیاست‌های ارزی کشور و در نتیجه وقوع شوک‌های ارزی در چند مرحله، بالا رفتن نرخ تورم، انتظارات تورمی آینده و تأثیر آن بر کاهش تقاضای کل، محدودیت نقل و انتقال ارز، محدودیت در تأمین مواد اولیه و قطعات و تجهیزات مورد نیاز بخش، نوسانات قیمت‌های جهانی مواد خام و اولیه پایه معدنی و نفتی می‌توان برشمرد.

تأثیر عوامل محیطی بویژه تحریم و نوسانات نرخ ارز و افزایش سطح عمومی قیمت ها بر تولید رشته فعالیت‌های مختلف بخش صنعت یکسان نبوده است. در برخی از رشته فعالیت‌ها افزایش هزینه‌های تولید باعث تأثیر منفی بر تولیدات آن‌ها شد. در مقابل، در برخی از رشته فعالیت‌های تولیدی افزایش نرخ ارز و افزایش قیمت محصولات با تأثیر مثبت بر سودآوری آن‌ها و جبران افزایش هزینه‌های تولید موجب رشد مثبت آن‌ها گردید. در این خصوص می‌توان به روند رشد مثبت شاخص مقدار تولید رشته فعالیت‌های «ساخت سایر محصولات کانی غیرفلزی»، «ساخت فلزات اساسی»، «ساخت ماشین‌آلات و تجهیزات طبقه‌بندی نشده در جای دیگر»، «ساخت ابزار پزشکی، ابزار اپتیکی، ابزار دقیق و انواع ساعت» و «ساخت سایر تجهیزات حمل‌ونقل» از سال ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۷ (به سال پایه ۱۳۹۰) اشاره کرد. از بین این رشته فعالیت‌ها، «ساخت سایر تجهیزات حمل‌ونقل» در سال ۱۳۹۶ نسبت به ۱۳۹۵ کاهش یافته و در سال ۱۳۹۷ علی‌رغم مشکلات پیش‌آمده برای بخش صنعت، شاخص مقدار تولید این رشته فعالیت نیز مانند ۴ رشته مذکور در فوق از نرخ رشد مثبت برخوردار شد. در سال ۱۳۹۷، از گروه صنعت، فقط سایر معادن دارای نرخ رشد مثبت بوده و سایر بخش‌های اقتصادی کشور از جمله بخش صنعت به دلیل تحمیل تحریم‌های اقتصادی رشد منفی داشته‌اند. بیشترین نرخ رشد منفی مربوط به بخش استخراج نفت و گاز بوده است.

معادن و صنایع معدنی

معادن به عنوان یکی از منابع تولید ثروت نقش مهمی در اقتصاد ایران دارد. وجود ذخایر عظیم معدنی، امکان دسترسی به انرژی ارزان‌قیمت و نیروی انسانی مناسب، موقعیت استراتژیک و رقابت‌پذیر بودن محصولات تولیدی در بازارهای منطقه‌ای و ذخایر معدنی کشف‌شده در کشور (بالغ بر ۵۰ میلیارد تن) از مناسب بودن بستر سرمایه‌گذاری در این بخش حکایت دارد. سهم معادن در تولید ناخالص داخلی، حدود ۱ درصد و سهم صنایع معدنی حدود ۵ درصد است.

اهداف کلی بخش معادن در برنامه ششم توسعه مشتمل بر «ارتقای سطح رقابت‌پذیری در فعالیت‌های معدنی»، «ارتقای سطح مهارت و فناوری در بهره‌برداری از معادن با تأکید بر توسعه صنایع دانش‌بنیان»، «ارتقای توان و حضور موثر بخش خصوصی و مردمی در فعالیت‌های معدنی»، «توسعه زنجیره ارزش و ارتقای بهره‌وری در بخش» می‌باشد. مهمترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷ در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدفگذاری شده در بخش معادن در زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های حوزه معدن و صنایع معدنی در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	هدف کمی	واحد اندازه‌گیری	۱۳۹۷		۱۳۹۶	درصد تحقق
			عملکرد	هدف		
۱	ظرفیت استخراج سنگ آهن	میلیون تن	۹۱	۱۰۵	۹۹	۸۶.۶۷
۲	سهم معدن از تولید ناخالص داخلی	درصد	۱.۴	۱.۵	۱.۳	۹۳.۳۳
۳	ظرفیت تولید سنگ تزئینی	میلیون مترمربع	۱۸۰	۱۶۸	۱۶۵	۱۰۷.۱۴
۴	ظرفیت تولید آلومینیوم	هزار تن	۴۷۳	۶۳۰	۴۸۰	۷۵.۰۸
۵	استخراج معادن	میلیون تن	۴۶۰	۴۶۰	۴۴۰	۱۰۰
۶	ظرفیت فولاد خام	میلیون تن	۳۴	۳۵	۳۰.۵	۹۷.۱۴
۷	ظرفیت تولید مس	هزار تن	۲۶۵	۲۸۱	۲۸۷.۱	۹۴.۳۱
۸	روی	هزار تن	۴۵۰	۵۰۰	۴۵۰	۹۰
۹	ژئوفیزیک هوایی	کیلومتر خطی	۲۵,۰۰۰	۱,۸۰۰,۰۰۰	۱۸,۳۰۰	۱.۳۹
۱۰	ظرفیت تولید سیمان	میلیون تن	۸۶.۶	۸۴.۸	۸۳	۱۰۲.۱۲

عملکرد اقدامات وزارت صنعت، معدن، تجارت در قالب شاخص‌ها و اهداف کمی برنامه ششم توسعه بیانگر آن است که:

- هزینه عملیات اکتشافی با افزایش ۳۳ درصد از ۶۸۲ میلیارد ریال به ۹۰۷ میلیارد ریال افزایش یافته است. تعداد پروانه‌های بهره‌برداری، ظرفیت استخراج و اشتغال به ترتیب کاهش ۱۶، ۴۰.۳۶ و ۱۷.۱۷ درصدی را نسبت به سال ۱۳۹۶ نشان می‌دهد. کاهش اشتغال ناشی از کاهش صدور مجوزهای بهره‌برداری می‌باشد.

- در طول سال ۱۳۹۷ جمعاً ۱۱۷۲۲۸ هزار تن کالا به ارزش ۴۴۳۱۰ میلیون دلار صادرات غیرنفتی صورت گرفته است که سهم بخش معدن و صنایع معدنی به ترتیب ۴۶ درصد وزنی و ۱۴.۵ درصد ارزش دلاری می‌باشد. کشورهای، عراق، امارت متحده عربی، هند و افغانستان عمده‌ترین کشورهای هدف صادراتی در سال ۱۳۹۷ بوده‌اند.

- در سال ۱۳۹۷ مقدار ۵۶۸۱۷ هزارتن به ارزش ۸۳۲۴.۳ میلیون دلار مواد معدنی صنایع مرتبط با آن صادر گردیده است که در مدت مشابه سال قبل از نظر وزنی ۳۸ درصد و از نظر ارزش ۲.۴ درصد کاهش پیدا نموده است.

- صادرات مواد معدنی از لحاظ وزنی ۱۳ درصد و از لحاظ ارزش ۳۳.۶ درصد کاهش را نسبت به مدت مشابه سال ۱۳۹۶ نشان می‌دهند.

- در حوزه صنایع معدنی از لحاظ وزنی ۶ درصد و از لحاظ ارزش ۸.۵ درصد افزایش در صادرات نسبت به مدت مشابه در سال ۱۳۹۶ اتفاق افتاده است.

- میزان واردات مواد معدنی و صنایع وابسته به لحاظ وزنی در سال ۱۳۹۷ کاهش ۴۲ درصدی و از نظر ارزش دلاری افزایش ۷۰ درصدی را نشان می‌دهد.

- در سال ۱۳۹۷ افزایش تولید فولاد و محصولات فولادی به ترتیب ۷.۵ و ۴ درصد می‌باشد. طرح‌های فولادی به بهره‌برداری رسیده به شرح ذیل می‌باشد:

واحد احیا فولادسازی سبزوار- تولید ۸۰۰ هزار تن آهن اسفنجی، گندله‌سازی مجتمع فولاد خراسان- تولید ۲.۵ میلیون تن گندله آهن، توسعه فولادسازی و نورد پیوسته مجتمع فولاد سبا (فولاد مبارکه)- تولید سالیانه ۸۵۰ هزار تن ورق فولادی گرم نوردیده، احداث کارخانه احیا مستقیم طرح ثامن چادرملو- تولید ۱.۵۵ میلیون تن آهن اسفنجی، فولادسازی بردسیر- ظرفیت یک میلیون تن فولاد در سال، گندله‌سازی سنگ آهن سیرجان- ظرفیت ۲.۵ میلیون تن گندله سنگ آهن در سال، احداث کارخانه تولید آهن اسفنجی- ظرفیت ۱.۸۵ میلیون تن در سال، گندله سنگ آهن بوتیا - ظرفیت ۲.۵ میلیون تن گندله سنگ آهن در سال، میزان تولید فولاد خام از ۲۰۸۳۳ هزار تن به ۲۲۴۰۰ هزار تن افزایش یافته و تولید محصولات فولادی نیز از ۱۸۷۹۱ هزار تن به ۱۹۵۳۸ هزار تن بالغ گردیده است.

ایجاد زیربنای معدنی از ارکان پیشبرد اهداف بخش معدن می‌باشد. در این راستا پروژه‌های ذیل به بهره‌برداری رسیده است:

باند دوم جاده خوف - سلامی در محدوده مجتمع معدنی سنگان به طول ۱۲۱ کیلومتر، احداث راه دسترسی به معادن شمال شهرستان خوی به طول ۱۹ کیلومتر، احداث راه اصلی به معادن باریت عبدالصمدی شهرستان مریوان به طول ۱۳.۵ کیلومتر، احداث راه دسترسی به معادن طلای زر شوران به طول ۴.۷ کیلومتر، بهره‌برداری از نیروگاه هرمز- غدیر و اکسین با تولید برق به میزان ۹۰ مگاوات در فاز اول، گازرسانی به منطقه ویژه اقتصادی لامرد

در زمینه توسعه اکتشاف سازمان نوسازی و توسعه معادن و صنایع معدنی ۱۴۹ هزار متر حفاری را با اعتباری معادل ۱۱۸۲ میلیارد ریال انجام داده است. حفاری‌های مذکور در محدوده‌های اکتشافی از قبیل سنگان، زر شوران، گل گهر و مهدی‌آباد انجام گردیده است. حجم سرمایه‌گذاری خارجی در بخش معدن و صنایع معدنی به ارزش ۳۴۷۶۱۲ هزار دلار شامل ۲۳ طرح در سال ۱۳۹۷ بوده که در مقایسه با مدت مشابه سال گذشته کاهش ۴۴.۷ درصدی را نشان می‌دهد. این کاهش عمدتاً ناشی از تحمیل تحریم‌های وارده بر بخش معدن کشور طی سال ۱۳۹۷ بوده است.

بازرگانی داخلی

بازرگانی داخلی دربرگیرنده مجموعه‌ای از نهادها و فرایندهاست که در تعامل با یکدیگر کالاها خدمات را از مراکز تولید و مبادی ورودی به دست مصرف‌کنندگان داخل کشور می‌رسانند. فعالیت‌های این بخش شامل سفارش خرید، تأمین، ذخیره‌سازی، نگهداری، نقل و انتقال و توزیع کالاها می‌باشد. عدم کارکرد مناسب بازرگانی داخلی و نظام توزیع کالا و خدمات، منجر به افزایش هزینه و زمان نگهداری، انتقال و

توزیع کالاها و خدمات، کاهش قدرت خرید مصرف‌کنندگان، آشفتگی در کارکرد بازار و شکل‌گیری شبکه‌های غیررسمی توزیع در جامعه و نیز در بلندمدت افت کیفیت کالاها خدمات شده و این امر منجر به کاهش سود تولیدکنندگان و همچنین رفاه مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان می‌شود. جهت‌گیری‌های اساسی برنامه ششم توسعه در قالب اهداف کلی به دنبال تحقق افزایش بهره‌وری و رقابت‌پذیری در نظام توزیع کالا و خدمات، رقابت‌پذیری در فضای کسب و کار اینترنتی و ساماندهی در نظام توزیع و قیمت است که از طریق مدیریت اثربخش عرضه و تقاضای بازار، شفاف‌سازی و روان‌سازی نظام توزیع و قیمت‌گذاری قابل‌دستیابی است. مهمترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷ در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدفگذاری شده در زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های حوزه بازرگانی داخلی در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	هدف کمی	واحد	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	هدف
۱	ساماندهی شرکت‌های پخش و توزیعی	شعبه	-	۳۶۰	۳۹۵	۱۰۹.۷۲
۲	سهم تجارت الکترونیکی از تولید ناخالص داخلی	درصد	۱۱.۳	۵.۲	۸۶	۱۶۵.۳۸
۳	سهم فروشگاه‌های بزرگ و زنجیره‌ای از شبکه توزیع	درصد	۷.۲	۱۴	۱۱	۷۸.۵۷
۴	تعداد کالا یا خدمات عرضه‌شده برای معامله در سامانه ستاد	تعداد	۳۵,۰۰۰	۹۰,۰۰۰	۱۲۲,۳۶۵	۱۲۵.۹۶
۵	پوشش یکپارچه رهگیری و ردیابی الکترونیکی کالا و خدمات	درصد	۴۲	۶۲	۶۲	۱۰۰
۶	میزان کاهش ضایعات	هزار تن	۲۶۸	۳۹۲	۵۰۰	۱۲۷.۵۵
۷	تعداد واحدهای بازاریابی و توسعه‌ی صنایع کشاورزی	تعداد	۴۱۶	۱۹۴	۲۳۸	۱۲۲.۶۸
۸	سهم واحدهای دارای صندوق مکانیزه فروش از کل واحدهای صنفی	درصد	-	۴۸	۴۱	۸۵.۴۲
۹	ساماندهی و گسترش بخش خرده‌فروشی غیر فروشگاه‌های	وبسایت	-	۱,۶۰۰	۹۳۶	۵۸.۵
۱۰	توسعه کسب‌وکارهای اینترنتی	تعداد	۳۷,۸۸۸	۴۰,۰۰۰	۴۸,۰۰۰	۱۲۰
۱۱	افزایش ظرفیت جذب ماده خام صنایع کشاورزی	هزار تن	۴,۴۰۰	۲,۳۹۶	۴,۴۹۷	۱۸۷.۶۹

مأخذ: وزارت جهاد کشاورزی و وزارت صنعت، معدن و تجارت

عملکرد اقدامات وزارت صنعت، معدن، تجارت در قالب شاخص‌ها و اهداف کمی برنامه ششم توسعه بیانگر آن است که:

افزایش ظرفیت جذب ماده خام صنایع کشاورزی به میزان ۴۴۹۷ هزار تن در سال ۱۳۹۷ با رشد ۲/۲ درصدی تحقق یافته است. ساماندهی شرکت‌های پخش و توزیع با نرخ رشدی معادل ۲۵/۷ درصد، افزایش سهم تجارت الکترونیکی از تولید ناخالص داخلی از ۱۱/۳ درصد در سال ۱۳۹۶ به ۸/۶ درصد در سال ۱۳۹۷، افزایش سهم شرکت‌های بزرگ و زنجیره‌ای از شبکه توزیع از ۷/۲ درصد به ۱۱ درصد با میانگین رشدی بالغ بر ۵۲/۷ درصد، افزایش پوشش یکپارچه رهگیری و ردیابی الکترونیکی کالا و

خدمات به ۶۲ درصد با تحقق عملکرد ۱۰۰ درصدی، توسعه کسب و کارهای اینترنتی با نرخ رشدی معادل ۲۶/۷ درصد با ۱۲۰ درصد تحقق نسبت به اهداف تعیین شده از مهمترین عملکردهای بخش بازرگانی می باشند. تعداد واحدهای بازرگانی و نوسازی شده صنایع کشاورزی در سال ۹۷ برابر با ۲۳۸ واحد می باشد که ۴۲.۸ درصد نسبت به سال ۹۶ (۴۱۶ واحد) کاهش نشان می دهد. ضمن آنکه میزان کاهش ضایعات از طریق افزایش ظرفیت نگهداری، انبارداری و بازرگانی واحدهای فرسوده صنایع کشاورزی برابر با ۵۰۰ هزار تن است که نسبت به عملکرد سال ۹۶ (۲۶۸ هزار تن) رشدی معادل ۸۶.۶ درصد رشد را نشان می دهد. در شاخص ساماندهی و گسترش بخش خرده فروشی غیرفروشگاهی عملکرد ۹۳۶ مورد وبسایت نسبت به هدف ۵۸.۵ درصد تحقق را نشان می دهد. موازی کاری و عدم هماهنگی بین دستگاهی در حوزه کسب و کارهای مجازی و عدم ارجاع وبسایت های دارای نماد اعتماد الکترونیکی به اتحادیه کشوری کسب و کارهای مجازی جهت صدور پروانه کسب مربوطه بخشی از دلایل عدم تحقق اهداف این موضوع می باشند.

در سال ۱۳۹۷ فقدان حلقه های زنجیره به هم پیوسته در بخش تجاری و ابهام در آینده استراتژی های توسعه بنگاه ها با کنترل قیمت های بدون برنامه، افزایش هزینه ها به علت تورم ناشی از افزایش قیمت ارز و تحمیل هزینه های ناشی از تحریم اقتصادی مشکلاتی را برای بخش ایجاد نموده است. پایین بودن سطح استفاده از فناوری های نوین به دلیل بالا بودن هزینه های آن، فقدان سیستم پایش از مبدأ تا انتهای زنجیره ارزش کالا از دیگر چالش های موجود بخش بازرگانی می باشند. برای حل این چالش ها اصلاح شبکه های توزیع کالا از طریق بهبود زیرساخت های حمل و نقل و توزیع، افزایش نقش سامانه های اطلاع رسانی آنلاین در پایش بازار، توانمندسازی و تقویت ذخیره سازی با رویکرد کاهش ضایعات و حفظ کیفیت، هماهنگی بین سیاست های پولی، مالی و ارزی و مقررات قیمت گذاری، تسهیل شرایط ترخیص مواد اولیه مورد نیاز تولید، اصلاح الگوی تعرفه گذاری با اولویت متوازن سازی تعرفه ها در طول زنجیره ارزش، برطرف نمودن چالش ها و نواقص زنجیره توزیع به منظور کاهش هزینه تمام شده، ریشه یابی نوسان و رشد قیمت ها در برنامه های تنظیم بازار، کاهش بار هزینه های دولت در خصوص خریدهای تضمینی و همچنین کاهش هزینه تحمیلی به صنایع تبدیلی از ناحیه اجرای سیاست مذکور از جمله اقداماتی است که تداوم آنها در بهبود شرایط بازرگانی داخلی نقش به سزایی دارد.

مسکن و شهرسازی

تولید مسکن به عنوان یکی از مظاهر رشد اقتصادی یکی از نیازهای اساسی جامعه را فراهم نموده و در تحرک و تسریع چرخ های اقتصادی کشور تأثیر فراوان دارد. عملکرد برنامه ها در بخش مسکن، چارچوب حرکت دولت ها را در جهت پیشبرد سیاست های اقتصادی - اجتماعی آنها نشان می دهد. تدوین

سیاستهای بخش مسکن مبتنی بر تعادل بخشی به بازار مسکن و ارتقای کیفیت ساختمان و خدمات مهندسی است.

اهداف کلی بخش مسکن در برنامه ششم توسعه مبتنی بر تسهیل دسترسی همه گروه‌های درآمدی به ویژه گروه‌های کم درآمد و خاص به مسکن مناسب، بهبود و توسعه تامین مالی، افزایش نوسازی بافت‌های ناکارآمد شهری و روستایی، کاهش نوسانات شدید بازار مسکن، افزایش نظارت بر استانداردها از جمله مبحث ۱۹ مقررات ملی ساختمان با هدف صرفه جویی در مصرف انرژی متمرکز است. ارتقای کیفیت ساخت و ساز بر اساس فناوری‌های نوین و تعادل بخشی به مسکن شهر و روستا از دیگر اهداف تعیین شده در برنامه ششم توسعه در این بخش محسوب می‌شود.

با توجه به سهم ۳۵ درصدی مسکن از سبد هزینه خانوار در کشور و سهم حدود ۵۰ درصدی در میان اقشار کم درآمد در شهرهای بزرگ و تا ۷۰ درصد در شهرهایی مانند تهران مهمترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷ در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدفگذاری شده در زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های حوزه مسکن و شهرسازی در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	هدف کمی	واحد اندازه‌گیری	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	توان دسترسی به مسکن ملکی	سال	۹.۹	۹	۱۱	۸۱.۸۲
۲	متوسط سالانه نوسانات قیمت مسکن	نرخ تورم	۲۰	۱۵	۳۲.۳	۴۶.۴۴
۳	سهم نظام بانکی در تامین مالی مسکن	درصد	۲۷.۷	۳۸	۱۸.۷	۴۹.۲۱
۴	سهم صنعتی سازی در ساختمان	درصد	۲۳.۶	۲۴	۲۷	۱۱۲.۵
۵	سهم زمین در هزینه تمام شده مسکن	درصد	۴۹.۴	۴۸	۵۰.۵	۹۵.۰۵
۶	تعداد کل واحد مسکونی	هزار واحد	۴۰۵	۹۱۰	۴۷۲.۵	۵۱.۹۲
۷	درصد واحدهای مشمول نوسازی	درصد	۱۸	۱۲	۱۸	۶۶.۶۷
۸	احداث مسکن روستایی	هزار واحد	۷۱	۱۸۰	۷۴	۴۱.۱۱
۹	تراکم خانوار در واحد مسکونی	خانوار / مسکن	۰.۹۵	۱.۰۳	۰.۹۴	۱۰۹.۵۷
۱۰	تعداد واحد مسکونی شهری	هزار واحد	۳۳۴	۷۳۰	۳۹۸.۵	۵۴.۵۹

مأخذ: وزارت راه و شهرسازی

عملکرد اقدامات در قالب شاخص‌ها و اهداف کمی برنامه ششم توسعه بیانگر آن است که: عرضه واحدهای مسکونی شهری در سال ۱۳۹۷ حدود ۴۰۰ هزار واحد بوده است که نسبت به هدف‌گذاری اولیه، حدود ۵۰ درصد انحراف دارد. تعداد واحدهای عرضه شده در سال ۱۳۹۷ نسبت به نیاز سالانه مسکن در کشور، حدود ۷۰۰ هزار واحد، رقم بسیار پایینی است. یکی از دلایل افزایش قیمت مسکن، کاهش عرضه مسکن است. تعداد واحدهای مسکونی روستایی تکمیل شده در

سال ۱۳۹۷ حدود ۷۴ هزار واحد و نسبت به هدف کمی برنامه این هدف (۱۸۰ هزار واحد) عملکرد مناسبی نمی‌باشد. در سال ۱۳۹۷ در کل کشور ۴۷۳ هزار واحد مسکونی شهری و روستایی احداث شده است. نسبت به هدف پیش‌بینی شده در برنامه ششم (۹۱۰ هزار واحد مسکونی در سال) حدود ۵۲ درصد تحقق یافته است.

بررسی توزیع خانوارها برحسب نحوه تصرف مسکن نشان‌دهنده کاهش نرخ مالکیت در کشور طی یک دهه اخیر است. نرخ مالکیت مسکن از ۶۸ درصد در سال ۱۳۸۵ به ۶۱ درصد در سال ۱۳۹۵ کاهش توان تصرف ملکی خانوارهای شهری را نشان می‌دهد. افزایش سهم مسکن در سبد هزینه خانوار شهری، قابلیت دسترسی به تأمین مسکن یا توان‌پذیری آنان از ۸ سال (سال ۱۳۸۴) به ۱۱ سال در سال ۱۳۹۷ افزایش داده است. شاخص دسترسی به مسکن برای گروه‌های کم‌درآمد یعنی دهک‌های اول تا چهارم بین ۳۶ تا ۱۹ سال است. به عبارتی خانوارهای کم‌درآمد و به‌ویژه دهک‌های ۱ و ۲ قادر به تأمین مسکن مناسب نخواهند بود. افزایش سهم هزینه مسکن در سبد هزینه خانوار در گروه‌های کم‌درآمد به ۶۰ درصد، موجب کاهش کیفیت زندگی این گروه‌ها شده است. این ارقام به‌خوبی نشانگر لزوم دخالت دولت برای تأمین مسکن گروه‌های کم‌درآمد در ایران است. تراکم خانوار در واحد مسکونی به‌عنوان یک شاخص بسیار مهم در ارزیابی برخورداری خانوارها از واحد مسکونی (شهری) است. در برنامه ششم مقرر بود در سال ۱۳۹۷ تراکم خانوار به رقم ۱۰۰۳ کاهش یابد. طبق بررسی‌ها این شاخص به رقم ۰۰۹۴ رسیده است. این رقم با احتساب خانه‌های خالی (حدود ۲۰۵ میلیون واحد) به دست آمده است. یکی از وظایف دولت در بخش مسکن در راستای جبران شکست بازار کمک به دهک‌های پایین اقتصادی در تأمین مسکن می‌باشد. در سال دوم برنامه ششم توسعه، سهم صنعتی سازی در ساختمان افزایش یافته و اهداف کمی تعیین‌شده محقق شده است.

چالش‌های عمده بخش مسکن را می‌توان در عدم تناسب عرضه واحدهای مسکونی با تقاضای واقعی و مصرفی در بازار مسکن، وجود خانه‌های خالی به دلیل عدم استطاعت گروه‌های پایین درآمدی، کاهش متوسط نرخ مالکیت مسکن و افزایش اجاره‌نشینی و قیمت آن و سهم پایین مسکن اجتماعی در تأمین مسکن گروه‌های نیازمند و مشکلات کیفیت ساخت برشمرد. مساحت بافت‌های نابسامان و پهنه‌های فقر شهری در حدود ۱۳۲ هزار هکتار با جمعیتی قریب به ۲۱ میلیون نفر و رشد سکونتگاه‌های غیررسمی با جمعیتی بالغ بر ۱۱ میلیون نفر در مساحتی معادل ۵۶ هزارهکتار و عدم تعادل شدید بین تقاضای مؤثر و عرضه مسکن، به ویژه در بازار مسکن اجاره‌ای ذکر نمود.

افزایش سهم بانک‌ها در تأمین مالی مسکن، جذب تعداد بیشتر سرمایه‌گذار به روش‌های مختلف به پروژه‌های محله‌سازی و مسکن مشارکتی، تأمین منابع مالی برای پرداخت یارانه سود تسهیلات برای گروه‌های کم‌درآمد، زوج‌های جوان و توسعه مسکن در بافت‌های ناکارآمد شهری، ارتقای صنعتی سازی

ساختمان با گسترش استفاده از فناوری‌های نوین، احداث مسکن با اولویت در شهرهای میانی باهدف تعادل بخشی به فضا و توزیع جمعیت برخی از سیاستهای بنیادی در بخش مسکن می باشند که در بهبود عملکرد این بخش نقش دارند.

عمران شهری

مدیریت شهری نقشی اساسی در پایداری و توسعه‌یافتگی زندگی شهری دارد. اثرگذاری مثبت مدیریت شهری مستلزم فراهم آوردن شرایطی است که مهمترین آن‌ها را می‌توان داشتن اختیار و مسئولیت، توانایی تأمین منابع مالی پایدار و مشارکت عمومی دانست. جهت‌گیری‌های برنامه ششم در بخش عمران شهری بر توسعه بهبود سطح خدمات شهری، توسعه کمی و کیفی خدمات آب و فاضلاب، بهبود سامانه‌های حمل و نقل عمومی، ارتقاء بهسازی بافت‌های ناکارآمد شهری، ارتقاء سطح محیط زیست شهری و پایداری توسعه شهری و کاهش نابرابری و ایجاد تعادل منطقه‌ای متمرکز است. مهمترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در بخش عمران شهری برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷ در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدفگذاری شده در زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های حوزه عمران شهری در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	هدف کمی	واحد	۱۳۹۷		درصد تحقق
			عملکرد	هدف	
۱	افزایش سهم حمل‌ونقل عمومی در شهرهای کشور	درصد	۴۷	۴۸	۹۰.۶۳
۲	جداسازی مصارف فضای سبز شهرداری از آب شرب در شهری	میلیون مترمکعب	۲۰	۳۰	۱۰۰
۳	ساماندهی محل‌های دفن پسماندها	درصد	۲۶	۳۰	۱۰۰
۴	افزایش سرانه کل فضای سبز شهری	مترمربع	۱۲	۱۳	۱۰۰
۵	تجهیز پایگاه‌های آتش‌نشانی	تعداد	۷۱۰	۷۵۰	۱۲۳.۲
۶	جمعیت تحت پوشش شبکه فاضلاب شهری	درصد	۴۸.۹	۴۸	۱۰۵.۸۳
۷	سهم حمل‌ونقل عمومی کلان‌شهرها	درصد	۵۷	۵۸	۹۳.۱
۸	افزایش میزان بازیافت مواد و انرژی	درصد	۲۲	۱۶	۱۳۷.۵
۹	بهبود مکانیزاسیون جمع‌آوری	درصد	۳۵	۴۰	۱۰۰
۱۰	جمعیت تحت پوشش شبکه آب شهری	درصد	۹۹.۴۶	۹۹.۶	۱۰۰
۱۱	افزایش میزان تفکیک از مبدأ	درصد	۱۱	۱۶	۸۱.۲۵
۱۲	توسعه مترو	کیلومتر	۳۹۰	۲۶۵	۱۱۶.۶
۱۳	آب بدون درآمد در شهر	درصد	۳۴.۸	۲۴.۵	۹۸.۷۹
۱۴	کاهش سهم حمل‌ونقل شهری از تولید آلاینده‌های هوا	تن بر نفر	۲.۶	۲.۵۷	۸۷.۱۲

عملکرد و اقدامات در قالب شاخص‌ها و اهداف کمی برنامه ششم توسعه بیانگر آن است که:

عملکرد این بخش در سال ۱۳۹۷ متأثر از اقدامات مهم در حوزه توسعه پایدار برغم کاهش منابع مالی بوده است. جلوگیری از آلودگی منابع آب کشور و ارتقای بهداشت عمومی از بروز بسیاری از بیماری‌های واگیردار جلوگیری نموده و توسعه شبکه‌های جمع‌آوری فاضلاب و احداث تأسیسات تصفیه فاضلاب از اولویت‌های اساسی وزارت نیرو در بخش آب و فاضلاب می‌باشد. در پایان سال ۱۳۹۷، تعداد مشترکین فاضلاب شهری با ۷۶ میلیون فقره نسبت به سال قبل حدود ۴۴۰ هزار فقره افزایش داشته است. جمعیت تحت پوشش شبکه فاضلاب شهری به ۵۰۸ درصد دارای ۱۰۹ درصد رشد نسبت به سال قبل است. در پایان سال ۱۳۹۷، ۳۳۰ شهر تحت پوشش شبکه جمع‌آوری و تصفیه فاضلاب بوده‌اند. در این سال، تعداد ۷ تصفیه‌خانه فاضلاب در ۷ شهر با ظرفیت ۱۸۷،۰۶۰ مترمکعب در شبانه‌روز افتتاح و به بهره‌برداری رسیده است. در جهت استفاده از پتانسیل بخش خصوصی در احداث طرح‌های تأسیسات فاضلاب و نیز استفاده مطلوب از پساب، در سال ۱۳۹۷، قرارداد بیع‌مقابل احداث تصفیه‌خانه فاضلاب ایمن شهر و فولادشهر با ظرفیت تولید پساب ۳۵ میلیون مترمکعب در سال به ارزش ۲۴۰۰ میلیارد ریال با بخش خصوصی منعقد گردیده است. در پایان سال ۱۳۹۷، تعداد روستاهای تحت پوشش آب ۳۵۹۹۷ روستا بوده و تعداد مشترکین روستایی نیز بالغ ۵۰۷ میلیون فقره بوده است که حدود ۱۷۸ هزار فقره نسبت به سال قبل افزایش یافته است. حدود ۲۷۹۰ کیلومتر شبکه توزیع آب و نیز بالغ بر ۲۵۷۵ کیلومتر خطوط انتقال آب روستایی در سال ۱۳۹۷ احداث شده است. حداکثر ظرفیت تأمین آب شرب در مناطق روستایی نیز به ۳۱۹۱ میلیون مترمکعب در سال رسیده است.

حمل و نقل

این بخش دربرگیرنده فعالیت‌هایی است که به شکلی گسترده در تمامی زمینه‌های تولید، توزیع و مصرف کالا و خدمات جریان داشته و در مجموعه فعالیت‌های اقتصادی نقش غیرقابل انکاری دارد. اساساً در فرایند رشد و توسعه اقتصادی، تجارت داخلی و بین‌المللی و روند گسترش سیستم‌های حمل‌ونقل در بهینه‌سازی هزینه‌ها، زمان سفر، سرعت جابجایی، ایمنی و سطح خدمات را نمی‌توان نادیده گرفت. به همین دلیل تمرکز بر پیشبرد بخش حمل‌ونقل و افزایش سهم آن در تولید ناخالص داخلی (GDP) کشور در فرایند توسعه متوازن موجب افزایش زیرساخت‌های حمل‌ونقل به تناسب شرایط اجتماعی و اقتصادی کشوری شود و در این راستا اهداف بین‌المللی بخش حمل و نقل در قالب دستیابی به بازارهای جهانی قابلیت تحقق خواهد داشت.

جهت‌گیری‌های برنامه ششم توسعه عمدتاً بر افزایش سهم حمل و نقل ریلی، ارتقای ایمنی در کلیه شقوق حمل و نقل و کاهش تلفات، بهبود شرایط زیست محیطی شرایط حمل و نقل، افزایش ترانزیت و ارتقای نقش بین‌المللی سیستم حمل و نقل، افزایش سهم کشور از حمل و نقل دریایی و منطقه‌ای، گسترش سهم ایران از تجارت دریایی، ارتقای کیفیت حمل بار و مسافر، ارتقای کمی و کیفی زیرساخت‌های حمل و نقل و افزایش کارایی در اجرای طرح‌های زیرساخت استوار است.

مهمترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷ در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدفگذاری شده در زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های حوزه حمل و نقل در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	هدف کمی	واحد اندازه‌گیری	۱۳۹۶		سال ۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	جمع جابجایی مسافر	میلیون نفر	۱,۸۵۹,۸	۱,۰۷۷,۱	۱,۰۰۰	۹۲,۸۴
۲	جمع جابجایی بار ترانزیت	میلیون تن	۱۰,۸	۱۶,۵	۱۰,۷	۶۴,۸۵
۳	طول بزرگراه‌ها	کیلومتر	۱۶,۸۲۰	۱۶,۸۱۰	۱۸,۱۲۲	۱۰۷,۳۶
۴	جابجایی مسافر جاده‌ای (عمومی)	میلیون نفر	۲۵۰	۳۸۲	۲۷۸	۷۲,۷۷
۵	افزایش ظرفیت تخلیه و بارگیری بنادر تجاری	میلیون تن	۲۳۲,۸	۲۳۷	۲۴۰	۱۰۱,۳۷
۶	جابجایی بار ریلی داخلی	میلیون تن	۴۵,۲	۷۲	۴۸,۹	۶۷,۹۲
۷	جابجایی کل بار جاده‌ای داخلی	میلیون تن	۴۸۰	۶۷۰	۵۰,۲	۷۴,۹۳
۸	ظرفیت اعزام و پذیرش مسافر در فرودگاه‌ها	میلیون نفر	۵۶,۸	۷۱	۵۵	۷۷,۴۶
۹	طول خطوط اصلی ریلی	کیلومتر	۱۱,۰۶۱	۱۲,۱۰۰	۱۱,۴۶۱	۹۴,۷۲
۱۰	جمع جابجایی بار داخلی	میلیون تن	۵۲۵,۲	۷۴۲	۵۵۰,۹	۷۴,۲۵
۱۱	ظرفیت ناوگان تجاری دریایی	میلیون تن	۶,۲۵	۱۳,۱	۷,۱	۵۴,۲
۱۲	جابجایی بار ریلی ترانزیت	میلیون تن	۱,۶	۳	۱,۵۸	۵۲,۶۷
۱۳	جابجایی بار جاده‌ای ترانزیت	میلیون تن	۹,۲	۱۳,۵	۹,۰۷	۶۷,۱۹
۱۴	جابجایی مسافر جاده‌ای (کل)	میلیون نفر	۱,۸۰۲	۹۹۵	۹۴۳	۹۴,۷۷
۱۵	عملیات تخلیه و بارگیری بنادر تجاری	میلیون تن	۱۵۶,۸	۱۸۳	۱۴۰	۷۶,۵
۱۶	طول آزادراه‌ها	کیلومتر	۲,۴۰۱	۳,۰۳۰	۲,۴۵۱	۸۰,۸۹

مأخذ: وزارت راه و شهرسازی

عملکرد بخش حمل و نقل در قالب شاخص‌ها و اهداف کمی برنامه ششم توسعه بیانگر آن است که: این حوزه در سال ۱۳۹۷ با شرایطی متفاوت نسبت به سال ۱۳۹۶ مواجه شد. خروج یک جانبه و غیرقانونی دولت آمریکا از برجام شرایط متفاوتی را برای این بخش رقم زد. بواسطه چنین شرایطی نوسانات نرخ ارز گسترش و نوسازی صنعت ناوگان هوایی و ریلی کشور تحت تاثیر این موضوع قرار گرفت. اثرپذیری حمل و نقل ترانزیت جاده‌ای از مناسبات بین‌المللی، کاهش تمایل شرکت‌های حمل و نقل به استفاده از مسیر ایران و رکود اقتصادی موجب شد که اهداف برنامه ششم توسعه در این بخش با چالش مواجه شود. در بخش جابجایی بار داخلی تداوم شرایط رکود اقتصادی بر کشور و کاهش فعالیت‌های تولیدی و تجاری داخلی به همراه نوسانات تجارت خارجی کشور در سال ۱۳۹۷ منجر به عدم تحقق اهداف پیش‌بینی‌شده در برنامه ششم توسعه گردیده است. این امر منجر به تشدید فشار بر زیرساخت‌های حمل‌ونقل جاده‌ای کشور شده است. با عنایت به ماهیت سرمایه‌ای زیرساخت‌های حمل‌ونقل و لزوم انجام سرمایه‌گذاری‌های سنگین و دوره بازگشت نسبتاً طولانی، مسئولیت عمده توسعه زیربنای حمل‌ونقل در کشور بر عهده دولت بوده و از طریق منابع عمومی تأمین می‌گردد.

بهبود کیفیت خدمات حمل و نقل مستلزم استفاده از تجارب بین المللی و گسترش تعاملات حمل و نقلی با کشورهای منطقه خصوصاً همسایگان برای توسعه ترانزیت است. ایجاد هماهنگی با کارخانه‌های تولید وسایل نقلیه در زمینه تولید و واگذاری وسایل نقلیه مورد نیاز حمل و نقل جاده‌ای، ایجاد ساختار بهینه برای مدیریت بخش، ایجاد بسترهای لازم برای سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در زمینه خرید ناوگان حمل و نقل جاده‌ای، ایجاد سازوکار قانونی به منظور امکان سرمایه‌گذاری ارزی و بازگشت سرمایه به صورت ارزی، امکان واگذاری بهره‌برداری بزرگراه‌ها و جاده‌های اصلی به بخش خصوصی، بهره‌گیری بهینه از تجارب موفق جهانی برای ایجاد جریان درآمدی پایدار برای توسعه و نگهداری انواع زیرساخت‌های حمل و نقل، اولویت‌بندی طرح‌ها و پروژه‌ها به منظور استفاده بهینه از منابع مالی و اعتباری و اولویت‌بندی فعالیت‌ها در بخش حمل و نقل از راه‌حل‌های اساسی برای بهبود بخش حمل و نقل می‌باشد که در بهبود کیفیت خدمات این بخش، ارتقای ایمنی، سرعت و سازگاری آن با مؤلفه‌های توسعه پایدار آن نقش مهمی دارد.

ارتباطات و فناوری اطلاعات

بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات به‌عنوان موتور توسعه، منجر به رشد، حرکت و توسعه بخش‌های مختلف اقتصادی خواهد شد. جهت‌گیری‌ها و اهداف کلان برنامه ششم توسعه عمدتاً تأکید بر افزایش ظرفیت پهن باند زیر ساخت شبکه ملی اطلاعات، افزایش ظرفیت بومی در شبکه مجازی، افزایش سهم دانش داخلی از تولید، افزایش پوشش شبکه‌ای ارتباطات و خدمات الکترونیکی دولت برای روستاهای بالای ۲۰ خانوار، صیانت از حقوق و حریم‌های فردی و اجتماعی در شبکه ارتباطات و فناوری اطلاعات و افزایش سطح فناوری و زیرساخت دارد.

مهمترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷ در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده در جدول زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های حوزه ارتباطات و فناوری اطلاعات در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	هدف کمی	واحد اندازه‌گیری	عملکرد		
			۱۳۹۶	هدف	سال ۱۳۹۷
۱	افزایش ظرفیت ترانزیت ترافیک به ۳۰ ترابیت بر ثانیه	ترابیت بر ثانیه	۰.۵۶	۳	۴.۴۸
۲	افزایش سرعت دسترسی مشترک به حداقل ۲۰ Mb/s	مگابیت بر ثانیه	۱۰	۱۶	۱۱
۳	ارائه حداقل چهار خدمت الکترونیکی اصلی دولت (سلامت، آموزش، کشاورزی، بانکی و مالی) در ۸۰ درصد روستاهای بالای ۲۰ خانوار	درصد	۵۰	۵۰	۶۹.۳
۴	ارائه ۱۰۰ درصدی خدمات دولت به صورت الکترونیکی	درصد	۴۰	۵۰	۶۲
۵	ارائه خدمات خرده‌بانکداری در دفاتر ارتباطات و فناوری اطلاعات روستایی	درصد	۸۷.۸	۹۲	۹۲

حوزه بخشی □ ۷۱

ردیف	هدف کمی	واحد اندازه‌گیری	عملکرد		سال ۱۳۹۷	
			۱۳۹۶	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۶	کاهش ۵۰ درصدی هزینه پهنای باند اتصال	درصد	۲۵	۳۰	۵۰	۱۶۶.۶۷
۷	دسترسی ۸۰ درصد خانوارها به پهن باند	درصد	۷۲.۸	۶۵	۷۹.۵۶	۱۲۲.۴
۸	افزایش توان داخلی فناوری و ساخت ماهواره سنجشی و مخابراتی مدار بالا	درصد	۱۲.۶۲	۲۵	۱۷.۵	۷۰
۹	افزایش سهم درآمدی خدمات ارزش افزوده همگرا به حداقل ۲۰ درصد کل خدمات ارتباطات و فناوری اطلاعات	درصد	۷.۳۷	۸	۷.۵	۹۳.۷۵
۱۰	برقراری امکان دسترسی پرسرعت به ۹۰ درصد روستاهای بالای ۲۰ خانوار	درصد	۵۰	۶۵	۶۹.۳	۱۰۶.۶۲
۱۱	میزان دسترسی پرسرعت مدارس شهرهای زیر بیست هزار نفر و روستاها	درصد	-	۳۰	۸۳	۲۷۶.۶۷

مأخذ: وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، مرکز آمار ایران

عملکرد بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات در قالب شاخص‌ها و اهداف کمی مصوب برنامه ششم توسعه در جدول فوق بیانگر آن است که از مجموع اهداف تعیین شده در بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات در سال (۱۳۹۷)، هدف‌های «افزایش ظرفیت ترانزیت ترافیک»، «امکان ارائه حداقل چهار خدمت الکترونیکی اصلی دولت (سلامت، آموزش، کشاورزی، بانکی و مالی) در روستاهای بالای ۲۰ خانوار کشور»، «ارائه خدمات دولت به صورت الکترونیکی»، «کاهش هزینه پهنای باند اتصال CDNها»، «افزایش ظرفیت ترانزیت ترافیک»، «افزایش ظرفیت هاب پستی»، «افزایش سهم درآمدی خدمات نوین پستی»، «استقرار سامانه صیانت اجتماعی»، «دسترسی خانوارها به پهن باند»، «ارائه خدمات پستی در ایستگاه‌های راه آهن، بندرها، فرودگاه‌های بین‌المللی و پایانه‌های مرزی کشور توسط اپراتورها»، «برقراری امکان دسترسی پرسرعت به روستاهای بالای ۲۰ خانوار» صددرصد محقق شده است. هدف «دسترسی پرسرعت مدارس شهرهای زیر بیست هزار نفر و روستاها و حاشیه شهرهای بزرگ» در بخش مدارس روستایی محقق شده است. همچنین اهداف «افزایش سرعت دسترسی مشترک»، «ارائه خدمات خرده‌بانکداری در دفاتر ارتباطات و فناوری اطلاعات روستایی»، «افزایش ظرفیت هاب پستی»، «درصد پیشرفت تکمیل مرکز NIX»، «افزایش توان داخلی فناوری و ساخت ماهواره سنجشی و ماهواره مخابراتی مدار بالا» و «افزایش سهم درآمدی خدمات ارزش افزوده همگرا» درصد تحقق بالای پنجاه درصد داشته‌اند. با توجه به اعمال تحریم و موانع خارجی، اهداف «خرید و بهره‌برداری دو ماهواره مخابراتی و سنجش از راه دور»، «ارائه خدمات نوین فضایی و با ارزش افزوده»، «رصد، پژوهش و ارتقاء دانش در فناوری‌های نوین از جمله: نسل پنجم تلفن همراه، داده‌های عظیم، پردازش ابری، اینترنت اشیا» و «تولید و بکارگیری ۳ دسته کالای راهبردی داخلی» نیز درصد تحقق مناسبی نداشته‌اند.

توسعه ترانزیت ترافیک بین‌الملل از (۰.۵۶) ترابیت بر ثانیه در سال ۱۳۹۶ و به‌رغم تحریم‌های بین‌المللی به (۴.۴۸) ترابیت بر ثانیه در سال ۱۳۹۷ رسیده است و نسبت به هدف پیش‌بینی‌شده در این سال (۳ ترابیت بر ثانیه) پیشرفت چشمگیری داشته است. با توجه به آخرین گزارش مرکز آمار ایران، ضریب نفوذ خانوارهای متصل به پهن باند از (۶۰) درصد در سال ۱۳۹۵ به (۷۲.۸) درصد در سال ۱۳۹۶ و با رشد (۶.۷) درصدی به (۷۹.۵۶) درصد در سال ۱۳۹۷ رسیده که هدف نهایی برنامه تقریباً محقق شده است. به منظور رفع تبعیض در استفاده از خدمات پایه ارتباطی و فناوری اطلاعات، باوجودی که در سال ۱۳۹۲ امکان دسترسی پرسرعت برای روستاها فراهم نبود با افزایش توسعه دسترسی، تعداد روستاهای با امکان دسترسی پرسرعت به (۲۸۶۰۴) در سال ۱۳۹۶ و (۲۹۲۵۰) روستا در پایان سال ۱۳۹۷ رسیده است. همچنین در راستای تحقق اهداف «برقراری امکان دسترسی پرسرعت به ۹۰ درصد روستاهای بالای ۲۰ خانوار» و «امکان ارائه حداقل چهار خدمت الکترونیکی اصلی دولت (سلامت، آموزش، کشاورزی، بانکی و مالی) در روستاهای بالای ۲۰ خانوار کشور» امکان دسترسی پرسرعت برای (۲۷۳۴۹) روستا در پایان سال ۱۳۹۷ فراهم شده است. به عبارتی (۶۹.۳) درصد روستاهای بالای بیست خانوار در پایان این سال دارای دسترسی پرسرعت بوده‌اند.

ضریب نفوذ اینترنت برای کاربران (۶ ساله و بیشتر) از (۴۸.۸) درصد در سال ۱۳۹۵ به (۶۴) درصد در سال ۱۳۹۶ و (۷۰) درصد در سال ۱۳۹۷ رسیده است. لازم به ذکر است تعداد کاربران اینترنت با رشد (۶) درصدی نسبت به سال قبل به عدد (۵۱.۵) میلیون نفر در سال ۱۳۹۷ رسیده است. ارائه خدمات دولت به‌صورت الکترونیک از (۲۰) درصد در سال ۱۳۹۵ به (۴۰) درصد در سال ۱۳۹۶ و (۶۲) درصد در پایان سال ۱۳۹۷ رسیده است. پهنای باند اینترنت بین‌الملل از (۷۴۳) گیگابایت بر ثانیه در انتهای سال ۱۳۹۵ به (۱۲۸۲) گیگابایت بر ثانیه در سال ۱۳۹۶ و (۲۱۷۲) گیگابایت بر ثانیه در پایان سال ۱۳۹۷ رسیده است. با توسعه دسترسی پرسرعت (ثابت و سیار) تعداد مشترکین پرسرعت از (۵۷.۸) میلیون مشترک در سال ۱۳۹۵ به (۶۴.۹۷) میلیون مشترک در سال ۱۳۹۶ و با افزایش حدود (۱۰) میلیون مشترک به (۷۴.۵) میلیون مشترک در سال ۱۳۹۷ رسیده است. ضریب نفوذ تلفن همراه از (۱۰۴.۲۵) درصد در سال ۱۳۹۵ به (۱۱۰.۷۵) درصد در سال ۱۳۹۶ و (۱۱۳.۳) درصد در سال ۱۳۹۷ رسیده است. تعداد خدمات نوین پستی از (۲۴) خدمت در سال ۱۳۹۵ به (۲۶) خدمت در سال (۱۳۹۶) و (۳۴) خدمت در سال (۱۳۹۷) افزایش یافته است.

آموزش و پرورش عمومی

آموزش به عنوان مهم‌ترین رکن سرمایه‌گذاری اجتماعی در تمامی جوامع، از جایگاه بالایی برخوردار است. آموزش و پرورش عمومی با هدف انتقال مفاهیم دانش پایه و ارائه آموزش‌های اصلی و پیش‌نیاز سطوح آموزشی بالاتر و عالی، به دو گروه‌های اصلی زیر قابل طبقه‌بندی است:

(۱) آموزش پایه؛ شامل دوره‌های تحصیلی ابتدایی و متوسطه اول است که البته آموزش غیررسمی سوادآموزی (بزرگسالان) نیز بخشی از آموزش پایه می‌باشد.

۲) آموزش نیمه تخصصی؛ شامل دوره تحصیلی متوسطه دوم است که دوره متوسطه نظری جزو آموزش و پرورش عمومی و دوره‌های متوسطه فنی و حرفه‌ای و کار و دانش، بخشی از آموزش‌های فنی و حرفه‌ای محسوب می‌شوند.

علاوه بر آموزش کودکان عادی، آموزش کودکان استثنایی و سرآمد نیز بر عهده آموزش و پرورش است که شامل آموزش‌های خاص برای این گروه از دانش‌آموزان منطبق با دوره‌های تحصیلی آموزش رسمی است. عمده اهداف کلان قانون برنامه ششم توسعه در این حوزه؛ «تامین و بسط عدالت در برخورداری از فرصت‌های تعلیم و تربیت»، «ارتقاء کیفیت تعلیم و تربیت»، «بازنگری و بازمهندسی ساختارها، رویه‌ها و روش‌ها» و «ارتقاء منزلت اجتماعی و جایگاه حرفه‌ای سرمایه انسانی آموزش و پرورش با تاکید بر نقش الگویی و جایگاه معلم»، به منظور بالندگی بخش آموزش و پرورش و استقرار متوازن سند تحول بنیادین آموزش و پرورش متناسب با زمان و منابع می‌باشد. مهم‌ترین اقدامات انجام شده در بخش آموزش و پرورش عمومی، برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷، در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های حوزه آموزش و پرورش عمومی در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	هدف کمی	واحد اندازه‌گیری	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	پوشش تحصیلی واقعی دوره ابتدایی	درصد	۹۸.۱	۹۸.۶	۹۸.۲	۹۹.۵۹
۲	پوشش تحصیلی واقعی دوره متوسطه اول	درصد	۹۳.۵	۸۹	۹۳.۷	۱۰۵.۲۸
۳	پوشش تحصیلی واقعی دوره متوسطه دوم	درصد	۸۳.۱	۸۰	۸۱.۴	۱۰۱.۷۵
۴	نرخ گذر ظاهری از دوره ابتدایی به متوسطه اول	درصد	۹۸.۶	۹۶	۹۸.۵	۱۰۲.۶
۵	نرخ گذر ظاهری از دوره متوسطه اول به متوسطه دوم	درصد	۹۳.۶	۹۴	۹۲.۸	۹۸.۷۲
۶	درصد باسوادی جمعیت ۱۰ ساله و بالاتر	درصد	۹۴.۷	۹۰	۹۰.۶۴	۱۰۰.۷۱
۷	سهم دانش‌آموزان غیردولتی از کل دانش‌آموزان	درصد	۱۲.۲	۱۳	۱۲.۹	۹۹.۲۳
۸	بهبود شاخص نسبت دانش‌آموز به معلم در دوره ابتدایی	نفر	۲۶.۲	۲۶.۹	۲۷.۶	۹۷.۴۶
۹	بهبود شاخص نسبت دانش‌آموز به معلم در دوره متوسطه اول	نفر	۲۰.۳	۱۷	۲۱.۸	۷۷.۹۸
۱۰	بهبود شاخص نسبت دانش‌آموز به معلم در دوره متوسطه دوم	نفر	۱۳.۹	۱۶.۷	۱۵.۹	۱۰۵.۰۳

ماخذ: وزارت آموزش و پرورش.

عملکرد اقدامات وزارت آموزش و پرورش در قالب شاخص‌ها و اهداف کمی برنامه ششم توسعه بیانگر آن است که:

- نرخ پوشش تحصیلی واقعی دوره ابتدایی معادل ۹۸.۲ درصد است. هرچند شاخص مذکور نسبت به سال قبل ۰.۱ درصد رشد داشته است، اما دارای عملکردی حدوداً ۰.۴ درصد کمتر نسبت به ۹۸.۶ درصد

هدف کمی مصوب برنامه است. میزان شاخص مذکور بیانگر آن است که معادل ۱.۸ درصد از کودکان گروه سنی ۱۱-۶ سال خارج از نظام آموزش رسمی قرار داشته و به دلایل مختلف بازمانده از تحصیل می‌باشند. از این رو، فراهم آوردن میزان دسترسی هر چه بیشتر کلیه افراد لازم‌التعلیم به آموزش پایه و عمومی، بایستی از اولویت‌های اصلی سیاست‌گذاران آموزشی باشد.

- نرخ پوشش تحصیلی واقعی دوره اول متوسطه به میزان ۹۳.۷ درصد است که نسبت به سال ماقبل خود، ۰.۲ درصد افزایش داشته است. همچنین عملکرد ۱۰۵.۳ درصدی آن نسبت به ۸۹ درصد هدف کمی مصوب برنامه، قابل توجه می‌باشد. میزان شاخص مذکور نشان‌دهنده خارج بودن حدود ۶.۳ درصد جمعیت گروه سنی ۱۱-۱۴ سال، خارج از نظام آموزش رسمی است.

- نرخ پوشش تحصیلی واقعی در دوره دوم متوسطه، برابر با ۸۱.۴ درصد است که حاکی از خارج از جریان آموزش رسمی بودن ۱۸.۶ درصد از جمعیت لازم‌التعلیم سنین ۱۵ تا ۱۷ سال می‌باشد. کاهش شاخص نرخ پوشش تحصیلی واقعی در دوره دوم متوسطه نسبت به ۸۳.۱ درصد عملکرد آن در سال ۱۳۹۶، معادل ۱.۷ درصد است که فارغ از هر دلیل اجتماعی، اقتصادی و...، به معنای افزایش تارکان تحصیل گروه سنی ۱۷-۱۵ سال و گسترش جمعیت بازمانده از تحصیل افراد لازم‌التعلیم سنین مذکور می‌باشد.

- نرخ گذر ظاهری از دوره ابتدایی به متوسطه اول معادل ۹۸.۵ درصد است که در مقایسه با ۹۶ درصد هدف کمی برنامه، نشان‌دهنده ۱۰۲.۶ درصد تحقق آن می‌باشد. مقدار شاخص مذکور بدین معناست که تنها ۱.۵ درصد از دانش‌آموزان پایه ششم دوره ابتدایی از ورود به دوره متوسطه اول به دلایلی همچون تکرار پایه و یا ترک تحصیل، بازمانده‌اند.

- نرخ گذر ظاهری دوره متوسطه اول به دوره متوسطه دوم معادل ۹۲.۸ درصد است مقدار این شاخص علاوه بر کاهش ۰.۸ درصدی در مقایسه با ۹۳.۶ درصد سال ۱۳۹۶، دستیابی به تحقق کامل نرخ ۹۴ درصد مصوب برنامه را نیز موجب نشده است.

- درصد باسوادی جمعیت گروه سنی ۱۰ ساله و بالاتر، حدود ۹۰.۷ درصد است که عملکرد مذکور در مقایسه با ۹۰ درصد هدف کمی مصوب برنامه، حدود ۱۰۰.۸ درصد است. یکی از دلایل کاهش نرخ باسوادی، از یک طرف عدم پوشش کامل کودکان لازم‌التعلیم و از طرف دیگر، کم‌رنگ بودن رویکردهای آموزشی مبتنی بر مهارت‌آموزی و تقاضامحوری و ایجاد انگیزه در حوزه سوادآموزی است.

- سهم دانش‌آموزان غیردولتی از کل دانش‌آموزان معادل ۱۲.۹ درصد است. هرچند شاخص مذکور نسبت به عملکرد سال ۱۳۹۶، معادل ۷ دهم درصد افزایش داشته است. اما ۹۹.۲ درصد از هدف کمی مصوب برنامه (۱۳ درصد) را محقق نموده است. شاخص مذکور تبلوری از میزان مشارکت بخش خصوصی در اجرای فعالیتهای آموزشی و پرورشی است.

- شاخص نسبت دانش آموز به معلم دوره ابتدایی در سال ۱۳۹۷ معادل ۲۷.۶ نفر است که این شاخص نسبت به سال ۱۳۹۶ به میزان ۱.۴ درصد افزایش داشته است.

- در دوره اول متوسطه، شاخص نسبت دانش آموز به معلم برابر با ۲۱.۸ نفر می باشد. بدیهی است یکی از دلایل رشد ۱.۵ درصد نسبت دانش آموز به معلم در این دوره کمبود معلم و نیز استفاده نیروی آموزشی این دوره تحصیلی برای پایه ششم دوره ابتدایی می باشد.

- شاخص نسبت دانش آموز به معلم در دوره دوم متوسطه نیز در سال ۱۳۹۷ معادل ۱۵.۹ نفر می باشد که توانسته اهداف مورد نیاز در این خصوص را محقق سازد.

با بررسی شاخص ها و اهداف کمی مورد نظر در حوزه آموزش و پرورش عمومی، روند ارتقاء کیفی آموزش و پرورش که به عنوان مهم ترین اولویت در قانون برنامه ششم توسعه است، مشاهده می شود. عملکرد فعالیت های آموزشی و پرورشی در مقایسه با شاخص ها و اهداف کمی مصوب برنامه ششم؛ بیانگر توجه بیشتر به کیفیت آموزش و پرورش از طریق؛ «تقویت اعتبارات مربوط به برنامه ها و فعالیت های ارتقای شاخص های آموزشی و پرورشی استان های محروم»، «ارایه خدمات توانمندسازی و پیشگیری از آسیب های اجتماعی به دانش آموزان در معرض خطر»، «اجرای نظام مراقبت اجتماعی دانش آموزان (طرح نماد) با پوشش جامعه هدف»، «تقویت اعتبارات مربوط به سرانه مدارس دولتی»، «تقویت رویکرد مبتنی بر خرید خدمات آموزشی در مناطق کمتر برخوردار» به منظور توسعه آموزش و پوشش افراد لازم التعلیم بازمانده از تحصیل در مناطق محروم با استفاده از ظرفیت خالی مدارس دولتی و امکانات و ظرفیت های بالقوه مدارس غیردولتی، «توجه و تأکید بر خدمات رفاهی دانش آموزان»، «تسهیل در دسترس قرار دادن امکانات و توزیع کتب درسی نیم بها و رایگان در مناطق کم برخوردار»، «مدیریت بهینه توزیع منابع بین عوامل آموزشی و سمت دهی ابزار تخصیص مالی در جهت ارتقای توانمندی و صلاحیت حرفه ای معلمان»، «ارتقای کمی و کیفی فضاها، تجهیزات و امکانات آموزشی» و «بهبود شیوه یاددهی - یادگیری» بوده است.

آموزش فنی و حرفه ای و مهارت آموزی

در نظام بین المللی معاصر «آموزش فنی و حرفه ای» به عنوان یکی از عوامل کلیدی دستیابی به توسعه و پیشرفت مورد تأکید جدی قرار گرفته است. «کار محور بودن» آموزش های فنی و حرفه ای که فرایند یادگیری فراگیران را از طریق محیط های کار طراحی و اجرا کرده و در هماهنگی با کارکرد نهادهای اقتصادی جامعه است، عنصر کلیدی تحقق پیشرفت های اقتصادی جوامع محسوب می گردد. این بخش به سه گروه اصلی آموزش های غیررسمی مهارتی، آموزش متوسطه ای فنی و حرفه ای و کاردانش و آموزش های عالی مهارتی طبقه بندی است. عمده اهداف کلان قانون برنامه ششم توسعه در این حوزه؛ «تقویت انسجام و یکپارچگی نظام آموزش فنی و

حرفه‌ای و مهارت‌آموزی»، «افزایش بهره‌وری در کاربرد منابع»، «ایجاد قدرت انطباق مراکز با نیازها»، «افزایش اثربخشی آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی» و «گسترش مشارکت‌های بخش دولتی و غیردولتی آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی» به منظور ایجاد اشتغال و کارآفرینی می‌باشد. مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در بخش آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی، برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷، در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های حوزه آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	هدف کمی	واحد	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	میزان آموزش غیررسمی فنی و حرفه‌ای به جمعیت فعال	ساعت	۱۱۸	۱۶۵	۱۲۰۲	۷۳۰۹۴
۲	نسبت دانشجویان دوره‌های کاردانی مهارتی به کل دانشجویان	دانشجو	۱۲۰۳	۲۵۰۲	۱۲۰۲	۴۸۰۴۱
۳	نسبت هنرجویان فنی و حرفه‌ای و کاردانش دختر به کل هنرجویان فنی و حرفه‌ای و کاردانش	درصد	۳۵۰۹۳	۳۹۰۲	۳۶۰۶۵	۹۳۰۴۹
۴	میزان آموزش غیررسمی فنی و حرفه‌ای به بهره‌برداران روستایی	ساعت	۰۰۹	۱۰۲	۱۰۵	۱۲۵
۵	نسبت هنرجویان فنی و حرفه‌ای و کاردانش به کل دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه	درصد	۳۴۰۷۹	۳۹۰۵	۳۴۰۷	۸۷۰۸۵

مأخذ: وزارت آموزش و پرورش، سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای، دانشگاه جامع علمی- کاربردی، دانشگاه فنی و حرفه‌ای، مؤسسه علمی- کاربردی و مهارتی جهاد کشاورزی، مؤسسه علمی- کاربردی صنعت آب و برق، مرکز آمار ایران

- عملکرد اقدامات این حوزه در قالب شاخص‌ها و اهداف کمی برنامه ششم توسعه بیانگر آن است که:
- میزان آموزش غیررسمی فنی و حرفه‌ای به جمعیت فعال در سال ۱۳۹۷ معادل ۱۲۰۲ ساعت بوده که در مقایسه با سال ۱۳۹۶ به میزان ۳۰۴ درصد افزایش یافته است و حدود ۷۴ درصد از هدف کمی مصوب برنامه محقق شده است.
  - نسبت دانشجویان دوره‌های کاردانی مهارتی به کل دانشجویان در سال ۱۳۹۷ معادل ۱۲۰۲ درصد می‌باشد که در مقایسه با سال ۱۳۹۶ تفاوت چندانی نداشته است.
  - نسبت هنرجویان فنی و حرفه‌ای و کاردانش دختر به کل هنرجویان فنی و حرفه‌ای و کاردانش در سال ۱۳۹۷ معادل ۳۶۰۶ درصد می‌باشد که نسبت به سال ۱۳۹۶ معادل ۱۰۹ درصد رشد یافته و ۹۳۰۵ از اهداف مصوب برنامه در سال ۱۳۹۷ محقق شده است.
  - میزان آموزش غیررسمی فنی و حرفه‌ای به بهره‌برداران روستایی در سال ۱۳۹۷ به میزان ۱۰۵ ساعت بوده است که در مقایسه با سال گذشته به میزان ۶۶۰۷ درصد رشد داشته است و اهداف آن بیش از اهداف برنامه در سال ۱۳۹۷ تحقق یافته است.

- در سال ۱۳۹۷ نسبت هنرجویان فنی و حرفه‌ای و کاردانش به کل دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه ۳۴.۷ درصد بوده است که نسبت به عملکرد سال گذشته تغییری نیافته است. بررسی شاخص‌ها و اهداف کمی موردنظر در این حوزه نشان دهنده این امر است که اهداف مصوب برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷، تا حدود قابل توجهی محقق شده است. اما علی‌رغم تأکید اسناد بالادستی، این بخش کماکان با برخی کاستی‌ها و نارسایی‌ها روبرو می‌باشد که از جمله عبارتند از: ضعف در هماهنگی و انسجام بین بخش‌های مختلف آموزش رسمی، غیررسمی و سازمان‌نیافته، ضعف مطالعات تخصصی و گسترده آمایشی با رویکرد شناسایی توانمندی‌های بالقوه و بالفعل در سطح منطقه‌ای و استانی، نیازمندی‌های اجتماعی و بازار کار، رویکرد ناکارآمد عرضه محوری آموزش‌ها به جای تقاضامحوری آن بر اساس نیازهای شغلی و منطقه‌ای، ضعف در ارتباط مناسب و مؤثر بخش با مراکز آموزشی معتبر بین‌المللی، ضعف در نظر گرفتن مزیت‌های نسبی محیطی و اقتصادی و توزیع نامناسب رشته‌های فنی و حرفه‌ای در پهنه سرزمین و کمبود سازوکار لازم برای تشویق بنگاه‌های اقتصادی به حرفه‌آموزی کارگران.

آموزش عالی

دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی از مهم‌ترین نهادهای علمی کشور محسوب می‌شوند. آموزش عالی در ایران از دو بخش دولتی (دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، دانشگاه‌های وابسته به وزارت آموزش و پرورش و مؤسسات آموزش عالی وابسته به دستگاه‌های اجرایی) و بخش غیردولتی (دانشگاه آزاد اسلامی و مؤسسات آموزش عالی غیردولتی - غیرانتفاعی) تشکیل شده است.

عمده اهداف کلان قانون برنامه ششم توسعه در این حوزه: «هماهنگی بین برنامه‌های آموزش عالی با نیازهای بخش‌های اقتصادی - اجتماعی کشور»، «برقراری توازن و ارتقا کیفیت در آموزش عالی»، «حضور مؤثر نظام آموزش عالی کشور در نشر علم و توسعه فناوری و تربیت دانشجو در سطح بین‌المللی»، «بهره‌برداری از علم و فناوری تولید شده در سطح بین‌الملل»، «ایجاد زیرساخت‌های مدیریتی مناسب در آموزش عالی»، «تجهیز نظام آموزش عالی کشور برای تحول دانشگاه‌ها به دانشگاه‌های کارآفرین»، «کارآمدسازی اداره اقتصادی آموزش عالی کشور» و «افزایش تعهد به تعالی و پایبندی به ارزش‌ها و هنجارهای علمی - اخلاقی» می‌باشد.

مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در بخش آموزش عالی، برای تحقق اهداف کلی قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷، در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های حوزه آموزش عالی در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	هدف کمی	واحد اندازه‌گیری	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	تعداد دانشجو	نفر	۴,۰۷۳,۸۲۷	۴,۴۶۱,۰۰۰	۳,۶۱۶,۱۱۴	۸۱.۰۶
۲	نرخ ناخالص ثبت نام (جمعیت ۱۸-۲۴ سال)	درصد	۴۷.۵۴	۵۳	۴۴	۸۳.۰۲
۳	سهم دانشجویان خارجی	درصد	۰.۵۲	۱	۰.۵۷	۵۷
۴	تعداد دانشجویان داخلی	نفر	۴,۰۵۲,۷۸۲	۴,۴۰۵,۰۰۰	۳,۵۹۵,۳۵۴	۸۱.۶۲
۵	نسبت هیأت علمی تمام وقت استادیار به بالا به کل هیأت علمی تمام وقت در دانشگاه‌های وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (حضوری)	درصد	۹۰	۸۹	۹۱	۱۰۲.۲۵
۶	سهم آموزش‌های مهارتی تا پایان برنامه در نظام آموزش‌های رسمی آموزش متوسطه و آموزش عالی - آموزش عالی	درصد	۲۰	۲۲	۱۸	۸۱.۸۲
۷	نسبت دانشجو به هیأت علمی تمام وقت دانشگاه‌های غیردولتی	نفر	۵۳	۵۰	۴۷	۱۰۶.۳۸
۸	نسبت دانشجو به هیأت علمی تمام وقت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و دستگاه‌های اجرایی (حضوری)	نفر	۳۷	۳۴	۲۶	۹۲.۳۱
۹	تعداد شعب خارجی دانشگاه‌های کشور	عدد	۶	۸	۶	۷۵
۱۰	سهم دانشجویان تحصیلات تکمیلی به کل دانشجویان	درصد	۲۲.۸	۲۶	۲۴	۹۲.۳۱
۱۱	تعداد دانشگاه‌های در زمره صد دانشگاه برتر آسیا	عدد	۳	۷	۴	۵۷.۱۴
۱۲	سهم دانشجویان غیردولتی	درصد	۴۶	۴۴.۳	۴۶	۱۰۳.۸۴

مأخذ: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی

- عملکرد اقدامات انجام شده در قالب شاخص‌ها و اهداف کمی برنامه ششم توسعه بیانگر آن است که:
- عملکرد شاخص نرخ ناخالص ثبت نام در سال ۱۳۹۷، ۴۴ درصد است. مقایسه عملکرد این شاخص با هدف کمی پیش‌بینی شده در سال دوم برنامه (۵۳ درصد)، گویای تحقق آن در حد ۸۳ درصد است. عدم تحقق این شاخص عمدتاً به دلیل کاهش تعداد دانشجویان و ملاحظات هدف‌گذاری‌های مندرج در اسناد بالادستی (نقشه جامع علمی کشور) است.
  - بر اساس اهداف کمی برنامه ششم توسعه کشور، تعداد کل دانشجویان کشور معادل ۴۴۶۱۰۰۰ نفر در سال ۱۳۹۷ پیش‌بینی شده است. تعداد کل دانشجویان کشور در سال ۱۳۹۷ برابر ۳۶۱۶۱۱۴ نفر بوده است که مقایسه آن با هدف پیش‌بینی شده برای سال ۱۳۹۷ حاکی از آن است که ۸۱.۱ درصد از هدف کمی تحقق یافته است. کاهش تعداد دانشجویان عمدتاً ناشی از کاهش تعداد داوطلبان آموزش عالی به‌ویژه در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی غیردولتی - غیرانتفاعی است.

- بررسی ساختار دانشجویان برحسب دانشجویان داخلی و خارجی نشان می دهد که از کل دانشجویان کشور در سال ۱۳۹۷، ۳۵۹۵۳۵۴ نفر دانشجویان داخلی و مابقی دانشجویان خارجی هستند. میزان تحقق هدف در مورد تعداد دانشجویان داخلی ۸۱.۶ درصد است.
- بررسی تعداد دانشجویان شاغل به تحصیل در مراکز آموزش عالی دولتی و غیردولتی که بیانگر میزان مشارکت بخش خصوصی در ارائه آموزش‌های عالی است نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۷، ۴۶ درصد از کل دانشجویان کشور در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی بخش غیردولتی - غیرانتفاعی شاغل به تحصیل بوده‌اند که این سهم ۳ درصد از هدف برنامه در همین سال بیشتر است.
- از جمله اهداف کیفی ایجاد هماهنگی بین برنامه‌های آموزش عالی با نیازهای اقتصادی کشور، شاخص ساختار دانشجویان کشور بر اساس سطوح تحصیلی است. یکی از شاخص‌های طبقه‌بندی شده در این راستا شاخص سهم دانشجویان تحصیلات تکمیلی به کل دانشجویان است. میزان شاخص مذکور در سال ۱۳۹۷، ۲۴ درصد است. از دیگر شاخص‌های مربوط به سطوح تحصیلی، شاخص سهم دانشجویان کاردانی به کل دانشجویان است. میزان این شاخص در سال مذکور ۱۸ درصد بوده است. مقایسه عملکرد شاخص‌های مذکور با اهداف برنامه گویای آن است که ۹۲ درصد از هدف کمی شاخص اول (۲۶ درصد) و ۹۰ درصد هدف کمی شاخص دوم (۲۰ درصد) محقق گردیده است. علاوه بر این سهم آموزش‌های مهارتی نظام آموزش‌های رسمی آموزش متوسطه و آموزش عالی، در بخش آموزش عالی نیز در حد ۸۲ درصد هدف برنامه (۲۲ درصد) تحقق یافته است.
- به منظور برقراری توازن و ارتقای کیفیت در نظام آموزش عالی، شاخص نسبت اعضای هیأت‌علمی تمام‌وقت استادیار به بالا به کل اعضای هیأت‌علمی مشخص و هدف‌گذاری شده است؛ که یکی از شاخص‌های ناظر بر کیفیت آموزش دانشجویان در نظام آموزش عالی است. میزان این شاخص در دانشگاه‌های وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ۹۱ درصد است که ۲۶ درصد بیشتر از اهداف برنامه (۸۹ درصد) تحقق یافته است. در دانشگاه‌های وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی شاخص فوق با عملکرد ۸۷ درصد توانسته ۹۷.۸ درصد از هدف برنامه (۸۹ درصد) را تأمین نماید.
- بررسی عملکرد بخش آموزش عالی را می‌توان با میزان تحقق اهداف کمی آن و اقدامات انجام شده همسو با احکام برنامه مورد ارزیابی قرار داد. میزان تحقق سایر اهداف کمی مربوط به دانشجویان مانند سهم دانشجویان کاردانی به کل دانشجویان و سهم دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی به کل دانشجویان به ترتیب در حدود ۹۰ درصد و ۹۲ درصد است. این میزان تحقق در مورد تعداد دانشجویان برحسب گروه تخصصی علوم پایه به کل دانشجویان در حدود ۶۴ درصد، بوده است.
- در مورد شاخص‌های مربوط به اعضای هیأت علمی، بخش با موفقیت‌هایی مواجه بوده است. میزان تحقق اهداف مربوط به شاخص تعداد دانشجویان به اعضای هیأت علمی تمام وقت در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت،

درمان و آموزش پزشکی به ترتیب برابر ۹۲ درصد و ۱۰۰ درصد بوده است. مقایسه عملکرد شاخص دیگر مرتبط با اعضای هیأت علمی، یعنی شاخص نسبت اعضای هیأت علمی استادیار به بالاتر در دو وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به اهداف متناظر برای آنها نیز گویای آن است که این شاخص در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری فراتر از اهداف کمی آن تحقق یافته است. میزان تحقق شاخص مذکور در وزارت مذکور برابر ۱۰۲ درصد و در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی حدود ۹۸ درصد بوده است.

علم و فناوری

امروزه علم و فناوری نقش و اهمیت روزافزونی در توسعه جوامع بشری داشته و جهان به سمت اقتصاد مبتنی بر دانش پیش می‌رود. توسعه فعالیت‌های علمی و پژوهشی عامل اصلی تبدیل مزیت‌های طبیعی و نسبی به مزیت‌های رقابتی، بزرگ شدن اقتصاد، تعامل سازنده در سطح بین‌الملل و در نتیجه تحقق رشد اقتصادی مطلوب می‌باشد. موفقیت در این زمینه‌ها در صورتی امکان‌پذیر است که در برنامه‌ریزی‌های هدمند و کلان کشور، توجه مناسبی به امر پژوهش و فناوری و توسعه همه‌جانبه علمی صورت پذیرد. از این رو در سند چشم‌انداز و نیز سایر اسناد بالادستی از جمله سیاست‌های کلی علم و فناوری و نیز سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه ابلاغی مقام معظم رهبری، تاکید ویژه ای به توسعه علوم و فناوری و کارکردهای ناشی از آن شده است.

عمده اهداف کلان قانون برنامه ششم توسعه در این حوزه؛ «انسجام در نظام سیاست‌گذاری، راهبری و ارزیابی عملکرد حوزه علم، فناوری و نوآوری و افزایش هماهنگی بین نهادهای متولی بخش»، «حمایت و تقویت پژوهش و فناوری و توسعه بخش‌های دولتی و غیر دولتی و حمایت از انتشار دستاوردهای پژوهشی و فناوری جهت رفع نیازهای جامعه با رویکرد تعمیق کیفیت»، «افزایش حجم منابع مالی تحقیق، توسعه، فناوری و نوآوری در کشور و ارتقاء اثربخشی آن»، «ساماندهی نظام ملی نوآوری به منظور پیشسازی اقتصاد دانش بنیان»، «تقویت زیرساخت‌ها و نظامات پشتیبان پژوهش و فناوری» و «افزایش درک اجتماعی نسبت به اهمیت توسعه علم و فناوری» می‌باشد.

مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در بخش علم و فناوری، برای تحقق اهداف کلی قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷، در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های حوزه علم و فناوری در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	هدف کمی	واحد	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	تعداد پژوهشگران به یک میلیون نفر جمعیت	نفر	۲,۷۶۰	۲,۰۹۲	۲,۷۴۲	۱۳۱.۰۷
۲	سهم اعتبارات پژوهش و فناوری بخش دولتی از تولید ناخالص داخلی	درصد	۰.۷۳	۱.۱۵	۰.۶۵	۵۶.۵۲

ردیف	هدف کمی	واحد	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۳	درصد تعداد مقالات مشترک با محققان خارجی از کل	درصد	۲۵	۲۷	۲۴.۹۴	۹۲.۳۷
۴	تعداد مقالات نمایه شده در پایگاه استنادی جهان اسلام (ISC)	مقاله	۳۴۲,۰۶۰	۳۹۰,۶۲۵	۳۸۶,۰۴۶	۹۸.۸۳
۵	شاخص هرش در جهان	رتبه	۴۲	۴۲	۴۱	۱۰۲.۴۴
۶	تعداد اختراعات و ابداعات ثبت شده در سال در مراجع بین‌المللی اختراع	تعداد اختراع	۱۱۴	۳۹	۱۲۱	۳۱۰.۲۶
۷	درصد محصولات با فناوری متوسط به بالا از کل محصولات صنعتی	درصد	۳۱	۴۲	۳۰	۷۱.۴۳
۸	سهم محصولات با فناوری متوسط به بالا از تولید ناخالص داخلی	درصد	۴.۸	۲.۵	۴.۸	۱۹۲
۹	رتبه صادرات محصولات با فناوری بالا از کل صادرات در منطقه	رتبه	۹	۵	۱۱	۴۵.۴۵
۱۰	سرانه سالانه مقالات SCOPUS به تعداد اعضای هیأت علمی تمام‌وقت	نفر/مقاله	۰.۶۴	۰.۷۲	۰.۷	۹۷.۲۲
۱۱	تعداد نشریات ایرانی نمایه شده در پایگاه بین‌المللی علم و دارای ضریب تأثیر	نشریه	۵۰	۵۵	۳۶	۶۵.۴۵
۱۲	رتبه تولید کمی مقالات در دنیا	رتبه	۱۵	۱۴	۱۶	۱۱۴.۲۹

مأخذ: معاونت علمی، فناوری رئیس‌جمهور، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، امور آموزش عالی، تحقیقات و فناوری سازمان برنامه و بودجه کشور.

عملکرد اقدامات انجام شده در قالب شاخص‌ها و اهداف کمی برنامه ششم توسعه بیانگر آن است که: بر اساس اهداف کمی برنامه ششم توسعه کشور، پیش‌بینی شده تعداد پژوهشگران به یک میلیون نفر جمعیت در سال ۱۳۹۷ به ۲۰۰۹۲ نفر برسد. عملکرد این شاخص تعداد ۲۷۴۲ پژوهشگر به ازای یک میلیون نفر جمعیت بوده است که حدود ۳۰ درصد بیش از میزان هدف‌گذاری شده است. گسترش تحصیلات تکمیلی، افزایش تعداد فارغ‌التحصیلان این دوره‌ها و نیز گسترش مراکز پژوهشی از عوامل مؤثر در تحقق این شاخص به شمار می‌روند.

بر اساس اهداف برنامه ششم توسعه کشور شاخص سهم اعتبارات پژوهش و فناوری بخش دولتی در سال ۱۳۹۷ باید به ۱.۱۵ درصد از تولید ناخالص داخلی (GDP) می‌رسید. سهم اعتبارات مصوب پژوهش و فناوری بر حسب محاسبات سازمان برنامه و بودجه کشور، معادل ۰.۶۵ درصد بوده است و میزان تحقق آن در سال ۱۳۹۷، حدود ۵۶.۵ درصد میزان هدف است. همانطور که ملاحظه می‌شود میزان این شاخص با تغییرات سینوسی از سال ۱۳۹۵ تا پایان سال ۱۳۹۷ از ۰.۵۴ درصد به ۰.۷۳ درصد افزایش و مجدداً به ۰.۶۵ درصد کاهش یافته است که از یک طرف دلالت بر محدودیت‌های اعتباری دارد و از طرف دیگر نیز نشان‌دهنده رشد تولید ناخالص داخلی به قیمت جاری بیش از میزان افزایش اعتبارات بخش است، به اندازه‌ای که شکاف موجود بین هدف و عملکرد را به وجود آورده است. یکی از دلایل عدم تحقق این شاخص اجرایی نشدن برخی از ظرفیت‌های قانونی پیش‌بینی شده برای تأمین مالی بخش پژوهش و

فناوری از جمله بند (پ) ماده (۶۴) قانون برنامه ششم توسعه، مبنی بر هزینه کردن ۳ درصد از سود قابل تقسیم سال قبل شرکت‌های دولتی برای امور تحقیقات و توسعه فناوری، به دلیل پیچیدگی‌های فنی آیین‌نامه یادشده و طولانی شدن فرایند تصویب آن است (لازم به ذکر است آیین‌نامه یادشده به شماره ۱۵۰۶۹۹ در تاریخ ۱۳۹۷/۱۱/۱۱ به تصویب هیأت وزیران رسیده است).

در سال ۱۳۹۷، درصد تعداد مقالات مشترک با محققان خارجی به ۲۵ درصد از کل مقالات رسیده و تعداد ۳۶ نشریه ایرانی در پایگاه بین‌المللی علم و دارای ضریب تأثیر نمایه شده است. در این سال، ایران رتبه ۱۶ تولید کمی مقالات در دنیا را کسب کرده است. سرانه سالانه مقالات هریک از اعضای هیأت علمی تمام وقت در SCOPUS معادل ۰.۷ مقاله بوده است. عملکرد تمامی این شاخص‌ها کمتر از هدف‌گذاری انجام شده در قانون برنامه ششم توسعه می‌باشد و نشان‌دهنده تأثیر تحولات بین‌المللی در عرصه‌های سیاسی و اقتصادی و در نتیجه کاهش تعاملات علمی در تحقق پیش‌بینی‌های انجام شده است.

تعداد مقالات نمایه شده در پایگاه استنادی جهان اسلام (ISC) تا سال ۱۳۹۷ معادل ۳۸۶۰۴۶ مقاله بوده که تقریباً معادل میزان هدف‌گذاری شده است (تحقق ۹۸.۸ درصدی میزان هدف) لازم به ذکر است عملکرد ارائه شده، آمار تجمعی تعداد مقاله‌های نمایه شده در این پایگاه را نشان می‌دهد و خالص تعداد مقالات نمایه شده در سال ۱۳۹۷ معادل ۴۳۹۸۶ مقاله بوده که از خالص تعداد مقالات سال گذشته (به تعداد ۴۸۸۶۶ مقاله) کاهش ۱۰ درصدی داشته است.

در برنامه ششم توسعه پیش‌بینی شده بود تعداد ثبت اختراعات و ابداعات ایران در مراجع بین‌المللی به ۳۹ برسد در حالی که در سال گذشته تعداد ۱۲۱ اختراع و ابداع در مراجع بین‌المللی به ثبت رسیده است. عملکرد معاونت علمی و فناوری رئیس‌جمهور در حمایت از ثبت پتنت با استقرار واحدهای فعال در حوزه مالکیت فکری، در قالب یک مجموعه متمرکز در کانون پتنت ایران اصلی‌ترین عامل بهبود این شاخص به شمار می‌رود.

در قانون برنامه ششم توسعه سهم محصولات با فناوری متوسط به بالا از تولید ناخالص داخلی معادل ۲.۵ درصد پیش‌بینی شده است در حالی که عملکرد این شاخص ۴.۸ درصد و تقریباً دو برابر میزان هدف‌گذاری شده است. البته باید در نظر داشت محاسبه این شاخص در کشور با محدودیت‌هایی روبرو است. اولاً اجماع روی مصادیق کدهای HS فناوری متوسط و بالا و کدهای آیسیک فناوری متوسط و بالا اتفاق نظر وجود ندارد. ثانیاً آمارهای تفکیکی صادرات و آمارهای تفکیکی تولید در کشور به روز نیستند. لازم به ذکر است اقدامات لازم برای بازنگری در کدهای یادشده در دستور کار کمیسیون مربوطه در هیأت دولت قرار دارد.

طبق گزارش سالانه شاخص جهانی نوآوری (سازمان جهانی مالکیت فکری) کشور ایران در سال ۱۳۹۷ در میان کشورهای منطقه رتبه ۱۱ را در صادرات محصولات با فناوری بالا از کل صادرات به دست آورده است. در حالی که هدف‌گذاری انجام شده در این خصوص رتبه ۵ منطقه را برای ایران نشان

می‌دهد. کاهش رتبه دو پله‌ای این شاخص در مقایسه با عملکرد سال گذشته نشان‌دهنده کاهش صادرات محصولات با فناوری بالا و افزایش خام فروشی به منظور افزایش صادرات است همچنین بر موفقیت سایر کشورهای منطقه در زمینه صادرات محصولات با فناوری دلالت دارد.

به همین ترتیب ۳۰ درصد کل محصولات صنعتی ایران را محصولات با فناوری متوسط به بالا تشکیل داده‌اند در حالی که طبق هدف‌گذاری برنامه ششم توسعه این سهم می‌بایست به ۴۲ درصد افزایش می‌یافت. محدودیت‌های اطلاعاتی و کامل نبودن داده‌ها و اطلاعات آماری یکی از عوامل ارزیابی پایین این شاخص و مقدار آن از میزان هدف‌گذاری شده می‌باشد.

در سند تفصیلی علم و فناوری، رتبه ایران در شاخص جهانی نوآوری به عنوان یکی از اهداف کمی سند تفصیلی درج شده است. میزان هدف‌گذاری شده برای ایران در سال ۱۳۹۷ کسب رتبه ۷۶ بوده است. بر اساس گزارش جهانی نوآوری ایران در سال ۲۰۱۸ با کسب ۳۳۶ امتیاز بر سکوی ۶۵ جهان ایستاده و جایگاه خود را نسبت به سال قبل ۱۰ پله بهبود بخشیده است و از این لحاظ، ایران در بین ۳ کشور با بالاترین رشد رتبه در دنیا قرار گرفته است. بررسی عملکرد بخش علم و فناوری در سال ۱۳۹۷ نشان می‌دهد جمهوری اسلامی ایران از نظر رتبه علمی دارای وضعیت قابل قبول و تا حدی رو به رشد است. در ایجاد ظرفیت‌های زیرساختی تلاش‌های خوبی صورت گرفته، اما از این زیرساخت‌ها و ظرفیت‌های ایجاد شده در رفع نیازها و حل مسائل کشور، رفاه و تأمین نیازهای جامعه به خوبی استفاده نشده است. برای مثال تبدیل پیشرفت‌های علمی ایران در حوزه نانو به محصولات مورد نیاز به ویژه در بخش پزشکی و تجاری‌سازی و ایجاد ثروت از آن نکاتی است که باید بیشتر مورد توجه قرار گیرد. کم‌توجهی به علوم پایه و نیز علوم انسانی متناسب با شرایط فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، خاص کشور نیز یکی دیگر از معضلات حوزه علم و فناوری در ایران است.

بخش علم، فناوری و نوآوری کشور برای نقش‌آفرینی هر چه بیشتر در بخش‌های اقتصادی و صنعتی نیازمند توجه به کلیه عوامل تأثیرگذار بر اقتصاد دانش‌بنیان و نوآور و همکاری فعال مدیریت کلان اقتصادی و بخش‌های کسب‌وکار کشور با بخش‌های علمی و پژوهشی، استارت‌آپ‌ها و شرکت‌های دانش‌بنیان است. این مهم نیازمند اتخاذ سیاست‌های کلان از طریق پیاده‌سازی در قالب یک برنامه منسجم میان‌مدت با همکاری تمام دستگاه‌های ذی‌ربط علم، فناوری، اقتصادی و صنعتی است.

سلامت و ارتقای کیفیت زندگی

توسعه‌یافتگی و پیشرفت هر جامعه‌ای در گرو نگاه آن جامعه به سلامت آحاد جامعه است. برخورداری از نیروی انسانی سالم، مولد و باکیفیت، نیازی اساسی و حقی همگانی است که در قانون اساسی کشور مورد توجه و تأکید قرار گرفته است. اگرچه در سال‌های اخیر نظام سلامت توانسته است با استفاده از راهبرد مراقبت‌های بهداشتی اولیه به پیشرفت‌های چشمگیری در سطح کلی سلامت مردم و بالا رفتن

۸۴ □ خلاصه گزارش عملکرد قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷

شاخص‌های مربوط به آن برسد، اما همچنان یکی از مهمترین دغدغه‌های سیاست‌گذاران، برقراری عدالت در سلامت، دسترسی به خدمات سلامتی، کاهش پرداخت از جیب مردم و حمایت از اقشار محروم مواجه با هزینه‌های کمرشکن است.

عمده اهداف کلان قانون برنامه ششم توسعه در این حوزه؛ «افزایش امید به زندگی»، «کاهش بار ناشی از بیماری‌های غیر واگیر و عوامل خطر»، «اصلاح شاخص‌های توسعه»، «سلامت کودکان»، «افزایش میزان دسترسی و بهره‌مندی خانوارهای ایرانی به سبد مطلوب غذایی ایمن و سالم»، «مدیریت بهینه منابع مالی در نظام سلامت با اولویت گروه‌های آسیب‌پذیر» و «خودتکایی در زمینه طراحی و تولید مواد و فرآورده‌های دارویی، واکسن، محصولات زیستی، تجهیزات و ملزومات پزشکی با اولویت محصولات دانش بنیان» می‌باشد. مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در این بخش، برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷، در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف گذاری شده زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های بخش سلامت و ارتقای کیفیت زندگی در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	هدف کمی	واحد	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	افزایش نظارت بر بهداشت آب آشامیدنی به میزان ۲۵ نسبت به سال پایه	درصد	۵	۵	۵	۱۰۰
۲	کاهش پرداخت از جیب مردم	درصد	۳۸	۴۰	۳۸	۱۰۵.۲۶
۳	کاهش نسبی بار ناشی از عوامل خطر و بیماری‌های غیر واگیر به میزان ۵ تا پایان برنامه	درصد	-	۰	۰	۱۰۰
۴	کاهش نسبی احتمال مرگ‌های زودرس (۳۰ تا ۷۰ سال) ناشی از بیماری‌های غیر واگیر به میزان ۱۰ تا پایان برنامه ششم	درصد	-	۱۷.۴	۱۳.۵۸	۱۲۸.۱۳
۵	نسبت سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی در حوزه آموزش عالی سلامت به بخش دولتی (نسبت به سال پایه)	درصد	۱۰	۲۰	۰	۰
۶	کاهش میزان مرگ ۳۰ تا ۷۰ سال به مقدار ۱۰ تا پایان برنامه ششم	در صد هزار نفر جمعیت	-	۳۰.۱۹	۲۱.۵	۱۴۰.۴۱۹
۷	کاهش مرگ نوزادان به کمتر از ۷ در هزار تولد زنده	میزان در هزار تولد زنده	۹.۱	۸.۲	۷.۵۳	۱۰۸.۹
۸	نسبت تخت به ۱۰۰۰ نفر جمعیت	درصد	۱.۷	۱.۹	۱.۷	۸۹.۴۷
۹	کاهش مرگ ناشی از حوادث ترافیکی به میزان ۱۰ تا پایان برنامه ششم	در صد هزار نفر	۱۸	۱۶.۲	۰	۱۰۰
۱۰	کاهش اسیدهای چرب ترانس در روغن دارای مصرف مستقیم خوراکی	درصد	۲	۲	۲	۱۰۰
۱۱	ارتقاء وضعیت دفع فاضلاب بیمارستان‌ها تا ۱۰ تا پایان برنامه	درصد	۶۲	۶۴	۶۴	۱۰۰

ردیف	هدف کمی	واحد	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱۲	کاهش درصد مواجهه با هزینه‌های کمرشکن سلامت	درصد	-	۲.۵	۰	۱۰۰
۱۳	کاهش نسبت مرگ مادران به کمتر از ۱۵ در صد هزار تولد زنده	در صد هزار تولد زنده	۲۰	۱۷	۱۷.۷	۹۶.۰۵
۱۴	کاهش میزان مرگ کودکان زیر ۵ سال به کمتر از ۱۲ در هزار تولد زنده	میزان در هزار تولد زنده	۱۴.۴	۱۴.۴	۱۴.۴	۱۰۰
۱۵	افزایش تولید داروهای معتبر بین‌المللی تولید داخل به ۱ کل بازار	درصد	۲	۰.۲	۰.۱	۵۰

ماخذ: وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

- عملکرد اقدامات انجام شده در قالب شاخص‌ها و اهداف کمی برنامه ششم توسعه بیانگر آن است که:
- شاخص توسعه انسانی ایران در سال ۱۳۹۷ عدد ۰/۷۹۸ و در رتبه جهانی ۶۰ قرار دارد.
  - شاخص امید به زندگی ارتباط تنگاتنگی با بهبود وضعیت بهداشتی و درمانی دارد. از این رو این شاخص یکی از شاخص‌های سنجش پیشرفت و توسعه کشورها معرفی شده است. در سال ۱۳۹۷ شاخص امید به زندگی در کشور ۷۶.۲ سال بوده است. مهم‌ترین علل افزایش امید به زندگی در سال‌های اخیر کاهش مرگ‌ومیر کودکان زیر پنج سال، افزایش دسترسی مردم به خدمات بهداشتی، افزایش سطح سواد و ایجاد تسهیلات در مناطق روستایی می‌باشد.
  - میزان افزایش نظارت بر بهداشت آب آشامیدنی به میزان ۲۵ نسبت به سال پایه در سال ۱۳۹۷ معادل ۵ درصد بوده که میزان اهداف مصوب برنامه در سال ۱۳۹۷ صددرصد محقق گردیده است.
  - شاخص کاهش پرداخت از جیب مردم در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶ معادل ۲.۵ درصد رشد داشته و به ۴۰ درصد رسیده است. این شاخص بیش از به اهداف مصوب برنامه محقق شده است.
  - هدف کمی مصوب برنامه در سال ۱۳۹۷ در خصوص شاخص کاهش نسبی بار ناشی از عوامل خطر و بیماری‌های غیرواگیر بطور کامل محقق شده است.
  - میزان شاخص کاهش نسبی احتمال مرگ‌های زودرس (۳۰ تا ۷۰ سال) ناشی از بیماری‌های غیر واگیر در سال ۱۳۹۷ معادل ۱۳.۵۸ درصد می‌باشد که میزان محقق شده بیش از هدف کمی مصوب برنامه در سال ۱۳۹۷ می‌باشد.
  - میزان شاخص کاهش میزان مرگ ۳۰ تا ۷۰ سال در سال ۱۳۹۷ معادل ۲۱.۵ درصد هزار نفر جمعیت گزارش شده که با توجه به هدف کمی مصوب برنامه (۳۰.۱۰۹ درصد هزار نفر جمعیت) عملکرد بسیار مناسب تری داشته است.

- میزان کاهش مرگ نوزادان به کمتر از ۷ در هزار تولد زنده در سال ۱۳۹۷ معادل ۷.۵۳ میزان در هزار تولد زنده گزارش شده که نسبت به سال ۱۳۹۶ معادل ۷.۵ درصد بهبود یافته است.
- شاخص نسبت تخت به ۱۰۰۰ نفر جمعیت در سال ۱۳۹۷ معادل ۱.۷ درصد می باشد که حدود ۸۹.۵ درصد از هدف کمی مصوب برنامه محقق گردیده است. همچنین، تعداد تخت بستری فعال کل کشور در سال ۱۳۹۷ حدود ۱۴۰۸۵۰ تخت بوده که نسبت به سال گذشته حدود ۸.۷ درصد رشد داشته است. ضمناً تعداد تخت بستری فعال دانشگاهی در سال ۱۳۹۷ بالغ بر ۹۷۰۰۰ تخت (حدود ۷۰ درصد کل تخت فعال کشور) بوده است.
- میزان اسیدهای چرب ترانس در روغن دارای مصرف مستقیم خوراکی در سال ۱۳۹۷ معادل ۲ درصد بوده است که هدف برنامه در سال ۱۳۹۷ بطور کامل محقق گردیده است.
- میزان شاخص وضعیت دفع فاضلاب بیمارستان ها در سال ۱۳۹۷ معادل ۶۴ درصد ارتقا یافته است که هدف برنامه در سال ۱۳۹۷ بطور کامل محقق گردیده است.
- میزان مرگومیر مادران باردار کاهش قابل ملاحظه‌ای در یک سال اخیر داشته است، بطوریکه از ۲۰ مورد در ۱۰۰ هزار تولد زنده در سال ۱۳۹۶، به ۱۷.۷ در ۱۰۰ هزار تولد زنده در سال ۱۳۹۷ رسیده است. کاهش یا افزایش مرگومیر مادران متأثر از عوامل مختلف اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی از قبیل وضعیت سواد زنان، شبکه راه‌های روستایی، وجود شبکه‌های ارتباطی مخابراتی، درآمد خانوار، دسترسی به فوریت‌های مامائی و زایمان، کیفیت خدمات بهداشت باروری، سقط‌های ناایمن، آگاهی از مباحث بهداشت باروری، هزینه خدمات درمانی و... است. به عبارت دیگر کیفیت خدمات بهداشتی درمانی فقط بخشی از عوامل مؤثر در کاهش این شاخص را به خود اختصاص می‌دهد که در این زمینه برنامه سلامت مادران در جمهوری اسلامی ایران دستاوردهای درخور توجه داشته است. باتوجه به هدف مصوب برنامه در سال ۱۳۹۷ حدود ۹۶ درصد آن محقق گردیده است.
- مرگ و میر کودکان، اگرچه یکی از شاخص‌های مهم سلامتی است ولی از جمله شاخص‌هایی است که تحت تأثیر عوامل اجتماعی و اقتصادی می‌باشد. از آنجایی که این شاخص در حوزه مطالعات مربوط به توسعه انسانی اهمیت دارد، به‌عنوان یکی از مهمترین شاخص‌های ارزیابی میزان توسعه‌یافتگی محسوب شده و در چارچوب اهداف توسعه هزاره و اهداف توسعه پایدار نیز مورد تأکید ویژه قرار گرفته است. در سال ۱۳۹۷ میزان مرگومیر اطفال زیر یک سال در ۱۰۰۰ تولد زنده به حدود ۱۲.۶ رسیده که نسبت به سال ۱۳۹۶ کاهش پیدا کرده است. همچنین میزان مرگومیر اطفال زیر پنج سال در سال ۱۳۹۶ حدود ۱۴.۱۴ در هزار تولد زنده بوده است که عدد این شاخص در سال ۱۳۹۷ به حدود ۱۴ کاهش پیدا کرده است که هدف مصوب برنامه در سال ۱۳۹۷ بطور کامل محقق گردیده است.

– میزان تولید داروهای معتبر بین المللی تولید داخل در سال ۱۳۹۷ معادل ۰.۱ درصد بوده است که باتوجه به هدف مصوب در سال ۱۳۹۷ میزان تحقق آن ۵۰ درصد می باشد. حوزه سلامت به عنوان یکی از حوزه‌های اصلی قانون برنامه ششم توسعه، از عرصه‌های اولویت‌دار خدمات‌رسانی دولت دوازدهم در سال ۱۳۹۷ محسوب می‌شود. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به عنوان متولی اصلی توسعه نظام سلامت، با اجرای تکالیف قانونی خود، در مسیر توسعه کیفی و کمی خدمات بهداشتی، درمانی و آموزشی گام‌های بسیار مؤثری در دستیابی به اهداف و احکام برنامه ششم توسعه کشور به منظور برقراری عدالت در جامعه در راستای حفظ سلامت، برداشته است.

بیمه سلامت

امروزه در سراسر دنیا بخش بیمه سلامت از مهم‌ترین بخش‌های خدماتی به شمار می‌رود و شاخص‌های پیشرفت در آن یکی از شاخص‌های اصلی توسعه و رفاه اجتماعی تلقی می‌شود. تجارب جهانی کشورهای توسعه یافته موید آن است که سرمایه‌گذاری در بخش بیمه سلامت یکی از محورهای اصلی راهبرد کاهش فقر و توسعه سرمایه انسانی و اجتماعی است.

عمده اهداف کلان قانون برنامه ششم توسعه در این حوزه؛ «پوشش کامل جمعیت»، «کاهش سهم پرداخت از جیب»، «کاهش خانوارهای مواجه با هزینه‌های کمرشکن»، «مشارکت عادلانه در تأمین منابع مالی» و «پایداری منابع» به منظور حفاظت از بیمه‌شدگان در برابر ریسک مالی ناشی از بیماری می باشد. مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در بخش بیمه سلامت، برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷، در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های حوزه بیمه سلامت در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	عنوان هدف کمی	واحد اندازه گیری	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	کاهش سهم پرداخت از جیب	درصد	۴۴	۳۷	۳۹	۹۴.۸۷
۲	افزایش مشارکت عادلانه	درصد	۸۶	۸۷.۵	۸۶.۵	۹۸.۸۶
۳	کاهش هزینه‌های پزشکی	درصد مراجعین	۴	۳	۳	۱۰۰
۴	افزایش پوشش جمعیت	درصد	۹۴	۹۹	۹۵	۹۵.۹۶
۵	افزایش سهم بیمه‌ها	درصد	۳۱	۳۱	۳۰	۹۶.۷۷

مأخذ: سازمان بیمه سلامت

عملکرد اقدامات این حوزه در قالب شاخص‌ها و اهداف کمی برنامه ششم توسعه بیانگر آن است که: – سهم پرداخت از جیب برای خدمات سلامت در سال ۱۳۹۶ حدود ۴۴ درصد بوده که در سال

- ۱۳۹۷ به ۳۹ درصد کاهش پیدا کرده است. با توجه به اینکه هدف تعیین شده در برنامه ۳۷ درصد می‌باشد، میزان تحقق هدف این شاخص برنامه ۹۵ درصد است.
- ضریب شاخص مشارکت عادلانه در تأمین منابع مالی سلامت در سال ۱۳۹۷ معادل ۸۶.۵ درصد بوده است. این رقم در سال ۱۳۹۶ بالغ بر ۸۶ درصد بوده است که این آمار نشان‌دهنده ۹۸.۹ درصد تحقق هدف شاخص در برنامه می‌باشد.
- در زمینه شاخص «کاهش هزینه‌های پزشکی» در سال ۱۳۹۷ حدود ۳ درصد بیماران در معرض هزینه‌های کمرشکن (کاتستروفیک) بوده‌اند. این رقم نشان می‌دهد که شاخص مذکور در مقایسه با عملکرد ۴ درصدی در سال ۱۳۹۶ کاهش داشته و هدف تعیین شده در برنامه محقق گردیده است. از عمده علل «کاهش سهم پرداخت از جیب»، «هزینه‌های کمرشکن پزشکی»، اجرای «طرح تحول سلامت» و «کاهش هزینه بیماران مراجعه‌کننده به مراکز ارائه خدمات سلامت دولتی» می‌باشد.
- در سال ۱۳۹۶ بالغ بر ۹۴ درصد جمعیت کشور تحت پوشش بیمه پایه سلامت قرار داشته است. طبق اهداف برنامه ششم این رقم در سال ۱۳۹۷ می‌بایست به ۹۹ درصد افزایش می‌یافت؛ اما عملکرد نشان می‌دهد که میزان جمعیت تحت پوشش در سال ۱۳۹۷ بالغ بر ۹۵ درصد بوده که این امر بیانگر تحقق ۹۶ درصدی هدف برنامه می‌باشد. لازم به ذکر است که برنامه بیمه رایگان در سال ۱۳۹۳ بر اساس طرح تحول سلامت آغاز گردید که به دلیل محدودیت منابع در سال ۱۳۹۷ محدود شده است. همچنین رفع بخشی از همپوشانی بیمه‌شدگان سازمان بیمه سلامت نیز می‌تواند در کاهش درصد بیمه‌شدگان مؤثر باشد.
- هدف برنامه ششم توسعه برای شاخص «سهم بیمه‌ها از منابع مالی سلامت» در سال ۱۳۹۷ معادل ۳۱ درصد تعیین شده است. عملکرد این شاخص در سال مذکور ۳۰ درصد می‌باشد که نشان‌دهنده تحقق ۹۶.۸ درصدی هدف تعیین شده در برنامه می‌باشد. زیان انباشته سال‌های قبل سازمان‌های بیمه‌ای بخصوص سازمان بیمه سلامت و سازمان تأمین اجتماعی می‌تواند از علل تحقق کامل آن باشد.
- با بررسی شاخص‌ها و اهداف کمی مورد نظر در حوزه بیمه سلامت می‌توان بیان نمود اهداف برنامه در سال ۱۳۹۷ محقق گردیده است و به منظور تحقق کامل اهداف موارد زیر پیشنهاد می‌گردد:
- پیش‌بینی منابع مورد نیاز قبل از تصویب هرگونه قوانین و مصوباتی که سازمان‌های بیمه‌گر را متحمل بار مالی مضاعف می‌نماید.
- پیش‌بینی منابع پایدار برای بیمه‌های سلامت از جمله عوارض کالاها و اقدامات آسیب‌رسان به سلامت

- تعیین حق بیمه پایه سلامت مبتنی بر هزینه تمام شده بسته بیمه پایه و به صورت تابعی از درآمد خانواده.
- تلاش در جهت همراهی و مشارکت حداکثری با سیاست‌های این سازمان از سوی سایر سازمان‌های بیمه‌گر.

زنان و خانواده

در دهه اخیر راهبرد عمده مورد تاکید در سیاست‌های کلی برنامه های توسعه‌ای کشور، «تقویت نهاد خانواده، جایگاه زن در آن و در عرصه‌های اجتماعی و استیفای حقوق شرعی و قانونی زنان در همه عرصه‌ها و توجه ویژه به نقش سازنده زنان در خانواده و اجتماع» بوده است. عمده اهداف کلان قانون برنامه ششم توسعه در این حوزه؛ «تقویت کارکرد خانواده و جایگاه زن در آن»، «افزایش سطح باسوادی زنان»، «افزایش فرصت های شغلی زنان و ایجاد تعادل جنسیتی در بازار کار»، «افزایش سهم زنان از نظام جامع رفاه و تامین اجتماعی و توانمند سازی زنان آسیب دیده و در معرض آسیب»، «ارتقاء سطح سلامت و بهداشت زنان»، «ارتقای سرمایه اجتماعی و فرهنگی زنان و خانواده» و «شایسته سالاری در مدیریت و اداره جامعه» می‌باشد. مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در این بخش، برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷، در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های حوزه زنان و خانواده در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	هدف کمی	واحد اندازه‌گیری	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	افزایش نرخ اشتغال زنان	-	۸۰.۲	۷۸.۴	۸۰.۷	۱۰۲.۹۳
۲	کاهش نرخ بیکاری زنان	-	۱۹.۸	۲۱.۶	۱۹.۳	۱۱۱.۹۲
۳	افزایش نرخ مشارکت اقتصادی زنان	-	۱۶	۱۰.۹	۱۴.۱	۱۲۹.۳۶
۴	افزایش امید به زندگی زنان	متوسط طول عمر مورد انتظار	۷۵	۷۵	۷۵	۱۰۰
۵	کاهش نرخ طلاق	نفر در هر هزار نفر	۲.۲	۲.۳	۱.۹	۱۲۱.۰۵
۶	افزایش میزان باسوادی زنان در جمعیت ۶ ساله و بالاتر در کل کشور	درصد	۸۴.۱	۸۲.۳	۸۲.۳	۱۰۰
۷	افزایش ضریب پوشش بیمه‌ای جمعیت زنان فعال بیمه‌شده در تامین اجتماعی	درصد	-	۷۸.۹	۸۸.۹	۱۱۲.۶۷
۸	افزایش ضریب پوشش بیمه‌ای جمعیت زنان غیر فعال	درصد	-	۱۴	۱۴.۵	۱۰۳.۵۷
۹	افزایش ضریب پوشش بیمه‌ای اجتماعی زنان شاغل در سازمان تامین اجتماعی	درصد	-	۸۷.۱	۹۲.۹	۱۰۶.۶۶

۹۰ خلاصه گزارش عملکرد قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷

ردیف	هدف کمی	واحد اندازه گیری	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱۰	افزایش تعداد سازمان‌های مردم‌نهاد مرتبط با حوزه زنان و خانواده	تعداد	۲,۷۲۲	۲,۷۲۲	۲,۷۲۲	۱۰۰
۱۱	افزایش میزان مشارکت زنان در سطوح مدیریتی	تعداد	۱۳۲,۱۳۶	۱۱۸,۷۱۹	۱۵۵,۴۱۴	۱۳۰.۹۱

مأخذ: مرکز آمار ایران

- عملکرد اقدامات این حوزه در قالب شاخص‌ها و اهداف کمی برنامه ششم توسعه بیانگر آن است که:
- امید به زندگی در سال ۱۳۹۷ در زنان ۷۵ سال است که هدف کمی مصوب برنامه بطور کامل محقق گردیده است.
  - میزان مشارکت زنان در سطوح مدیریتی در سال ۱۳۹۷ معادل ۱۵۵۴۱۴ نفر می باشد که نسبت به سال ۱۳۹۶ معادل ۲۳۲۷۸ نفر افزایش یافته است. میزان تحقق هدف کمی مصوب برنامه در سال ۱۳۹۷ حدود ۱۳۱ درصد می باشد.
  - میزان ضریب پوشش بیمه‌ای اجتماعی زنان شاغل در سازمان تامین اجتماعی ۹۲.۹ درصد می باشد که هدف کمی مصوب برنامه ۱۰۶.۶۶ درصد می باشد.
  - در سال ۱۳۹۷ نسبت زنان شاغل در جمعیت زنان فعال ۸۰.۷ می باشد که این شاخص نسبت به سال ۱۳۹۶ تغییر چندانی نکرده است. میزان تحقق هدف کمی مصوب برنامه در سال مورد مطالعه تقریباً ۱۰۳ درصد می باشد.
  - در سال ۱۳۹۷ نسبت زنان فعال در جمعیت زنان ۱۰ ساله و بالاتر ۱۴.۱ می باشد که نسبت به سال ۱۳۹۶ تقریباً ۲ واحد کاهش یافته است. میزان تحقق هدف کمی مصوب برنامه ۱۲۹.۳۱ درصد می باشد.

امور حمایتی و توانمندسازی

حمایت‌های اجتماعی بخشی از ساختار نظام جامع تأمین و رفاه اجتماعی در کشور است که مسئولیت ارائه خدمات رفاهی و اجتماعی به گروه‌های نیازمند جامعه را عهده‌دار است. این گروه‌ها جزء اقشار آسیب‌پذیر و محروم جامعه هستند، که به طور عمده نهادهایی همچون کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی کشور مسئولیت ارائه خدمات به آنان را بر عهده دارند. در این راستا اهداف کلی بخش در قانون برنامه شامل؛ «توانمندسازی افراد تحت پوشش»، «کنترل رشد آسیب‌های اجتماعی»، «کنترل رشد بروز معلولیت»، «میزان نفوذ خدمات حمایتی»، «میزان نفوذ خدمات توانبخشی» و «میزان خدمات حمایتی سالمندان» می‌باشند.

مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در بخش امور حمایتی و توانمندسازی، برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷، در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های حوزه امور حمایتی و توانمندسازی در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	هدف کمی	واحد اندازه‌گیری	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	غربالگری بینایی کودکان از ۳ میلیون به ۳۱۵۳۰۳۰ نفر	نفر	۳۳۲۶۶۷۶	۳۰۹۰۹۰۳	۳۰۹۹۰۳۰	۱۰۰.۲۶
۲	افزایش حمایت از کودکان بی سرپرست از ۲۳۴۰۲ به ۲۵۸۲۸ نفر	نفر	۲۵۵۰۰	۲۴۸۳۴	۲۶۰۰۰	۱۰۴.۷
۳	افزایش افراد تحت پوشش خدمات بهزیستی	نفر	۵۴۰۰۰۰	۵۴۰۰۰۰	۶۰۰۰۰۰	۱۱۱.۱
۴	غربالگری شنوایی از ۹۶۶۰۰۰ به ۱۵۴۵۰۰۰ نفر	نفر	۱۱۸۷۵۲۵	۱۲۷۸۰۰۰	۱۳۶۰۰۰۰	۱۰۶.۴
۵	اشتغال افراد تحت پوشش از ۶۵۰۰۰ به ۸۲۰۰۰ نفر	نفر	۷۱۰۰۰	۷۴۰۰۰	۲۳۷۳۲۶	۳۲۰.۷
۶	ایجاد اشتغال در مناطق محروم	شغل	۳۰۰	۴۰۰	۲۵۰۰	۶۲۵
۷	کنترل افزایش طلاق از ۱۶۳۲۲۸ به ۱۷۶۱۱۹ نفر	نفر	۱۷۴۵۹۷	۱۷۱۸۷۶	۱۷۱۸۷۶	۱۰۰
۸	افزایش حمایت از بیماران روانی مزمن	درصد	۳۰	۴۵	۴۵	۱۰۰

مآخذ: سازمان بهزیستی کشور و کمیته امداد امام خمینی (ره)

جدول فوق گویای اطلاعات امور حمایتی و توانمندسازی در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ می‌باشد.

- عملکرد شاخص «غربالگری بینایی کودکان» در سال ۱۳۹۷ برابر با ۳۰۹۹۰۳۰ نفر بوده که در حدود ۱۰۰ درصد از هدف تعیین شده، تحقق یافته است.

- عملکرد شاخص «افزایش حمایت از کودکان بی‌سرپرست» در سال ۱۳۹۷ برابر با ۲۶۰۰۰ نفر بوده که ۱۰۴/۷ درصد از هدف برنامه، تحقق یافته است.

- عملکرد «افزایش افراد تحت پوشش خدمات بهزیستی» در سال ۱۳۹۶ حدود ۵/۴ میلیون نفر تحت پوشش بهزیستی قرار گرفته‌اند، این رقم در سال ۱۳۹۷ به رقم ۶ میلیون نفر افزایش یافته است که ۱۱۱/۱ درصد از هدف تعیین شده در سال ۱۳۹۷، تحقق یافته است.

- در سال ۱۳۹۷ تعداد ۱۳۶۰۰۰۰ کودک مورد غربالگری شنوایی قرار گرفتند که ۱۰۶/۴ درصد از هدف برنامه، تحقق یافته است.

- در سال ۱۳۹۷ «اشتغال افراد تحت پوشش» در حدود ۲۳۷۳۲۶ نفر بوده است که ۳۲۰/۷ درصد از هدف برنامه، تحقق یافته است.

- در سال ۱۳۹۷ به میزان ۲۵۰۰ نفر اشتغال در مناطق محروم ایجاد شده که بیش از هدف تعیین شده در سال ۱۳۹۷ بوده است.

- در سال ۱۳۹۷ به میزان ۱۷۱۸۷۶ نفر «کنترل طلاق» صورت گرفته است این رقم نسبت به هدف برنامه پیش‌بینی شده ۱۰۰ درصد محقق شده است این عملکرد نسبت به سال ۱۳۹۶ به میزان ۲۷۲۱ نفر افزایش دارد.

– در سال ۱۳۹۷ در حدود ۴۵ درصد از «بیماران روانی مزمن» مورد حمایت نهادهای حمایتی قرار گرفته‌اند. و موجب تحقق ۱۰۰ درصد هدف کمی برنامه در همان سال گردید، این رقم در سال ۱۳۹۶ در حدود ۱۵ درصد بوده است که نشان از افزایش ۳۰ درصدی در سال دوم اجرای برنامه ششم دارد.

به‌منظور افزایش کمیت و کیفیت خدمات ارائه‌شده به جمعیت تحت پوشش خدمات حمایتی و نیازمندان، توجه به برخی موارد نظیر افزایش کارآمدی و تخصیص هدفمند منابع یارانه‌ها برای اقشار آسیب‌پذیر، پیگیری آثار برنامه‌های اقتصادی و اجتماعی بر وضعیت درآمدی و معیشتی دهک‌های پایین درآمدی، تقویت برنامه‌های ویژه اشتغال، توانمندسازی، جلب مشارکت‌های مردمی، آموزش مهارت‌های شغلی به دهک‌های پایین درآمدی، پیشگیری از بروز آسیب‌های اجتماعی و معلولیت‌ها از طریق افزایش آگاهی‌های عمومی و آموزش، تقویت مراکز غیردولتی ارائه خدمات، گسترش خدمات بیمه‌های اجتماعی برای گروه‌های آسیب‌پذیر شامل خدمات توانبخشی به معلولان و افراد آسیب‌دیده، معنادار و خدمات مشاوره و روان‌شناختی ضروری است.

با مقایسه برخی از شاخص‌های هدف کمی در سال‌های برنامه و میزان عملکرد ارایه شده نشان می‌دهد روند ارتقاء کیفی در نحوه ارائه خدمات به جامعه هدف بر اساس هدف‌های کل و کمی در حال انجام به نحو مطلوب است به طوری که با برنامه‌ریزی مؤثر در شناسایی افراد و گروه‌ها قبل از هر عملی و سپس راهبری مناسب در برخورداری از خدمات قبل از تشدید موضوع برای آنان حائز اهمیت است. یکی از اقدامات مؤثر پیشگیری از معلولیت‌ها ناشی از اختلالات ژنتیک در افراد ۱۵ تا ۲۵ سال است که در سال ۱۳۹۷ در حدود ۸۰۰۰۰ نفر غربالگری شده‌اند.

بیمه‌های اجتماعی و صندوق‌های بیمه‌ای و بازنشستگی

نظام تأمین اجتماعی به منظور استقرار عدالت و ثبات اجتماعی و تأمین آتیه شهروندان به عنوان یکی از ضرورت‌های توسعه اقتصادی و تحقق عدالت اجتماعی در کشور است. با اجرای قوانین بازنشستگی پیش از موعد و افزایش دامنه شمول این قوانین در سال‌های اخیر موجب تشدید روند رشد تعداد مستمری‌بگیران شده که سازمان‌ها و صندوق‌های متولی این امر را دچار مشکل کرده است. بنابراین حسب برنامه ششم توسعه اهداف کلی این حوزه، «گسترش پوشش بیمه‌های اجتماعی»، «عدالت دسترسی به پوشش بیمه‌های اجتماعی»، «پایداری منابع و مصارف»، «جامعیت تعهدات و خدمات بیمه‌های اجتماعی» و «اصلاح نظام سرمایه‌گذاری صندوق‌های بیمه‌ای» تعیین شده است. مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در بخش بیمه‌های اجتماعی و صندوق‌های بیمه‌ای و بازنشستگی، برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷، در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف گذاری شده زیر آمده است:

عملکرد برخی شاخص‌های حوزه بیمه‌های اجتماعی و صندوق‌های بیمه‌ای و بازنشستگی در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	هدف کمی	واحد اندازه‌گیری	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	ضریب پوشش بیمه‌های اجتماعی	درصد	۷۲	۷۳	۷۳	۱۰۰
۲	متوسط مستمری دریافتی به متوسط هزینه خانوار	درصد	-	۴۸.۸	۵۲.۶۶	۱۰۷.۹
۳	متوسط نرخ جایگزینی کلیه صندوق‌ها	درصد	۸۳	۸۲	۸۵	۱۰۳.۶
۴	متوسط نسبت مصارف به منابع کلیه صندوق‌ها	درصد	-	۷۳	۱۳۵	۱۸۴.۹
۵	نسبت مصارف به منابع سازمان تأمین اجتماعی	درصد	۷۵	۶۰	۱۱۱	۱۸۵
۶	نسبت مصارف به منابع صندوق کشوری	درصد	۲۴۴	۱۱۵	۲۹۵	۲۵۶.۵

مأخذ: مرکز آمار ایران و صندوق‌های بازنشستگی.

- ضریب پوشش بیمه‌های اجتماعی در سال ۱۳۹۶ حدود ۷۲ درصد بوده و در سال ۱۳۹۷ به ۷۳ درصد رسیده است که افزایش ناچیزی داشته است، ولی هدف برنامه در سال ۱۳۹۷ تحقق یافته است. به رغم این عملکرد، لازم به ذکر است که در حدود ۳۰ درصد از جمعیت کشور تحت پوشش بیمه‌های اجتماعی قرار نگرفته است، که عمدتاً روستائیان و عشایری هستند که به دلیل اختیاری بودن پوشش بیمه‌ای این صندوق و یا کمی درآمد تحت پوشش قرار نگرفته‌اند.

- متوسط مستمری دریافتی به متوسط هزینه خانوار در سال ۱۳۹۷ به ۵۲/۶۶ درصد رسیده است که حدود ۱۰۷ درصد از هدف تعیین شده در سال ۱۳۹۷، تحقق یافته است. با توجه به تغییرات و تحولات جمعیتی، افزایش امید به زندگی، سالمند شدن جمعیت زیر پوشش، بالابودن نرخ حوادث و سوانح و بیماری‌های شغلی و عوامل مشابه، تعداد بازنشستگان و مستمری‌بگیران به نحو چشمگیری افزایش یافته است. به طوری که افزایش گروه‌های مستمری بگیر بار مالی مضاعفی را بر صندوق‌ها وارد نموده است.

- شاخص متوسط نسبت مصارف به منابع کلیه صندوق‌ها برای سال ۱۳۹۷ به ۱۳۵ درصد رسیده است. این شاخص نسبت به هدف تعیین شده برای سال ۱۳۹۷، حدود ۱۸۵ درصد تحقق داشته است. به منظور برآورده شدن تعهدات قانونی در قبال مستمری‌بگیران باید منابع کافی و متناسب با هزینه تعهدات وجود داشته باشد. اگر چنانچه پیشنهادها و برنامه‌های وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، نظیر اصلاحات ساختاری و پارامتریک مورد نظر مثل افزایش سن و سابقه برای بازنشستگی و ... و رعایت ملاحظات اصول بیمه‌ای در افزایش مستمری و ... اجراء شود، منجر به کنترل روند افزایشی این نسبت می‌شود.

چالش عمده دیگر در زمینه پوشش بیمه‌های اجتماعی، پوشش روستائیان و جمعیت غیرساکن در کشور است. بر اساس آخرین اطلاعات موجود در سال ۱۳۹۷، صندوق روستائیان حدود یک میلیون و ۳۰ هزار خانوار را تحت پوشش بیمه اجتماعی قرار داده است. این در حالی است که بر اساس گزارش‌های مرکز آمار کشور، تعداد خانوار روستایی و یا غیرساکن در کشور بالغ بر ۶ میلیون خانوار می‌باشد. اگر از این

تعداد، مزد و حقوق‌بگیران روستایی را که تحت پوشش سایر صندوق‌ها قرار می‌گیرند، کم شود، جامعه هدف صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر به دست می‌آید که بالغ بر ۴ میلیون خانوار خواهد بود و به‌طور خلاصه می‌توان گفت: ضریب نفوذ بیمه‌ای این صندوق در میان جمعیت هدف خود حدود ۲۵ درصد می‌باشد (جمعیت تحت پوشش تقسیم بر جمعیت جامعه هدف) و ۷۵ درصد جمعیت روستایی و غیر ساکن (حدود ۳ میلیون خانوار) تاکنون تحت پوشش قرار نگرفته‌اند.

چالش‌های مربوط به تعهدات و مصارف؛ افزایش‌های سالانه حقوق و مستمری‌ها، رشد بی‌رویه هزینه‌های درمان نرخ بالای حوادث شغلی و سوانح جاده‌ای، تعهدات قانونی دولت، کمبود نقدینگی و بخشودگی جرائم است. اعمال اصلاحات پارامتریک جهت تقویت بنیه مالی و پایداری منابع صندوق‌های بازنشستگی ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. به همین منظور توجه به برخی چالش‌های مهم صندوق بیمه‌های اجتماعی و بازنشستگی نظیر متأثر بودن صندوق‌های بازنشستگی (مستقیم و غیرمستقیم) از فعالیت‌ها و سیاست‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی کشور و تغییر مؤلفه‌های کلان اقتصادی، اجتماعی، نظام بخشنده بازنشستگی ایران، نبود نهادهای تنظیم‌گر و ناظر بر سرمایه‌گذاری صندوق‌های بازنشستگی، نبود برآورد دقیق از دارایی صندوق‌ها، بازده پایین سرمایه‌گذاری صندوق‌ها، تحمیل قوانین ناسازگار با اصول بیمه‌ای، تغییرات جمعیتی و بالا رفتن متوسط سن جمعیت کشور، کاهش ضریب پشتیبانی به‌واسطه افزایش بسیار زیاد مستمری‌بگیران و کاهش نرخ ورود بیمه‌شدگان اصلی امری اجتناب‌ناپذیر است.

پیشگیری و کاهش آسیب‌های اجتماعی و ارتقای سرمایه اجتماعی

آسیب‌های اجتماعی یکی از مسائل مورد توجه جامعه بشری از گذشته تا به امروز می‌باشد. آسیب اجتماعی به هر نوع عمل فردی یا جمعی اطلاق می‌شود که در چارچوب اصول اخلاقی و یا قواعد عام عمل جمعی رسمی و غیررسمی جامعه محل فعالیت کنش‌گران قرار نمی‌گیرد و در نتیجه با قبح اخلاقی و اجتماعی و یا منع قانونی روبه‌رو می‌گردد.

بر این اساس هدف‌های کلی بخش در برنامه ششم توسعه شامل؛ «تهیه طرح جامع کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی»، «شناخت وضعیت اجتماعی کشور»، «کنترل پیامدهای اجرای برنامه‌ها و طرح‌های کلان توسعه‌ای کشور»، «رصد آسیب‌های اجتماعی»، «اطلس آسیب‌های اجتماعی» و «ارتقاء سرمایه اجتماعی» می‌باشد.

مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در بخش پیشگیری و کاهش آسیب‌های اجتماعی و ارتقاء سرمایه اجتماعی، برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷، در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های حوزه پیشگیری و کاهش آسیب‌های اجتماعی و ارتقای سرمایه اجتماعی در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	هدف کمی	واحد اندازه‌گیری	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	آموزش و توانمندسازی زنان سرپرست خانوار	هزار نفر	۱۵۰	۲۰۰	۲۰۰	۱۰۰
۲	افزایش رضایت اجتماعی از طریق ارتقاء سطح خدمات و ترویج حکمرانی خوب	درصد	۵۵	۶۰	۶۰	۱۰۰
۳	ایجاد تعادل و توازن منطقه‌ای در شاخص‌های اجتماعی ۸۰ شهرستان کشور	پروژه	۶۰	۴۵	۴۵	۱۰۰
۴	پشتیبانی، تقویت و تکمیل مراکز مشاوره خانواده	تعداد	۶۰۰	۸۰۰	۸۰۰	۱۰۰
۵	توانمندسازی و ارتقاء مهارت‌های پایه زندگی ساکنین مناطق	هزار نفر ساعت	۲۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۱۰۰
۶	جلب مشارکت‌های اجتماعی و هماهنگ‌سازی (ساکنین، سازمان‌های مردم نهاد و خیریه‌ها) در بهبود وضعیت مناطق	تعداد تشکل	۲۰۰۰	۳۰۰۰	۳۰۰۰	۱۰۰
۷	کمک هزینه مسکن زوج‌های جوان در نقاط بحرانی و حاد	تعداد (هزار زوج)	۴۰	۵۰	۵۰	۱۰۰

مأخذ: سازمان امور اجتماعی و سازمان برنامه و بودجه کشور

عملکرد اهداف کمی جدول بالا بر اساس شاخص‌های مصوب برنامه ششم توسعه به قرار زیر است:

- عملکرد آموزش و توان آموزش و توانمندسازی زنان سرپرست خانوار در سال ۱۳۹۷ خانوار معادل ۲۰۰ هزار نفر است، به طوری که نسبت به سال پایه ۱۳۹۶ در حدود ۵۰ هزار نفر افزوده شده است.
  - افزایش رضایت اجتماعی از طریق ارتقاء سطح خدمات و ترویج حکمرانی خوب در سال ۱۳۹۷ معادل ۶۰ درصد رشد بوده است که این میزان در سال ۱۳۹۶ هم به میزان ۵۵ درصد بوده است که در سال ۱۳۹۷، حدود ۵ درصد بیشتر از سال قبل است.
  - ایجاد تعادل و توازن منطقه‌ای در شاخص‌های اجتماعی ۸۰ شهرستان کشور در سال ۱۳۹۷ به میزان ۴۵ پروژه بوده است که نسبت به پیش‌بینی سالانه برنامه ۱۰۰ درصد محقق شده است. اما نسبت به سال پایه ۱۳۹۶ در حدود ۱۵ پروژه کاهش داشته است.
  - شاخص پشتیبانی، تقویت و تکمیل مراکز مشاوره خانواده در سال ۱۳۹۷، به تعداد ۸۰۰ مرکز بوده است، این شاخص در سال ۱۳۹۶ به تعداد ۶۰۰ مرکز بوده که روندی افزایشی را دنبال نموده است.
  - در خصوص شاخص توانمندسازی و ارتقاء مهارت‌های پایه زندگی ساکنین مناطق؛ در سال ۱۳۹۷، حدود ۴۰۰ هزار نفر ساعت مورد پشتیبانی قرار گرفته‌اند، اما این میزان در سال ۱۳۹۶ برابر ۲۰۰ هزار ساعت بوده است که نشان از افزایش چشمگیر در این شاخص حمایتی می‌باشد.
- لازم به ذکر است، توزیع اعتبار بین دستگاه‌های اجرایی متعدد و پراکنده در سطح کشور از توان حاکمیت برای کاهش آسیب‌های اجتماعی می‌کاهد، لذا ضروری است طی برنامه جامعی نقشه راه دستگاه‌های

مرتبط در قالب برنامه‌های اجرایی مشخص و اعتبارات به صورت هدفمند بر روی مسائل اولویت‌دار متمرکز شده و میزان کاهش به صورت سالانه رصد و ارزیابی شود.

بر اساس جزء (۴) بند (پ) ماده (۵۷) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور مبنی بر ایجاد مرکز اطلاعات و مطالعات آسیب‌های اجتماعی موضوع در دستور کار دستگاه‌های مرتبط با موضوع قرار گرفت و سند نظام‌نامه رصد اجتماعی و ایجاد زیرساخت‌های نرم‌افزاری برای گردآوری آمار و اطلاعات انجام شد.

ضرورت مداخله مؤثر حاکمیت برای بهبود وضعیت آسیب‌های اجتماعی لزوم تمرکز سیاست‌گذاری و وجود نهاد واسط برای هماهنگی بین دستگاه‌های اجرایی ملی و استانی با هدف هم‌افزایی برنامه‌ها و اقدامات دستگاه‌های اجرایی است که با ایجاد شورای اجتماعی کشور این مهم تحقق پذیرفت. اما آنچه پس از ایجاد نهاد سیاست‌گذار و هماهنگ‌کننده انتظار می‌رود تدوین برنامه جامعی (که در ماده (۸۰) قانون برنامه ششم توسعه به صراحت دولت مکلف به تدوین آن شده) است که تا پایان سال ۱۳۹۷ ارائه نشده و این معضل موجب تداوم فعالیت‌های ناهماهنگ، موازی و در نتیجه عدم هم‌افزایی لازم بین فعالیت‌های دستگاه‌های اجرایی می‌باشد.

ایثارگران

آرمان ایثار و شهادت مبین اوج ایمان، عبودیت و نماد کامل تحقق والاترین ارزش‌های معنوی و الهی در وجود انسان است. از این رو، شهدا و ایثارگران که در مسیر پاسداشت آرمان‌های اسلامی و انقلابی و حفظ کیان جامعه جان‌فشانی و ایثار کردند، دارای جایگاهی رفیع بوده و خدمت به این قشر معزز افتخاری بزرگ و وظیفه‌ای ملی و شرعی است. حفظ استقلال، تمامیت ارضی و صیانت از فرهنگ، هویت و امنیت ملی کشور، موکول و مشروط به زنده‌بودن فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت است. بر این اساس، موضوع ایثار و شهادت‌طلبی و تکریم ایثارگران و خانواده‌های آنان، از جایگاه رفیع و ارزشمندی برخوردار است. برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی کشور به‌عنوان نقشه راه که منطبق بر سیاست‌های کلی نظام است، نقش حائزاهمیتی در تحقق سند چشم‌انداز و اجرای مطلوب و شایسته مأموریت دستگاه‌های دولتی دارد. به همین منظور اهداف کلان بخش در برنامه ششم توسعه «اعتلای معرفت دینی، تعمیق ارزش‌ها، باورها و ترویج و توسعه فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت در جامعه»، «ارتقاء سطح علمی، آموزشی و توانمندی ایثارگران و خانواده آنان»، «حفظ و ارتقای جایگاه و منزلت اجتماعی، عزتمندی، خودباوری و هویت جامعه ایثارگری» و «حفظ و ارتقا سطح سلامت و کیفیت زندگی جامعه ایثارگری» است. مهم‌ترین اقدامات انجام شده در بخش ایثارگران، برای تحقق اهداف کلی قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷، در چارچوب شاخص‌های کلی، اهداف کمی تعیین شده به قرار جدول زیر است:

عملکرد برخی از شاخص‌های حوزه ایثارگران در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	عنوان هدف کمی	واحد	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	افزایش پوشش ایجاد اشتغال ایثارگران (استخدام در دستگاه‌ها)	درصد	۴۳	۴۶	۴۸	۱۱۲
۲	افزایش پوشش خدمات آموزش عمومی ایثارگران	نفر	۵۴۰۰۰	۵۲۰۷۴	۵۰۰۰۰	۹۶
۳	افزایش پوشش و ارتقاء سطح معیشت جانبازان معسر و فاقد درآمد	درصد	۵۵	۶۰	۶۵	۱۰۸.۳
۴	افزایش پوشش خدمات ورزشی و تربیت بدنی ایثارگران	درصد	۱۰	۱۲	۱۴	۱۱۶.۶
۵	افزایش پوشش ارتقاء آموزش‌های مهارتی شغلی و افزایش فرصت‌های شغلی ایثارگران (خود اشتغالی)	درصد	۴۰	۳۸	۴۰	۱۰۵.۳
۶	افزایش پوشش آموزش‌های تخصصی درمانی	درصد	۵۵	۶۵	۶۸	۱۰۴.۶
۷	افزایش پوشش خدمات مشاوره خانوادگی ایثارگران واجد شرایط	درصد	۹	۱۳.۴۹	۱۵	۱۱۱.۲
۸	افزایش پوشش برنامه‌های زیارتی و سیاحتی ایثارگران	درصد	۹	۱۳	۱۵	۱۱۵.۴
۹	ارتقاء سطح معیشت حقوق ایثارگران و مستمری بگیران	نفر	۳۲۲۲۶۶	۳۱۸۲۶۶	۳۶۵۰۰۰	۱۱۴.۷
۱۰	افزایش پوشش خدمات تأمین مسکن ایثارگران واجد شرایط	درصد	۵۷	۶۰	۶۲	۱۲۰
۱۱	افزایش پوشش خدمات آموزش پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی ایثارگران واجد شرایط	درصد	۸	۱۰	۱۲	۱۲۰
۱۲	افزایش پوشش خدمات مددکاری فردی و گروهی	درصد	۱۶	۱۳	۱۶	۱۲۳.۱

مأخذ: بنیاد شهید و امور ایثارگران

اقدامات شایانی در جهت شناسایی و جذب نخبگان و سرآمدان علمی توسط بنیاد و معرفی آنها به جامعه صورت پذیرفته است. همچنین به منظور سهولت و سرعت در ارائه خدمات‌رسانی به ایثارگران، اصلاحات مورد نیاز در روش‌ها و فرایندهای خدمات‌رسانی انجام شده است. ۱۱ بیمارستان مخصوص جانبازان اعصاب و روان و ۱۴ مرکز بازتوانی و توانبخشی و ۸۸ مرکز مشاوره در سراسر کشور برای ایثارگران وجود دارد. در سال ۱۳۹۷، جهت‌گیری‌های ارزشی نظام در اسناد بالادستی، الزامات و بسترهای قانونی و قوانین و مقررات مرتبط با خدمات آموزشی و فرهنگی، ترویج فرهنگ ایثار و شهادت و ارتقاء سطح معیشت جامعه هدف کمک به تأمین سلامت و درمان ایثارگران از طریق اجرای قوانین و مقررات مربوطه از مهم‌ترین عوامل موفقیت برنامه ایثارگران محسوب می‌گردد.

در سال ۱۳۹۷ برای تعداد ۳۶۵۲ نفر از اتباع خارجی تشکیل پرونده صورت گرفته و به مراجع ذی‌ربط معرفی گردیده‌اند و پس از تشریفات قانونی مربوطه تحت پوشش خدمات بنیاد شهید و امور ایثارگران قرار گرفته‌اند. تعداد ۶۵۲ هزار نفر تحت پوشش بیمه عمر و حوادث قرار گرفته و تعداد ۸۴۰۵۰۱ نفر نیز تحت پوشش بیمه حوادث غیر مترقبه قرار گرفته‌اند و جمعاً تعداد ۱۴۹۲۵۰۱ نفر از خدمات مربوطه بهره‌مند شده‌اند. در سال ۱۳۹۷، تحقق عملکرد شاخص ارتقاء آموزش‌های شغلی و فرصت‌های شغلی ایثارگران، ۲ درصد بیشتر از مصوب می‌باشد و عملکرد این شاخص نسبت به سال ۱۳۹۶، تغییری نداشته است. سطح معیشت حدود ۳۶۵ هزار نفر از ایثارگران حقوق و مستمری‌بگیر ارتقا یافته و به ۴۰ هزار ایثارگر تسهیلات بانکی مسکن اعطاء شده است.

در راستای خدمات‌رسانی به ایثارگران معزز و خانواده ایشان از جمله پرداخت حقوق حالت اشتغال ایثارگران و پاداش پایان خدمت، مستمری و حمایت‌های موردی، برنامه‌های فرهنگی، ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، ارائه خدمات آموزشی و ورزشی، پرداخت هزینه شهریه دانشجویان، پرداخت حق بیمه سهم کارفرمایی ایثارگران و حق بیمه ایثارگران خویش فرما، واگذاری خودرو مناسب جانبازان و پرداخت کمک‌هزینه‌های زندگی و معیشت، اقدامات شایانی در زمینه تأمین سلامت و پوشش بیمه پایه و بیمه تکمیلی و پرداخت ۱۰۰ درصد هزینه‌های بهداشتی و درمانی ایثارگران و خانواده تحت تکفل ایشان صورت پذیرفته است.

فرهنگ و هنر

رکن هویت‌بخش در یک جامعه، پیشینه و غنای عناصر فرهنگی آن جامعه است به طوری که فرهنگ و هنر، بنیان جامعه را پی‌ریزی می‌کند. توجه به این مهم و تأکید بر این نکته که ایران اسلامی از کهن‌ترین و اصیل‌ترین فرهنگ جهانی برخوردار است. دو وظیفه اصلی که بخش فرهنگ برعهده دارد عبارتند از:

- ایجاد زیرساخت‌ها و فراهم کردن بسترهای مناسب با استفاده از ظرفیت نهادی بخش فرهنگ برای تحقق رشد اقتصادی، اجتماعی و سیاسی معطوف است.
- تأمین حقوق فرهنگی مردم به معنای حق دسترسی عادلانه افراد به کالاها و خدمات فرهنگی که سبب توسعه فرهنگی جامعه می‌شود.

عمده اهداف کلان قانون برنامه ششم توسعه در این حوزه بخشی شامل؛ «ارتقاء فرهنگ اسلامی، معنویت و رشد فضائل اخلاقی»، «فرهنگ سازی اقتصاد مقاومتی»، «مقاوم سازی، بالندگی، پویایی، اعتلا و توانمندسازی فرهنگی»، «صیانت از مبانی و ارزش های انقلاب اسلامی، اندیشه های امام و رهبری»، «تحکیم هویت ملی و وفاق فرهنگی»، «گسترش مناسبات فرهنگی بین المللی»، «تحکیم و پایدارسازی اقتصاد فرهنگ و هنر» می‌باشد.

مهم‌ترین اقدامات انجام شده در بخش فرهنگ و هنر، برای تحقق اهداف کلی قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷، در چارچوب شاخص‌های کلی، اهداف کمی تعیین شده به قرار جدول زیر است:

عملکرد برخی از شاخص‌های حوزه فرهنگ و هنر در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	عنوان هدف کمی	واحد اندازه‌گیری	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	سرايه كتاب‌های موجود در كتابخانه‌های عمومي کشور	نسخه به هر ۱۰۰ نفر	۶۸	۷۵	۶۸	۹۰.۶۷
۲	تعداد كتاب‌های موجود در كتابخانه‌های عمومي کشور	هزار نسخه	۴۱۶۶۶	۶۱۲۷۱	۴۲۹۳۰	۷۰.۰۷

ردیف	عنوان هدف کمی	واحد اندازه گیری	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۳	عناوین نشریات منتشر شده	عنوان	۸۸۷۴	۱۱۳۶۸	۱۷۶۹۱	۱۵۵.۶۲
۴	تعداد مجوزهای صادر شده نشر دیجیتال	هزار نفر	۱۷۳۹	۴۹۹	۴۹۲	۹۸.۶۰
۵	عناوین کتابهای منتشر شده	عنوان	۹۹۱۵۵	۸۳۵۶۰	۱۰۱۱۳۶	۱۲۱.۰۳
۶	شمارگان کتابهای منتشر شده	۱۰۰۰ نسخه	۱۴۴۱۸۸	۱۶۳۸۰۴۰	۱۳۹۷۰۸	۸.۵۳
۷	سرانه عناوین کتابهای منتشر شده	عنوان به هر ۱۰۰ هزار نفر	۱۰.۲	۱۰.۲	۱۲.۳	۱۲۰.۵۹
۸	تعداد کانونهای فرهنگی و هنری مساجد (عمومی و تخصصی)-روستایی (عمومی)	کانون	۱۲۳۹۰	۱۳۳۵۱	۱۲۵۶۱	۱۰۱.۵۷
۹	تعداد کانونهای فرهنگی و هنری مساجد (عمومی و تخصصی)-شهری (عمومی)	کانون	۱۱۹۶۰	۱۲۸۶۷	۹۶۴۷	۷۴.۹۷
۱۰	نسبت عناوین کتابهای منتشر شده کودک و نوجوان به کل عناوین کتابهای منتشر شده	درصد	۱۵.۷	۱۵.۷	۱۵	۹۵.۵۴

مأخذ: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

- تعداد کتابهای موجود در کتابخانههای عمومی کشور از میزان ۴۱۶۶۶ هزار نسخه در سال ۱۳۹۶ به ۴۲۹۳۰ هزار نسخه در سال ۱۳۹۷ افزایش یافته است.
  - شاخص «عناوین نشریات منتشر شده» در سال ۱۳۹۷ به میزان ۱۵۵.۶۲ درصد محقق شده و از تعداد ۸۸۷۴ عنوان در سال ۱۳۹۶ به تعداد ۱۷۶۹۱ عنوان افزایش یافته است.
  - شاخص تعداد کانونهای فرهنگی و هنری مساجد (عمومی و تخصصی)-روستایی (عمومی)، از ۱۲۳۹۰ کانون در سال ۱۳۹۶ به ۱۳۵۶۱ کانون در سال ۱۳۹۷ افزایش یافته است. میزان تحقق این هدف در سال ۱۳۹۷ معادل ۱۰۱/۵۷ درصد می باشد.
  - شاخص تعداد کانونهای فرهنگی و هنری مساجد (عمومی و تخصصی)-شهری (عمومی)، از ۱۱۹۶۰ کانون در سال ۱۳۹۶ به ۹۶۴۷ کانون در سال ۱۳۹۷ کاهش یافته است. میزان تحقق این هدف در سال ۱۳۹۷ معادل ۷۴/۹۷ درصد است.
  - شاخص عناوین کتابهای منتشر شده در سال ۱۳۹۷ به میزان ۱۲۱/۰۳ درصد محقق شده و از تعداد ۹۹۱۵۵ عنوان در سال ۱۳۹۶ به تعداد ۱۰۱۱۳۶ عنوان افزایش یافته است.
  - شاخص سرانه عناوین کتابهای منتشر شده، از رقم ۱۰/۲ عنوان به هر ۱۰۰ هزار نفر در سال ۱۳۹۶ به رقم ۱۲/۳ عنوان به هر ۱۰۰ هزار نفر در سال ۱۳۹۷ افزایش یافته است. و به میزان ۱۲۰/۵۹ درصد هدف برنامه محقق شده است.
- به منظور تحقق اهداف و سیاستهای مندرج در برنامه ششم توسعه کشور، لازم است اقدامات ذیل مورد توجه قرار گیرد:

ایجاد رغبت در بخش غیردولتی برای سرمایه‌گذاری در پروژه‌های بخش فرهنگ و توسعه مشارکت بخش خصوصی در اماکن خاص فرهنگی مانند مجتمع‌ها و تالارهای فرهنگی و سینماها، تسهیل در مجوز دهی و تعامل مناسب‌تر با صنوف هنری و سینمایی و تشکل‌های مردمی فرهنگی، حمایت از تربیت کادر متخصص در زمینه‌های فرهنگی و هنری در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، تلاش در برای تغییر رویکرد نهادهای فرهنگی از فعالیت‌محوری به اثربخشی، افزایش مشارکت مردم و نهادهای مدنی در فعالیت‌ها و تصمیم‌گیری‌های فرهنگی، گسترش تولیدات فرهنگی مطابق با نیازسنجی، محیط‌شناسی و اهداف نظام فرهنگی، تقویت اقتصاد فرهنگ و هنر و توسعه صنایع خلاقه، توسعه فضاهای فرهنگی متناسب با نیازمندی‌های کشور، انجام پژوهش‌های بنیادی و کاربردی برای بهبود سیاست‌گذاری فرهنگی، احیاء و توسعه بازارهای فرهنگی از طریق مشارکت در عرصه تجارت الکترونیک محصولات فرهنگی، ارتقاء وضعیت حوزه برنامه‌ریزی در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی؛ ساماندهی پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات در جهت شناخت چالش‌ها، رفع موانع و تحقق تکالیف قانونی حوزه فرهنگ و هنر.

ورزش و جوانان

ورزش یکی از ابزارهای اصلی ارتقاء سلامت روحی و جسمی انسان - به‌عنوان محور توسعه پایدار - به شمار می‌رود. با توجه به اهمیت و نقش ورزش در حفظ شادابی جامعه، افزایش امید به زندگی، افزایش سلامت، ایجاد افتخارات ملی و همچنین زمینه‌ای برای ترویج ارزش‌های فرهنگی و معنوی کشور، برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری توسعه این حوزه، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. همچنین جوانان نقشی بی‌بدیل و اساسی در فرآیند پیشرفت و توسعه پایدار و تحقق اهداف سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ دارند. ایفای چنین نقشی مستلزم پاسخگویی به نیازها و مطالبات فراروی آنان به‌عنوان اصلی‌ترین سرمایه اجتماعی و انسانی کشور می‌باشد.

براین‌اساس عمده اهداف کلی قانون برنامه ششم در این بخش «رشد و گسترش ورزش همگانی»، «حمایت از ورزش قهرمانی»، «تحکیم و تعالی بنیان نهاد خانواده زوج‌های جوان»، «افزایش نسبت جوانان بهره‌مند از برنامه‌های فراغتی»، «افزایش مشارکت اجتماعی نظام‌مند جوانان» و «افزایش خلاقیت جوانان» است. مهم‌ترین اقدامات انجام شده در بخش ورزش و جوانان، برای تحقق اهداف کلی قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷، در چارچوب شاخص‌های کلی، اهداف کمی تعیین شده به قرار جدول زیر است:

عملکرد برخی از شاخص‌های حوزه ورزش و جوانان در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	عنوان هدف کمی	واحد اندازه‌گیری	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	نسبت جوانان شرکت‌کننده در برنامه‌های فراغتی به کل جمعیت جوان	درصد	۲	۲.۵	۲.۵	۱۰۰
۲	برگزاری ۳۲ جشنواره ملی و استانی، ۳۲ نمایشگاه تخصصی ملی و استانی و ۲ نشست در حوزه ازدواج و خانواده جوان به طور سالانه	جشنواره/نمایشگاه/نشست	۶۳	۶۶	۳۱۶	۴۷۸.۷۹
۳	بهره‌برداری از پروژه‌های نیمه‌تمام ورزشی	درصد	۱۳	۲۰	۲۰	۱۰۰
۴	تعداد میزبانی از رویدادهای ورزشی بین‌المللی	تعداد	۲۵	۲۵	۴۰	۱۶۰
۵	تعداد خانه‌های جوان راه‌اندازی شده	تعداد	۲۵	۴۰	۴۰	۱۰۰
۶	ارتقاء سطح فعالیت جسمانی مردم کشور	درصد	۲۲.۵	۳۲	۲۶.۹۴	۸۴.۱۹
۷	ایجاد ۱۵۱ مرکز تخصصی مشاوره ازدواج و خانواده جوان	مرکز	۴۵	۶۸	۲۵۷	۳۷۷.۹۳

مأخذ: معاونت‌ها و ادارات کل وزارت ورزش و جوانان.

- هدف کمی «نسبت جوانان شرکت‌کننده در برنامه‌های فراغتی به کل جمعیت جوان» در سال ۱۳۹۷ به میزان ۱۰۰ درصد محقق شده و میانگین رشد این هدف کمی طی دوره دو ساله ۱۳۹۶-۱۳۹۷ معادل ۲۴.۲۳ درصد می‌باشد.
- هدف کمی «برگزاری ۳۲ جشنواره ملی و استانی، ۳۲ نمایشگاه تخصصی ملی و استانی و ۲ نشست در حوزه ازدواج و خانواده جوان به طور سالانه» در سال ۱۳۹۷ به میزان ۴۷۸.۷۹ درصد محقق شده است.
- هدف کمی «بهره‌برداری از پروژه‌های نیمه‌تمام ورزشی» در سال ۱۳۹۷ به میزان ۱۰۰ درصد محقق شده است.
- هدف کمی «تعداد میزبانی از رویدادهای ورزشی بین‌المللی» در سال ۱۳۹۷ به میزان ۱۶۰ درصد محقق شده است.
- «تعداد خانه‌های جوان راه‌اندازی شده در سال ۱۳۹۷، ۴۰ مورد بوده است که این هدف در سال ۱۳۹۷ به میزان ۱۰۰ درصد محقق شده است.
- عملکرد شاخص «ارتقاء سطح فعالیت جسمانی مردم کشور» در سال ۱۳۹۷ در حدود ۲۶/۹۴ درصد بود که با توجه به هدف پیش‌بینی شده در برنامه (۳۲ درصد) در حدود ۸۴/۱۹ درصد تحقق یافته است.
- در سال ۱۳۹۷، حدود ۲۵۷ مرکز تخصصی مشاوره ازدواج و خانواده جوان ایجاد شده است که در مقایسه با هدف پیش‌بینی شده در برنامه که ۶۸ مرکز تعیین شده، ۳۷۷/۹۷ درصد از هدف برنامه محقق شده است. همچنین تعداد مرکز ایجاد شده در سال ۱۳۹۷ در مقایسه با سال ۱۳۹۶، در حدود ۲۱۲ مرکز بیشتر بوده است.

گزارش عملکرد بخش ورزش و جوانان در سال ۱۳۹۷ نشان می‌دهد، که دستگاه‌های متولی امر فوق؛ برنامه‌ها، اقدامات و تدابیر ویژه‌ای را جهت تحقق احکام و مفاد برنامه ششم توسعه اندیشیده و به اجرا رسانده‌اند. در خصوص احکام برنامه لازم به ذکر است که در اکثر موارد محقق گردیده‌اند اما با توجه به ماهیت فربخشی بخش ورزش و جوانان، اثربخشی اقدامات انجام شده در گرو عملکرد سایر دستگاه‌ها نیز می‌باشد. در خصوص عملکرد اهداف کمی نیز همانگونه که پیشتر اشاره شد این وزارتخانه در اکثریت اهداف کمی رشد مثبت و روند افزایشی داشته و توانسته است که اهداف برنامه ششم در سال ۱۳۹۷ را محقق نماید. در مواردی که هدف‌گذاری انجام شده، محقق نشده است استانداردهای و تدقیق روش‌ها و مفاهیم پایه آمارگیری، مشکلات مدیریتی و برنامه‌ریزی ناکارآمد اثرگذار بوده‌اند.

میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری

کشور ایران با برخورداری از جاذبه‌ها و میراث غنی و متنوع فرهنگی، تاریخی، زیارتی و مذهبی (اعم از ملموس و ناملموس)، جاذبه‌های طبیعی و ظرفیت‌های ورزشی، درمانی و ...، قابلیت بی‌نظیر و چشم‌گیری در توسعه صنعت گردشگری و جذب ایرانیگردان خارجی دارد.

به همین منظور جهت تحقق اهداف اسناد و قوانین فرادستی، به‌ویژه قانون برنامه ششم توسعه کشور اهداف کلی زیر: «حفاظت و صیانت از میراث طبیعی و فرهنگی ملموس و ناملموس»، «حفظ و ارتقاء صنایع دستی کشور»، «افزایش سهم گردشگری در تولید ناخالص داخلی، درآمدهای ارزی کشور، ایجاد اشتغال و تقویت تعاملات بین‌المللی و دیپلماسی فرهنگی»، «استفاده از ظرفیت گردشگری داخلی در تقویت و تحکیم همبستگی و انسجام ملی» مد نظر قرار گرفت.

مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در بخش میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷، در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های حوزه میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	عنوان هدف کمی	واحد اندازه‌گیری	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	مرمت اشیای تاریخی - فرهنگی در دست‌بخش دولتی	تعداد	۱۲۷۸۲	۱۵۰۰	۶۹۸۰	۴۶۵.۳۳
۲	تعداد موزه‌های فعال در سازمان میراث ...	موزه	۲۵۳	۲۸۸	۲۵۸	۸۹.۵۸
۳	تعداد آثار منقول ثبت‌شده در فهرست آثار ملی	اثر ثبت شده	۱۰۳۶	۴۵۰	۱۳۲۲	۲۹۳.۷۸
۴	تعداد بناهای مرمت‌شده در طول سال	اثر مرمت شده	۱۶۶۱	۱۷۰۰	۱۷۰۰	۱۰۰

حوزه بخشی □ ۱۰۳

ردیف	عنوان هدف کمی	واحد اندازه‌گیری	۱۳۹۶	۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد
۵	تعداد نمایشگاه‌های داخلی کشور	نمایشگاه	۱۹	۱۵	۲۰
۶	تعداد اشیاء تاریخی فرهنگی مرمت‌شده	شیء مرمت‌شده	۱۳۱۹۹	۲۰۰۰۰	۲۰۴۵۱
۷	صدور کارت شناسایی برای هنرمندان و شاغلین	نفر	۳۳۸۹۵	۱۳۷۰۰	۳۲۲۷۷
۸	تعداد موزه‌های فعال خصوصی	موزه	۱۰۵	۷۷	۱۲۷
۹	تعداد هتل‌های کشور	باب	۱۳۰۰	۱۴۲۰	۱۳۸۷
۱۰	رشد سالیانه نسبت شاغلین آموزش‌دیده بخش صنایع دستی به کل شاغلین دارای مجوز	درصد	۱۹	۵	۵
۱۱	تعداد کاوش‌های باستان‌شناسی در سال	کاوش	۱۱۶	۱۷۰	۱۸۶

مأخذ: وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی

– تعداد موزه‌های فعال خصوصی، از ۱۰۵ موزه در سال ۱۳۹۶ به ۱۲۷ موزه در سال ۱۳۹۷ افزایش یافته، به طوری که از اهداف تعیین‌شده در برنامه پیشی گرفته است. روند رو به رشد ایجاد موزه‌های خصوصی نوید بخش جلب مشارکت عمومی و افزایش سطح آگاهی نسبت به اهمیت میراث فرهنگی کشور است.

– هدف کمی «تعداد اشیاء تاریخی فرهنگی مرمت‌شده» با افزایش از ۱۳۱۹۹ شیء مرمت‌شده در سال ۱۳۹۶ به ۲۰۴۵۱ شیء، عملکرد مناسبی داشته است. چنان‌که ملاحظه می‌شود درصد تحقق هدف مزبور حدود ۱۰۲ است.

– شاخص عملکرد «تعداد کاوش‌های باستانی» در سال ۱۳۹۷ به تعداد ۱۸۶ کاوش می‌باشد که نسبت به هدف برنامه در همین سال به تعداد ۱۶ کاوش بیش‌تر بود و دارای میزان تحقق ۱۰۹/۴۱ درصد می‌باشد که در مقایسه با سال ۱۳۹۶، ۷۰ کاوش بیش‌تر است که نشان‌دهنده روند افزایشی این شاخص است.

– عملکرد شاخص تعداد هتل‌های کشور در سال ۱۳۹۷، ۱۳۸۷ باب می‌باشد، این تعداد نسبت به پیش‌بینی برنامه (۱۴۲۰) در حدود ۹۷/۶۸ درصد محقق شده. در این بین حمایت همه دستگاه‌های اجرایی از حضور سرمایه‌گذاران در حوزه گردشگری و تلاش هر چه بیشتر وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی با جلب همکاری دستگاه‌های تأثیرگذار در توسعه گردشگری در بر طرف نمودن موانع سرمایه‌گذاری می‌تواند در بهبود عملکرد اهداف کمی یادشده در سال‌های بعد، تأثیر بسزایی داشته باشد.

– شاخص «تعداد بناهای مرمت‌شده» در سال ۱۳۹۷ به تعداد ۱۷۰۰ اثر مرمت‌شده می‌باشد که نشان از تحقق ۱۰۰ درصد هدف تعیین‌شده در برنامه است. اما این شاخص نسبت به سال ۱۳۹۶ (۱۶۶۱) از رشد لازم برخوردار گردیده است. چرا که اهمیت حفظ آثار باقی مانده از اهداف ماندگاری تاریخ ایران است و توجه به این امر موجب تداوم امر گردشگری خواهد بود.

هر چند تا استقرار نظام حساب‌های اقماری گردشگری تحلیل آمارهای گردشگری با دشواری مواجه می‌باشد، اما افزایش حدود ۲.۷ میلیون نفری هدف کمی «تعداد گردشگران ورودی به کشور» در مقایسه با سال ۱۳۹۶ نشان از استفاده مناسب از فرصت نوسانات ارزی به سود جلب گردشگران ورودی داشته و به اهداف برنامه نزدیک شده است. هدف کمی «تعداد گردشگران ایرانی خروجی از کشور در سال» نیز با تأثیر از نوسانات نرخ ارز کاهش ۳.۲ میلیون نفری داشته و باعث شده برای اولین بار تراز گردشگری کشور مثبت شود.

امور عمومی، سیاست و امنیت داخلی

سیاست داخلی کشور در بسیاری از حوزه‌ها با نقش‌آفرینی شبکه‌ای از دستگاه‌ها یا نهادهای مختلف تعقیب می‌شود. دستگاه‌های عضو این شبکه‌های اجرایی، نقش‌های مختلفی از جمله طراحی و برنامه‌ریزی، اجرای فعالیت‌های مورد نیاز، هماهنگی اجرایی و پایش نحوه اجرای فعالیت‌ها را بر عهده می‌گیرند تا از هم‌افزایی میان آن‌ها، اهداف و خروجی‌های سیاست‌های عمومی کشور محقق گردد. عمده اهداف کلان قانون برنامه ششم توسعه در این بخش؛ «کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی»، «ساماندهی وضعیت اجتماعی فرهنگی سکونتگاه‌های غیررسمی»، «بهبود و ارتقاء وضعیت اجتماعی نقاط بحرانی و حاد (پیشگیری از مهاجرت)»، «ارتقاء سرمایه اجتماعی (تقویت اعتماد، رضایت و ارتباطات اجتماعی)»، «تقویت مشارکت‌های اجتماعی نهاد»، «ترویج گفتمان اجتماعی و سبک زندگی ایرانی - اسلامی (باز تولید هنجارها و ارزش‌های اجتماعی)»، «تحکیم بنیاد خانواده»، «ارتقاء نشاط اجتماعی»، «انسجام در مدیریت اجتماعی کشور»، «پیشگیری از پیامدهای منفی اجتماعی طرح‌های کلان کشور (پیوست اجتماعی)» می‌باشد. مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در بخش امور عمومی، سیاست و امنیت داخلی، برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷، در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های حوزه امور عمومی، سیاست و امنیت داخلی در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	عنوان هدف کمی	واحد اندازه‌گیری	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۱	کمک مالی به احزاب و تشکل‌های سیاسی فعال	حزب	۱۲۰	۱۵۰	۱۱۶	۷۷.۳۳
۲	برگزاری نشست‌های هم‌اندیشی با علمای اهل سنت	نشست	۱۲۴	۱۲۴	۱۲۴	۱۰۰
۳	ساماندهی و مدیریت بر اجرای مراسم اربعین حسینی	میلیون نفر	۲.۴	۲.۳	۲.۳	۱۰۰
۴	طرح‌های امنیتی	تعداد	۲۵۰	۲۵۰	۲۹۳	۱۱۷.۲
۵	برگزاری جشنواره‌های ورزشی (۱۵ استان) در مناطق قومی و مذهبی	تعداد جشنواره	۳۰	۳۰	۳۰	۱۰۰
۶	افزایش سهم مشارکت زنان در امور مدیریتی	درصد	۱۰	۱۵	۱۵	۱۰۰
۷	برگزاری جشنواره‌های اقوام در مناطق قومی و مذهبی (۱۵ استان)	تعداد جشنواره	۲۵	۳۰	۴۴	۱۴۶.۶۷

حوزه بخشی □ ۱۰۵

ردیف	عنوان هدف کمی	واحد اندازه‌گیری	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	درصد تحقق
۸	ساماندهی و مدیریت اتباع مجاز	هزار نفر	۷۵۹	۹۰۰	۷۸۹	۸۷.۱
۹	مکانیزه کردن فرایند اخذ رأی	درصد	۶۰	۶۰	۶۰	۱۰۰
۱۰	جبران خسارت‌های امنیتی	پرونده	۲۲۶	۵۰	۶۱	۱۲۲
۱۱	کاهش سرقت اتومبیل	هزار فقره	-	۲۶۱	۲۵۸	۹۹.۱
۱۲	تکمیل طرح انسداد کامل مرزها	درصد	۶۵	۶۰	۵۲	۸۶.۶۷

مأخذ: وزارت کشور.

- در سال ۱۳۹۷ به تعداد ۱۱۶ حزب و تشکل سیاسی فعال با اعتباری بالغ بر ۶۰۰ میلیون تومان کمک نموده است. شایان ذکر است کمک مالی به احزاب قانونی در این سال حدود ۷۷ درصد تحقق یافته است. _ عملکرد طرح‌های امنیتی در سال ۱۳۹۷ در حدود ۱۱۷/۲ در صد نسبت به هدف تعیین شده محقق شده بود. لذا در مقایسه با سال ۱۳۹۶ به عنوان سال پایه از افزایش مناسبی برخوردار است.

- در سال ۱۳۹۷ به میزان ۷۸۹ هزار اتباع مجاز ساماندهی شده است که نسبت به هدف تعیین شده ۸۷/۱ درصد محقق گردیده است. این رقم در مقایسه با سال پایه ۱۳۹۶، به میزان ۳۰ هزار نفر افزایش داشت.

- سال‌های گذشته بخش قابل توجهی از زیرساخت‌های مورد نیاز جهت برگزاری انتخابات مکانیزه فراهم شده است اما به دلیل محدودیت‌های اعتباری، افزایش تعداد شعب اخذ رأی متناسب با رشد جمعیت رأی‌دهندگان و عدم اخذ تأییدیه شورای نگهبان به‌منظور مکانیزه شدن کامل شعب اخذ رأی، عملکرد دستگاه اجرایی نسبت به هدف تعیین شده کمتر می‌باشد. بر این اساس در سال ۱۳۹۷ به میزان ۶۰ درصد شعب اخذ رأی به سیستم مکانیزه مجهز شده است که برابر ۱۰۰ درصد هدف تعیین شده در برنامه اجرا شده است.

- در بررسی «برگزاری جشنواره‌های اقوام در مناطق قومی و مذهبی» در سال ۱۳۹۷ به تعداد ۴۴ جشنوار تشکیل شده است و این شاخص در حدود ۱۴۶/۶۷ درصد محقق شده است.

در سال ۱۳۹۷ توجه به معیشت مردم و در وهله بعدی نیز، حفظ امنیت داخلی و کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی محور تلاش‌های دولت در تدوین برنامه ششم توسعه بوده است. عمده احکام تعیین شده در این بخش و برخی احکام در خصوص کاهش تلفات جاده‌ای، پیشگیری و مقابله با قاچاق کالا و ارز از مبادی ورودی تا محل عرضه آن در بازار، عمدتاً از جنس ایجاد هماهنگی و همکاری بین بخش‌ها و دستگاه‌های مختلف است. در سال ۱۳۹۷ سه فقره از احکام موصوف به طور صد درصد اجرا و ۹ فقره نیز در سیر مراحل تصویبی قرار دارد و دو فقره نیز توسط نیروی انتظامی جمهوری اسلامی در دست تهیه می‌باشد.

حقوقی و قضایی

توسعه فرهنگ قانون مداری و رعایت حقوق عامه، اساس مدنیت و جایگاه متعالی جوامع انسانی است. اهداف کلی قانون برنامه ششم توسعه برای احقاق حق قانونی افراد در برخورداری از امور حقوقی و قضایی، «انسجام، تقویت شبکه حقوقی دولت»، «ارتقای کیفی قوانین و مقررات»، «ارتقای جایگاه و توانمندی واحدهای حقوقی»، «ارتقای فرهنگ حقوقی جامعه»، «ارتقای جایگاه حقوق شهروندی»، «ارتقاء و بهبود شاخص‌های تحقق اصول قانون اساسی در دستگاه‌های اجرائی»، «تثبیت مالکیت عمومی، دولتی و مالکیت مشروع اشخاص»، «مدیریت کارآمد اموال عمومی و دولتی»، «کاهش دعاوی دستگاه‌های اجرائی»، «ارتقای حاکمیت قانون و سلامت اداری» منظور شده است. مهم‌ترین اقدامات و فعالیت‌های انجام شده در بخش حقوق قضایی، برای تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۷، در چارچوب شاخص‌ها و اهداف کمی هدف‌گذاری شده زیر آمده است:

عملکرد برخی از شاخص‌های حوزه امور حقوقی و قضایی در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

ردیف	عنوان هدف کمی	واحد اندازه‌گیری	۱۳۹۶		۱۳۹۷	
			عملکرد	هدف	عملکرد	هدف
۱	سرانه قاضی به صد هزار پرونده	نفر پرونده	-	۱۷.۳	۷۷.۹۵	
۲	میانگین زمان رسیدگی به پرونده‌ها - دادگاه انقلاب	روز	-	۹۲	۱۷۴	
۳	نسبت آرای اجراء شده دیوان عدالت اداری نسبت به کل آرای اجرائی	درصد	-	۴۴	۴۹.۵	
۴	نسبت بازداشت شدگان تحت قرار به کل قرارها	درصد	-	۲۳	۳۲.۴	
۵	نسبت پرونده‌های وارده با موضوع حل اختلاف به دیوان عالی کشور نسبت به کل پرونده‌های وارده	درصد	-	۱۸	۲۰.۸	
۶	سرانه ورودی پرونده به صد هزار نفر جمعیت	فقره	-	۱۴۹۲۷	۱۶۴۱۸	
۷	تعداد وکیل معاضدتی تعیین شده برای افراد فاقد بضاعت	نفر	-	۵۴۱۳	۵۱۵۹	
۸	تعداد مشاور حضوری رایگان برای افراد فاقد بضاعت	نفر	-	۸۰۸۶۰۸	۲۸۷۸۷۳	
۹	میانگین زمان رسیدگی به پرونده‌ها - دادگاه کیفری	روز	-	۸۵	۹۱	
۱۰	نسبت پرونده‌های مختومه وارده در دادسرای انتظامی قضات	درصد	-	۹۶.۸	۸۲.۳	
۱۱	تقسیم کار ملی، راهبری و هماهنگی اقدامات و فعالیت‌های پیشگیرانه دستگاه‌ها (اجرای قانون پیشگیری از وقوع جرم)	درصد	۱۰	۴۰	۳۷	
۱۲	نسبت پرونده‌های مختومه اجرائی به کل پرونده‌های اجرائی احکام	درصد	-	۶۳.۲	۶۷.۱۲	
۱۳	میزان پرونده‌های منتهی به صلح و سازش به کل پرونده‌های ورودی	نفر	-	۲۱.۵	۱۸.۵۵	
۱۴	تعداد زندانیان به ازای صد هزار نفر جمعیت	نفر	-	۳۷۷	۲۸۴	
۱۵	میانگین زمان رسیدگی به پرونده‌ها - دادگاه‌های حقوقی	روز	-	۱۱۰	۱۰۰	
۱۶	میانگین زمان رسیدگی به پرونده‌ها - دادگاه کیفری ۱	روز	-	۲۴۰	۲۹۷	

مأخذ: قوه قضائیه جمهوری اسلامی ایران

- عملکرد هدف «نسبت آرای اجراء شده دیوان عدالت اداری نسبت به کل آرای اجرایی» در سال ۱۳۹۷ در حدود ۴۹/۵ درصد و «نسبت پرونده‌های وارده با موضوع حل اختلاف به دیوان عالی کشور نسبت به کل پرونده‌های وارده» در سال ۱۳۹۷ برابر ۲۰/۸ درصد بوده است.

- سرانه ورودی پرونده به صد هزار نفر جمعیت، در سال ۱۳۹۷ به تعداد ۱۶۴۱۸ فقره رسیده است که نسبت به پیش‌بینی برنامه به تعداد ۱۴۹۱۱ فقره پرونده بیش‌تر وارد شده است. که نمایانگر افزایش شکایات در مراجع قضایی می‌باشد که بسیاری از این اختلافات حقوقی و اجتماعی ناشی از اوضاع بی ثبات اقتصادی است. - در ارتباط با «میانگین زمان رسیدگی به پرونده‌ها - دادگاه کیفری ۱» عملکرد این شاخص در سال ۱۳۹۷ در حدود ۲۹۷ روز بود که نسبت به روزهای پیش‌بینی شده در برنامه بیش‌تر از ۵۷ روز معطل مانده است و نشان‌دهنده طولانی شدن پروسه بررسی پرونده است.

- در ارتباط با «میانگین زمان رسیدگی به پرونده‌ها - دادگاه‌های حقوقی» عملکرد این شاخص در سال ۱۳۹۷ در حدود ۱۰۰ روز است که نسبت به روزهای پیش‌بینی شده در برنامه در حدود ۱۰ روز کاهش رسیدگی داشته است. نشان از سرعت رسیدگی به پرونده‌ها در این دایره حقوقی است.

فهرست اسامی کارشناسان مسئول تهیه و تدوین
خلاصه گزارش عملکرد قانون برنامه ششم توسعه
اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران
در سال ۱۳۹۷

ردیف	بخش	مسئول تهیه و تدوین
۱	جمع‌بندی و تلفیق	افشین کسالایی
۲	اقتصاد کلان	الهام وفائی
۳	بودجه و مالیه عمومی	ناصر سارکی
۴	نظام پولی و بانکی و تأمین مالی	الهام وفائی
۵	محیط کسب و کار و خصوصی‌سازی	ناصر سارکی
۶	توسعه و عمران روستایی	ناصر سارکی
۷	نظام اداری، شفافیت، مبارزه با فساد و بهبود نظام پرداخت	ناصر سارکی
۸	محیط زیست و منابع طبیعی	ناصر سارکی
۹	کشاورزی	بیژن باصری
۱۰	آب	بیژن باصری
۱۱	انرژی، صنعت و معدن و بازرگانی	بیژن باصری
۱۲	حمل و نقل و مسکن	بیژن باصری
۱۳	ارتباطات و فناوری	بیژن باصری
۱۴	آموزش عمومی، آموزش عالی و علم و فناوری	رمضان اسماعیل اسدی
۱۵	سلامت، بیمه سلامت و زنان و خانواده	رمضان اسماعیل اسدی
۱۶	بیمه اجتماعی، امور حمایتی و آسیب‌های اجتماعی	صفیه بابایی
۱۷	ایثارگران	صفیه بابایی
۱۸	فرهنگ، هنر و ورزش	صفیه بابایی
۱۹	سیاست، دفاعی و امنیتی	صفیه بابایی
۲۰	حقوقی و قضایی	صفیه بابایی